OKRVAVLJENI LJILJAN

14383

Okrvavljeni ljiljan
(SV. MARIJA GORETTI)

Biskup, 1965.

Wilhelm Hünermann: UM MÄDCHENEHRE
MARIA GORETTIS
Kampf und Martyrium

Kanisius Verlag
Freiburg — Schweiz

Imprimatur: Friburgi Brisgoviae,
die 20. Januarii 1950.
† Burger, Vic. Gen. —

ZA DJEVOJAČKU ČAST MARIJE GORETTI
Borba i mučeništvo

Prevedeno i izdano s dozvolom auktora

III. izdanje

IZDALO ISTARSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO
SV. ĆIRILA I METODA U PAZINU
1964.

Tisak: »Tipografija« — Umag
Odgovoran: dr. Božo Milanović. — Pazin, Gupčeva 2

W. HÜNERMANN

OKRVAVLJENI LJILJAN

PAZIN 1964.

SV. MARIJA GORETTI

Anđeo

Teško oslonjen na prost štap koracao je Nikola Tordela pod teretom svoje naprtnjače prašnom cestom, koja je iz primorskog grada Nettuna vodila u Konku (Conca). Što se više uspinjao, to je vrućina bivala nemilosrdnija, iako su ptičice još cvrkutale svoje proljetne pjesme.

Trgovac je stao na zavoju ceste, velikim je žutim rupcem obrisao znoj sa čela i pogledao natrag. U sjaju podnevnog sata svjetlucalo je Tirensko more, iz kojega su se od Porta d'Anzio ovamo dizale bijele vapnene hridi, pod njima plodni vrtovi i zelene livade, a na blistavu obronku cvjetni čokoti loze.

Lijep je bio kraj, blagoslovljena i sretna zemlja!

Ali se nenadano izmijenila slika, kad je pokućarac zaokrenuo u Konku. Obamrla zemlja bila je široka, crveno usijana ravnica, ispržena od sunca, lišena hladnog morskog daška. Žukva i vrijesak buktjeli su između čičaka i trnja, trnjine i šipraga kupine. Mračno su prijetile šume hrasta, plutače, koje su obrubljale isušenu zemlju, kao da se u njihovu mraku krije nesreća.

Nikola je Tordela rukom zasjenio oči skoro bez trepavica i gledao prema jugu, gdje je zrak onamo preko Pontijskih močvara treperio u izgorjelu žaru. Vjerovao je, da osjeća otrovan dah, koji je dolazio iz proklete močvare noseći sa sobom groznicu i smrt. Morali su svakako biti siromašni ljudi, koji su, natjerani od nevolje života u ovu negostoljubivu zemlju, neizrecivom mukom nastojali izvući iz škrtog tla ono, što je najnužnije za život.

Konačno je trgovac stigao do prvog cilja svog putovanja, do malenog zaselka Le Forriere. Nekoliko bijednih kuća sačinjavalo je čitavo selo, u kojem i nije bilo čak ni crkve. Blijeda i iscrpljena bijahu lica stanovnika, označena od groznice i teške borbe za svagdanji kruh.

Nikola je Tordela ušao u jednu od prvih seljačkih koliba, u kojima su pod širokim krovom od kamenih ploča živjeli zajedno ljudi i stoka.

»Halo! Da li je tu tko živ?« — poviče stupajući preko praznog gumna.

»Samo trenutak!« — odvratio je jasan glas iz unutarnjosti kuće, a malo je zatim osvanula otprilike desetgodišnja djevojčica, kojoj je sa strane držeći se za pregaču sitnim koracima tapkala mala sestrica. Trgovac je iznenađen promatrao djevojčicu, koja je svojim svježim obrazom, živahnim tamnim očima i kestenjastom kosom bila neopisivo dražesna. Kako je tako divan ljudski cvijet mogao zaći u ovo od kužnog daha opustošeno selo na rubu močvare?

»Što želite, gospodine?« zapitala je djevojčica. Neprikrivenom znatiželjom gledala je na tešku košaru, koju je čovjek s uzdahom olakšanja skinuo s leđa i spustio na nabijeno glinasto tlo.

»Zar lijepa »signorina« uistinu ne može to naslutiti?« nasmijao se pokućarac.

»Tako me ne smijete nazivati!« odgovorila je djevojčica pocrvenivši. »U Le Ferrierama nema nijedne signorine. Ali ja već znam, što hoćete. Vi ste trgovac i hoćete ponuditi na prodaju vašu robu. Jesam li pogodila?«

»Pogodila!« potvrdio je starac. »Ali, kažem, zar osim vas dviju nema nikoga kod kuće?«

»Otac, majka i Anđeo plijeve korov u pasuljištu. Marijan i Sandro im pomažu, koliko mogu. Tek im je sedma i peta godina.«

»A ti?«

»Ah, ja moram paziti na palentu, koja je ovdje na vatri. Osim toga imam paziti ovdje na moju sestricu Ersiliju i na našu malu Đeniju, koja još leži u kolijevci. Zove se zapravo Terezija, ali mi je svi zovemo Đeđija.«

»Đeđija spava!« rekla je mlada sestrica važno držeći se za pregaču starije.

»Ah da, dobro je da spava!« uzdahnula je starija sestra. »Inače ne bih znala, gdje mi je glava, kad bih još morala i kolijevku njihati.«

»Oh, zar mala gospođica ima toliko posla?« bocnuo je trgovac. »Ali, kako se zove signorina?«

»Koju signorinu misli gospodin?« zapitala je djevojčica i nestašnost joj bljesnula iz očiju.

»Naravno, nikoju drugu nego tebe!«

»Marija Goretti!« odgovorila je ona. »Ali još me uvijek zovu Marietta, usprkos tomu, što imam već skoro deset godina. Radije bih, da me zovu Marija, jer je to ime presvete Djevice.«

»Jeste li već dugo u Konki?«

»Tek od prošle jeseni. Prije smo stanovali u Gianturco (Đanturko), kod Paliana, gdje je došla na svijet ova naša mala Ersilija, a još prije živjeli smo u Corinaldu u Anconi. Ondje sam se rodila. Znam čak i kada! Dana 16. listopada 1890. To bijaše dan poslije blagdana sv. Terezije. Zbog toga se i zovem Marija Terezija.«

»Što ti sve ne znaš!« smješkao se pokućarac.

»Ah, ta ja sam već velika i već je dugo, otkada sam primila svetu Potvrdu. Zajedno s Anđelom! Bilo mi je tada šest godina, a Anđelu osam. Krizmao nas je biskup Julije Baschi. Ali k prvoj svetoj pričesti još nijesam pristupila, a ipak bih tako rado primila Spasitelja. Ali mi smo veoma siromašni i ne znam pročitati ni slova. Tako sam glupa!«

»Naučit ćeš, kad budeš pošla u školu!« Tješio ju je trgovac.

»Ah, ovdje nema nikakve škole!« uzdahnula je Marietta. »Već sam morala hodati u Nettuno ili u Campomorto, kuda nedjeljom idemo k svetoj misi. Međutim put je dalek, a mi smo veoma siromašni i moram raditi cijeli dan. Nemam čak ni vremena za učenje. A sada moram opet u kuhinju. Šteta, inače nemam nikoga u kući.«

»Doista šteta!« potvrdio je Nikola Tordela. »Međutim, ipak smijem malko otpočinuti, i smijem li možda zamoliti jedan napitak? Vrijeme je veoma suho.«

»U Konki se ne smije piti voda!« — rekla je djevojčica. »Možete oboljeti od toga. Ali pobrinut ću se brzo za svježe mlijeko.«

Žurno je potrčala i doskora zatim osvanula sa čašom pjenušava mlijeka, koju je neobičnom ljupkošću pružila strancu.

»Mnogo zahvaljujem!« rekao je trgovac i željno srknuo hladno piće. »Zar se ne bi mogla dobiti čašica crnog vina?« zapitao je zatim, dok je kapi mlijeka brisao s brkova.

»Gospodin bi morao čekati, dok dođe otac!« odgovorila je Marietta. Zatim je dobacivši znatiželjan pogled na košaru dodala: »Zacijelo imate lijepih stvari u košari, zar ne?«

»Rado ću ti pokazati!« udovoljio je Nikola djetinjoj želji i skinuo voštano platno. »Ovdje imam svašta. Mišolovke mogli biste zacijelo trebati, ili zar kod vas nema sivih glodavaca?«

»Narovno! Trčkaraju dosta u staji i pojati naokolo. Ali imamo mačka, pa stoga ne trebamo mišolovke. Također ne gledamo rado, kad se miš ulovi i više ne može umaći. Koliko li straha mora tako pretrpjeti siromašna životinja! Pomislite samo!« nastavila je živahno dalje, »kako bi vama bilo pri duši, kad biste sjedjeli u stupici i kad bi zatim došao kakav gorostas, mnogo veći od vas, i uzeo vas zajedno sa stupicom, da vas utopi!«

»To bi bilo strašno!« uzdahnuo je starac napola prestrašeno, napola veselo. »Pustimo dakle stupice! Ali gle, ovdje na košari vise divni kuhinjski lonci i zdjele. U njima mogli bi se skuhati najbolji makaroni i najdivnija palenta. To bi bilo svakako nešto za malu kuharicu, zar ne?«

»Palentu i makarone znam već kuhati. Majka mi je pokazala. Često znam i moram kuhati mjesto nje, kada je ona na polju ili kod stoke. Samo stari Serenelli nije ponekad zadovoljan, kad nešto donesem na stol.«

»Tko je taj stari Serenelli?«

»To je seljak, koji s ocem obrađuje imanje. Za nas same bilo bi to previše, a i ne bismo mogli platiti zakupninu, koju traži grof Atilije Mazzoleni.«

»Kakav je čovjek Serenelli?«

»Posve zao čovjek!« izbrbljala je mlađa Ersilija i namrštila čelo.

»To ne smiješ reći!« ukorila ju je Marietta.

»Pa ipak je zao čovjek!« ustrajala je mala.

»Ah, a što imate ovdje?« pokušala je Marietta skrenuti razgovor, kad je Nikola iz sijena izvadio nekoliko šarenih kipova od sadre te ih složio na klupu jedan do drugoga. »Ovo je sv. Ante!« On pomaže uvijek u svakoj nevolji, osobito kad se nešto izgubi. I ovo je sv. Josip s tesarskom

sjekirom. A ovo ovdje premila Majka Božja! Kako je krasna u bijeloj zvjezdanoj haljini i ogrtaču.

»Smijem li je primiti?«

»Dakako!« Odobrio je starac kimanjem glave. »Ali pazi, da ti ne ispadne!«

»Žurno je Marietta obrisala ruke u pregaču zatim je drščući od strahopočitanja kao dragocjenu svetinju uzela kip u ruke.

»To je vjerojatno skupo?« zapitala je.

»Dvije lire!« odgovorio je trgovac.

»Ah, kad bih imala dvije lire!« uzdahnula je djevojčica.

»No, gle ovamo, ovdje je sveti anđeo čuvar!« prevrtao je Nikola Tordela dalje. »Ima zlatnu haljinu i srebrna krila. Samo je izgubio desnu ruku!«

»Ah, kakva šteta!« rekla je Marietta i sažalno promatrala ruku anđela, koji je opominjao, ali nije više imao desnice. »Što stoji sveti anđeo čuvar?«

»Dajem ga za pedeset čentezima!« ponudi stari pokućarac.

»Preskupo za takvu podrtinu!« zaorio je surov glas kod vratiju, na kojima je upravo osvanuo otprilike osamnaestgodišnji mladić.

»Tko je to?« obratio se trgovac Marietti, promatrajući crnokosog momka nešto mrkog izgleda, čija je sjena za trenutak potamnjela ljupku djevojčicu.

»Ta to je Aleksandar Serenelli. Pripovijedala sam vam o njegovu ocu!«

»Tako, a što si pripovijedala o starom pijanici?« zapitao je momak zlobno cereći se.

»Kako možeš tako nešto kazati o svom ocu?« pronucala je djevojka prestrašeno.

»No, ne mislim tako zlo!« nasmijao se Aleksandar malko zbunjen. »Nego bi li ti zaista htjela polurazlupan kipić od sadre?«

»Pa ipak je sveti anđeo čuvar!« — rekla je Marietta prijekorno.

»Ali od sadre! Dakle što stoji ta staretina?«

»Pedeset čentezima, mladi gospodine!«

»Trideset!«

»Četrdeset!«

»Dobro dakle četrdeset!« Mladi je Serenelli izvukao iz džepa četiri desetice od nikla i dobacio pokućarcu. Zatim je Marietti pružio anđela čuvara.

»Mogu li ga zaista imati?« zamucala je djevojčica i posve pocrvenila od radosti.

»Poklanjam ti ga!« zaklimao je momak. Možda će mu ruka još narasti!« Marietta je prečula ruganje, prihvatila je prljavu desnicu momka i rekla:

»Aleksandre, tako si dobar! Zahvaljujem ti tisuću puta i uvijek ću za te moliti Anđela čuvara, znaš li?«

»Da, da, ti mala Madona!« smijao se Aleksandar. »A sada pođi i gledaj, da se jelo ne zapali. Starac bi inače podigao strahovitu viku.«

»O da, palenta!« uzdahnula je djevojka i potrčala u kuhinju, držeći u jednoj ruci razbijenog anđela, a drugom vukući za sobom sestricu.

»Nemate li inače ništa nego lonce, mišolovke i kipove svetaca?« zapitao je mladić trgovca, kad su djeca otišla.

»Što bi želio gospodin?«

»Htio bih imati nešto za čitanje!« odgovorio je Aleksandar. »Ali ne kakve pobožne rasprave! Znajte, putovao sam nekoliko godina po moru kao brodski djetić, vidio sam mnogo svijeta. Mogao bih vam već pričati stvari, radi kojih bi vaši sveci od sadre još pocrvenjeli. Možda slutite što bih želio imati?«

»Naravno!« potvrdio je stari trgovac i s dna svoje košare izvukao nekoliko uprljanih svezaka, po kojima je Aleksandar stao listati.

»Da, da, to je ono pravo!« Bez cjenkanja platio je zatraženu cijenu i s kupljenim lošim štivom nestao u svoju malu sobu, dok je pokućarac uprtio svoju košaru na leđa i opet se dao na put.

»Čini mi se, mala bi zaista mogla trebati svog anđela čuvara!« promrmljao je Nikola vrteći glavom. »Marietta je mali anđeo, ali pod istim krovom živi s pravom propalicom.

Selo bez spasitelja

Sjajući od radosti pokazala je Marietta kip roditeljima, braći i sestrama, koji su se u podne vratili s polja kući.

»Tko ti ga je dao«? zapitao je otac Luiđi Goretti, muž u cvijetu svojih godina, na čijem su obrazu težak rad i velike nevolje ostavile svoje tragove.

»Aleksandar mi ga je darovao!« odgovorila je djevojčica zadovoljno.

»Ne ću, da od njega primaš darove!« rekao je otac i duboka mu se brazda pokazala na čelu. »Odnesi mu kip natrag!«

»Da vratim lijepog anđela čuvara?« promucala je djevojčica i malu svetinju pritisnula na grudi.

»Učini, što je otac rekao!« pridružila se gospođa Asunta, majka, kad se Marietta pogledom k njoj obratila za pomoć.

»Uostalom nema ruke!« tješio ju je Anđelo, stariji brat. »Kad pođem u Nettuno, donijet ću ti mnogo ljepšeg anđela!«

Mariettino je lišce, koje je malo čas crvenilo od radosti, postalo blijedo kao smrt. Znala je, da roditelji ne trpe prigovora, pošla je k Serenelliju i zakucala na Aleksandrovoj sobici.

Momak je tako bio zadubljen u svoje prljave sveske, da je sasvim prečuo nježno kucanje, i stoga sasvim zbunjen skočio, kad je Marietta stajala pred njim i jecajući rekla:

»Otac hoće, da ti vratim anđela čuvara!«

»No, da, to sam i onako već očekivao. Ponosan gospodin Luiđi Goretti ne dopušta da mu što daruje priprosti brodski djetić.«

»Otac nije nikako ohol!« odbijala je djevojčica prijekor. — »A što naredi, pravo je. Ti ćeš ipak pripaziti na anđela čuvara, zar ne?«

»Lijep je to anđeo čuvar, na kojega se mora paziti« nacerio se zlobno momak.

»Tada će stalno i tebe očuvati, da ne učiniš ništa zlo!« rekla je ozbiljno djevojčica.

»Ded, postavi ga onamo na ormar!« promrsio je Aleksandar. Sa svetom je brižljivošću učinila djevojčica, kako joj je naloženo. Zatim se zastrašeno ogledavala po sobici, na čije je zidove mladi Serenelli pribadačama pričvrstio mnoštvo ružnih, iz loših časopisa izrezanih slika.

»Ne dopada mi se nimalo to, što si izvjesio!« potresla je glavom i pocrvenivši dodala: »Mislim, da se takvo što ne smije ni pogledati. Skini te gadne slike!«

»Ne trebaš ih ni gledati!« odgovorio je Aleksandar i nasmijao se.

Djevojčica se spremala da napusti sobu, ali se na vratima još jednom okrenula i rekla:

»Jučer nijesi bio kod krunice. Ali ćeš doći danas navečer, zar ne?«

»Vidjet ćemo!«

»Sigurno, zar ne?«

»Dobro, doći ću« povladio je momak protiv volje. — »Možeš također odmah doći k jelu!«

»Dugo si se zaustavila ondje preko!« rekao je otac, kad se je desetogodišnja djevojčica vratila u sobu. »Ne ću da se zadržavaš ondje više nego je potrebno. Jesi li razumjela?«

»Da, oče!« odvratila je poslušno Marietta.

»A sada k jelu!« reče otac. Djeca su zauzela mjesto oko velikog kuhinjskog stola i molila za Božji blagoslov. Zatim im je majka iznijela na stol palentu. Nato su došli Serenellijevi.

»I opet to prokleto ljepilo!« zarežao je stari Serenelli, kad je gospođa Asunta poslužila. »Zar ne znate ništa drugo donijeti na stol?«

»Smirite se, susjede, sutra će biti rizoto!« odgovorila je mirno gospođa.

»Između riže i kukuruza nema mnogo razlike!« promrmljao je seljak, a zatim je sa svojim sinom sjeo za stol. Obojica su napravila strahovito površne znakove križa, promrsili nešto nerazumljivo, prekrižili se ponovno na način kao da tjeraju muhe od sebe. Zatim su prionuli s dobrim tekom. Pri jelu su malo govorili. Starac je dao samo nekoliko uputa za poslijepodnevni rad, na koje je Aleksandar bez riječi kimnuo glavom.

Ni Goretti nijesu mnogo govorili kod stola. A kad su izmolili zahvalnu molitvu, veselio se Luiđi ceretanju svoje djece, dok je majka maloj Đeđi, koja se u koljevci probudila, pružila bocu s mlijekom.

»Smijem li mamice?« približila se Marietta i moleći pogledala majku.

»Samo nemoj proliti!« opomenula je Asunta i trenutak gledala, kako je desetgodišnjakinja, kojoj je lice od radosti sjalo, davala sestrici piti mlijeko.

Tek je minula najteža podnevna žega, kad su se Goretti ponovo dali na posao. Tako je prošao dan bez mnogo slobodnog vremena. Poslije večere molila se zajednički krunica, i Marietta, koja je predmolila svetu molitvu, od srca se radovala, što se je i Aleksandar našao kod večernje pobožnosti. Stari je Serenelli naravno kao obično rogoborio u svojoj sobici.

Kad su djeca bila u postelji, obratila se Asunta svom mužu i rekla:

»Nije li možda bilo malko prestrogo, što Marietti nijesi priuštio onakvu radost?«

Luiđi, koji je bio upravo pri tom, da prereže držak za novu sjekiru, dignuo je pogled s posla i odgovorio:

»Sa Serenellijem ne želim više imati posla, nego koliko se tiče našega zajedničkoga rada.«

»Da, stari ima svojih pogrešaka!« potvrdila je žena. »Ali na Aleksandra se ipak ne možeš potužiti. Uljudan je i uslužan, rijetko pije, ne psuje, svake nedjelje ide u crkvu, a svaka dva mjeseca k svetim Sakramentima. Ne razumijem pravo, što mu možeš prigovoriti.«

»Ne zna čovjeku pogledati ravno u oči!« odgovorio je muž i ostavio nož. »Klipan nije naučio ništa dobro od mornara. Uvijek imade nekih tajna, a čime je obložio zidove svoje sobice, to znaš i sama.«

»Da, naravno to mi se ne sviđa!« uzdahnula je Asunta. »Već sam ga više puta opomenula, ali je skoro uvijek postao grub. Manjka mu upravo dobar odgoj. Aleksandar je jedva poznavao svoju majku, tako je rano umrla. Starac je onda počeo piti, i sam donosi u kuću loše listove i spise

svake vrste, koje mladić naravno čita jednakom požudom kao i otac.«

»Volio bih, da nikad nijesam ugledao Konka!« uzdahnuo je otac. »Uvijek mi je pri duši, kao da nam svima prijeti nesreća ovdje u selu bez Spasitelja.«

Časak je oboje šuteći sjedilo, dok je muž svršio svoj posao i žena zašila novu krpu na Anđelov haljetak.

»Misliš, da sam prestrog s djecom«, stao je muž konačno opet govoriti. »Ali meni je uvijek pri duši, kao da ih moram štititi od velike pogibli, a što imamo nas dvoje drugo osim naše djece?«

»Imaš pravo!« potvrdila je gospođa Asunta dirnuto. »Ti znaš, da ti pred djecom nikada ne prigovaram i sve odobravam, što narediš. Ali ono s anđelom, bilo je ipak malko teško! Marietta je zbog toga još plakala u krevetu.«

»Marietta je milo, dobro dijete!« rekao je Luiđi. »Uvijek sam znao, da nas je Bog s njom posebice blagoslovio. Ali ona je tako puna povjerenja, tako bez svake zlobe. Uvijek mislim da je s posebnom pažnjom moram čuvati.«

»Ali anđeo čuvar ne bi joj zacijelo donio nikakve štete!« ustrajala je žena još uvijek puna prijekora. Luiđi je tiho odgovorio:

»Ti me po svoj prilici ne razumiješ, ali ne ću, da naše dijete moli pred kipom, koji su darovale nečiste ruke. A sad pođimo na počinak! Sutra je opet rano dan i ja ne znam, što je to, ali već nekoliko dana ne osjećam se dobro.«

»Ostani sutra u krevetu!« zabrinula se Asunta. Ali je Luiđi smješeći se mahnuo glavom.

»Neka Serenelli ne kažu, da izbjegavam posao.«

»Onda u ime Božje!« uzdahnula je žena.

Otac umire

Kad se je Luiđi Goretti naredne večeri vratio s rada na polju kući, morao se je čvrsto prihvatiti dovratka — tako ga je nenadano zahvatila vrtoglavica. Bio je prekinuo rad u groznici; tijelom su mu prolazili ledeni trnci.

Duboko prestrašena položila je Asunta muža u krevet, skuhala mu vrući čaj, koji je zbog nesvjestice jedva mogao popiti.

»Idi po starog pastira Petra!« naložila je majka svojoj najstarijoj kćerkici, koja se je u silnom strahu tresla.

Marietta je samo kimnula, a zatim potrčala prema nešto udaljenom seljačkom gospodarstvu, gdje je stanovao ovčar, vješt liječenju, i nije popustila, dok je nije dopratio natrag.

»Da, da,« kimnuo je starac Petar, čovjek bijele kose i plavih očiju na obrazu, koji je bio od nevremena kao koža tvrdo ustrojen. »To je, gospođo Asunto, močvarna groznica. Liječnici je nazivaju malarijom. Dolazi od komaraca iz močvare. To je prava đavolska močvara. U Konki postaju od toga svi bolesni, a i umiru od toga. Močvara će nas sve poubijati.«

»Tata ne će umrijeti, zar ne?« promucala je djevojčica u strašnoj muci.

»Tko to može znati!« odvratio je uzdišući pastir. »Luiđi Goretti je još u najljepšim muževnim godinama, ali čini mi se da mu je groznica previše oslabila snagu. Prošli ste već mnogu nevolju, zar ne?« pogledao je ispitujući Asuntu. »Ne trebate odgovoriti! Uzalud nitko ne dolazi na rub močvara.«

»Što da učinim?« lomila je žena rukama. »Petre, recite mi lijek,«

»Pa naravno!« razmišljao je starac. »Skuhajte mu vrućeg pelina i kadulje, da se oznoji. Iza toga su dobre bazga i hajdučka trava, jer izvlače otrov iz krvi.«

Savjeti pastira savjesno su izvršeni. Marietta je potražila ljekovito bilje, iz kojega je majka pripravila čaj. I

doista dva dana kasnije pokazalo se bitno poboljšanje. Trećega je dana Luiđi bio malne bez groznice.

»Čini se da je najgore prošlo!« rekla je gospođa Asunta, kad je pastir opet jednom došao pregledati svojega bolesnika.

»Da, da ako se samo više ne vrati!« uzdahnuo je pastir. Zatim je prišao bolesničkoj postelji i pružio seljaku ruku. »Da, naravno, najgore je, čini se, prošlo!« promrmljao je pipajući udarac bila.

»Već je vrijeme da opet ozdravim!« rekao je bolesnik još uvijek slabašnim glasom. »Trebam toliko nadoknaditi, i Serenelli ne će moći kazati . . .«

»Ah što«, prekine ga Petar. »Sve će se to još urediti. Ne vodite o tomu nikakve brige. A ako hoćete prihvatiti dobar savjet, onda otiđite iz tih močvara! Vas lako hvata groznica, pa bi mi bilo žao vaše žene i djece. Nijeste vi stvoreni za ovaj glib.«

»Ovo je treće zakupno imanje, koje obrađujem!« uzdahnuo je Goretti. »Ta znate sami, kako daleko dolazi čovjek kad mora gospodarima zemlje dati polovicu žetve. Do kosti mora čovjek izderati svoje ruke, i opet ne može iz duga. A naš gospodar, grof Attilio Mazzoleni, traži ne baš malenu zakupninu; ali ipak ne polovicu. Stoga sam došao ovamo na rub močvare, jer nijesam htio da mi djeca gladuju. Ako Bog da bit će dobra žetva. Nakon nekoliko godina nadam se imati toliko, da ću moći uzeti u zakup imanje u svom zavičaju, u kotaru Ancona. S Jadrana duva zdrav zrak, a i s Apenina, pa ako se s brda ne spusti previše magle, ubere čovjek također plaću za svoj rad. Petre, vi ni ne znate, kako silno čeznem za svojim zavičajem!«

»Neka Vas Bog čuva!« oprostio se starac, koji je dobro vidio, kako govor umara bolesnika. »Sutra ću ponovo doći.«

A kad je drugoga dana opet stajao kraj bolesničkoga kreveta, jedva je mogao zatomiti svoj strah. Luiđi Goretti ponovo je ležao u visokoj groznici, i kad ga je pastir malko otkrio, primijetio je na njegovim grudima crvene mrlje; jasne znakove teške zaraze.

»Ne mogu vam zatajiti, da vaš muž stoji veoma zlo!« rekao je gospođi Asunti, koja je neutješna stajala kraj postelje svog muža. »Bolesnik ima tifus.«

»I što tu može pomoći?« drhtući izašlo je iz ustiju bijedne žene.

»Samo dobri Bog!« odgovorio je ovčar.

»I nikakvo bilje?«

»Djetelina kozjeg roga je dobra, hajdučka trava, ivanjska trava, kadulja i kositrena trava također!« govorio je starac te žvakati smrekovo zrnje radi zaraze. Uostalom ne puštajte djecu k njemu, da i ona ne obole.«

»Ja ću ostati kod oca!« odlučno će Marietta.

»Jadno dijete«, uzdahnuo je ovčar, i njegove su oči poprimile neobičan izraz, kao da vide u daleku daljinu.

»I iza tebe je močvara. Otiđi odavle, što prije možeš!«

Marietta bi bila zacijelo ismijala zlogukog proroka, kad ocu ne bi bilo tako zlo, ali je iznova uvjeravala, da će s majkom biti na straži.

»Vaša je stvar, hoćete li dozvati liječnika!« započeo je iznova ovčar. »Ali na svaki način pođite po svećenika.«

Još je istoga dana Luiđi Goretti primio svete sakramente za umiruće. Jedan od susjeda, zakupnik Mario Cimarelli, doveo je liječnika i župnika iz Nettuna. Doktor je zamišljeno tresao glavom, kad je vidio stanje bolesnika; propisao je nekoliko lijekova, koji su doduše imali učenije nazive od ljekovitih biljki Petrovih, ali zato zacijelo nijesu više pomogli. Velečasni Signori, svećenik, tješio je dušu bolesnika posljednjim sredstvima milosti Crkve.

Luiđi je žarkom pobožnošću primio Tijelo Gospodinovo i Bogu odano sveto pomazanje i sa svećenikom izmolio molitve zahvalnice.

»Bit će Vam teško, što morate ostaviti ovaj svijet?« zapitao je župnik, kad se spremao na odlazak.

»O ne,« odgovorio je bolesnik, dok je slabašan smješak poigravao oko njegovih usana. »Život je za mene značio samo rad, nevolju i odricanje. Tko nosi teško breme, radostan je, ako ga može skinuti s leđa. Ipak radi djece bit će mi rastanak težak. Velik strah nosim sa sobom u vječnost. Močvara bi i njih mogla uzeti, kako je uzela i mene.«

»Vi ste još tako mlad«, tješio ga je svećenik. »Možda ćete opet ozdraviti!« Ali bolesnik zanijekao je glavom i rekao:

»Ne, ne, osjećam, da ide ka kraju! Neka Bog čuva moju Asuntu i djecu!« Zatim je umorno zaklopio oči i jedva je čuo posljednji pozdrav svećenika.

Tereza Cimarelli i nekoliko drugih susjeda ponudile su se, da će u noći bdjeti kraj bolesnika, ali gospođa Asunta nije to dozvolila. Samo Marietta zamijenila bi je tu i tamo za nekoliko sati, kad bi je svladala umornost. Tada je djevojčica sjedila na postelji kraj oca, držala bez straha njegovu grozničavu ruku u svojoj hladnoj desnici i nije odvraćala pogleda s njega. Pri tom je tiho izgovarala svete riječi krunice s pouzdanjem, da bi Spasitelj na zagovor svoje Majke ipak još mogao učiniti čudo.

Bolesnik nije prepoznavao svoje kćeri. Ali od vremena do vremena, kad je vrućina malko popustila, gledao ju je razrogačenim očima i jedva razumljivo šaputao:

»Otiđite odavle! Otiđite svi! Inače će i vas ubiti močvara; ... Čuješ li, Marietto? Osobito ti moraš otići! ... Čuvaj se močvare! ... Čuvaj se Aleksandra Serenellija!«

»Sad opet govoriš u groznici, oče!« potresla je djevojka glavom. »Kako će mi Aleksandar zadati bol? Uvijek je tako dobar prema meni!«

A bolesnik je stenjao kao u velikoj muci, promucao je još nekoliko nerazumljivih riječi i ponovno zapao u teško maštanje. Sad je opet sa svim svojim snovima bio kod kuće u lijepom Corinaldu na plavom Jadranu. Čuo je šum mora i vjetra, koji je duvao s visina Apenina. I glavice brda privlačile su ga svim svojim sjajem, zvale s tisuću tajanstvenih glasova. Vidio se opet, gdje se uzdiže po vrletnim zavojitim putovima i penje od kamena do kamena, da ubere nekoliko rijetkih gorskih cvjetova, kako je to tako često učinio kao malen bosonog dječak, da razveseli majku ili okiti sliku Gospe.

»Vidiš li cvijet, Marietto?« šapnuo je tiho u svojim snovima, dok je od bola izmučeno obličje neobično popustilo. »Lijep sam cvijet donio s brda, Marietto, zar ne vidiš? On je kao prava srebrna zvijezda pao s neba i procvao

u snijegu, koji se nalazi na vrhuncu. Zar ne vidiš, Marietto?« Tada se opet promijenio izraz njegova lica tako, kao da ga je iznenada spopao velik strah, koji satire srce. »Marietto, cvijet sam donio u glib! ... Lijepu zvijezdu u močvaru smrti, dijete moje ... Ah, ah! Čist cvijet leži sada na tlu, rastrgan, zgažen, okaljan blatom! Marietto!« Bolesnik je nenadano širom razrogačio oči, ukočeno gledao kćerkicu i grčevito stisnuo njenu ruku. »Marietto!«

»Sanjao si, oče!« tješila ga je djevojčica. »Nitko mi cvijeta oteti ne će!«

Tada je čovjek izdišući pao natrag na jastuke i opet zaklopio oči.

Jutarnji su satovi većinom smanjivali groznicu. Bolesnik je tada prepoznavao svoju okolicu i povjeravao svojoj ženi sve, što mu je tištilo srce.

»Asunto, vrati se s djecom u Corinaldo!« ponavljao je sve upornije. »Bojim se tako strašno, da ti uopće ne znam kazati. Obećaj mi, da ćeš otići odavle!«

»Bude li dobra žetva, bit će zacijelo moguće, i onda ću to sigurno učiniti!« odgovorila je žena, čija su lica postala posve blijeda od mnogih probdjevenih sati.

»Obećaješ li mi?« opet je navaljivao Luiđi.

»Da, obećajem ti!« prikimala je žena.

»Sad ćeš dvostruko morati raditi!« rekao je bolesnik poslije kratkog vremena. »Jadna Asunto, sad moraš našoj djeci biti i otac i majka.«

»Ne brini se Luiđi!« odvratila je žena. Dragi nas Bog ne će ostaviti!«

»Dragi Bog, da!« dahnuo je Luiđi.

Ujutro osmog dana svoje bolesti dao je, da djeca dođu k njegovom ležaju i blagoslovio ih redom, kako su pred njim klečali. Kad je rasplakanoj Marietti položio ruku na crnomanjastu glavu s kovrčastom kosom, zaustavio se duže i njegov je pogled zalutao kao u daleku daljinu.

»Nek te uvijek čuva Bog, dijete moje!« rekao je na koncu. »Osjećam, ti ćeš biti prva, koja ćeš poći za mnom!« Anđelu je rekao: »Tebe nam je darovao Bog, kad nam je

Luiđa, naše prvo dijete, uzeo iz kolijevke. Anđelom smo te krstili, a to znači anđeo. Čuvaj mamu, Anđele, i pazi na Mariettu, kao da si njezin anđeo!«

»Da, tata!« promucao je Anđelo u čudu, što je umirući spomenuo upravo Mariettu.

»Svi vi slušajte mamu i ljubite je!« rekao je Goretti nakon kratkog vremena. »S neba ću gledati, jeste li dobri majci. A sada idite, veoma sam umoran!«

Poslije podne nastupila je nenadano strahovita groznica. Liječnik, koga su u velikom strahu još jednom doveli, rekao je da se je još pridružila upala moždane opne. Nema više nikakve nade, nego da se bolesnik doskora oslobodi svojih bolova.

Asunta nije se više ni časka micala od ležaja bolesnika. Marietta ju je zamijenila u kuhinji, opskrbljivala je djecu i prigledala stoku, iako joj je bilo kao da će umrijeti. Međutim je bez prekida molila Boga i sve svece da učine čudo. Tiho je bilo na inače tako bučnom imanju. Čak i najmanja su djeca tapkala samo na prstima kraj očeve sobice i do slabašnog šapata stišavala svoje glasove.

Starog Serenellija, koji je inače često galamio u pijanom stanju, jedva su vidjeli u kući. Aleksandar je poslije rada na polju pošao u svoju sobicu i malo učestvovao u teškom bolu koji bijaše pogodio obitelj. Samo kad je vidio malenu Mariettu prikupio je nekoliko utješnih riječi ili ju je samilosno pogladio po kovrčastoj kosi.

I opet je osvanuo jedan od susjeda i ponudio svoju pomoć, donio bilo koje jelo ili napitak, od čega je očekivao, da će pomoći bolesniku. Ovčar Petar dolazio je više puta na dan, ali nije tajio, da je pri kraju sa svojim umijećem.

Duge i teške bijahu noći, što ih je gospođa Asunta probdjela kraj postelje svog muža. Tako je tiho bilo u kući. Samo je ponekad tjeskobno zamukao vol ili krava u staji ili zalajao pas na dvorištu, kad je slutio blizinu smrti.

Marietta je ležala većinom bez sna u svojoj sobici i ukočeno gledala u mrak, prisluškujući sa strahom ne čuje li se šum iz bolesničke sobe. Uvijek se ponovo potajno ušuljala onamo i pitala majku, kako je ocu i smije li mjesto nje biti na straži. Ali gospođa je Asunta samo zanijekala

glavom i poslala dijete natrag u krevet. Posljednje sate nije htjela uzmanjkati na strani svog muža, s kojim je u četrnaest godina njihova braka proživjela tolike nevolje, ali i tolike sreće.

Desetog je dana Bog pozvao svoga vjernog slugu. Luiđi je Goretti preminuo, a da nije više došao k svijesti. Nijemo je sjedila Asunta još uvijek držeći ruku pokojnika. Njena je bol bita tako velika, da nije smogla ni riječi ni suza. Tek kad se Marietta plačući bacila na oca, dozivala najnježnijim riječima, kao da ga hoće dozvati natrag u život, blago je rastavila dijete od mrtvog tijela i rekla: »Tvoj otac je u raju!«

»Da, majčice!« zajecala je Marietta.

»Moramo biti jake! Otac nam je sam tako naložio!« govorila je gospođa Asunta kao za sebe samu. Djevojčica je šutke potvrdila, ali ipak nije mogla zadržati svoje suze.

»Gledaj ovamo!« rekla je seljakinja i pokazala na sliku Majke boli, koja je visjela iznad ležaja mrtvaca.

»Ona će nas tješiti, jer je i Ona morala dati najmilije što je imala na svijetu, svoga jedinog Sina!«

Tada je pomalo presušila bujica suza, i Marietta je netremice gledala u sliku presvete Djevice, čije je srce probolo sedam mačeva.

Luiđi Goretti pokopan je na groblju u Konki. Čitavo ga je selo posljedji put ispratilo, Marietta i njezina braća i sestre bacili su na omorikov lijes, u kojem je počivalo očevo tijelo, najljepše cvijeće, što su ga mogli pronaći.

Sveto čeznuće

Nijedan drugi put nije od sada Marietti bio tako drag, kao put na groblje u Konku, pa kad bi nedjeljom išla onamo k svetoj misi, ubrala bi usput uvijek kitu poljskog cvijeća, da njime okiti očev grob. Od svega je srca molila za milog pokojnika, zatim je vodila s njim također nijemi razgovor i bila sigurna, da je otac čuo, što mu je htjela povjeriti.

U njenoj se je duši probudilo veoma veliko čeznuće. Raslo je zajedno s bolom, koji je trpjela. Još uvijek ne bijaše pristupila k Stolu Gospodnjem, i kad je vidjela, kako su ostali pristupali k pričesnom stolu, obuzela ju je tako srdačna želja za Božanskim jelom, pa se jedva suzdržala, da ne pođe za njima. Kad se jedne nedjelje sa starijim bratom vraćala kući od službe Božje, rekla je:

»Anđelo, kad bismo se smjeli pričestiti!« Tada je dječak nenadano zaustavio korak i tresući glavom odgovorio:

»Misliš li, da i ja ne bih htio? Ali kako si to zamišljaš? Tko će nam dati pričesno ruho? Trebao bi crno odijelo i bijelu traku na ruci, a ti novu haljinu i veo od čipaka, a i cipele i svijeće morali bismo imati. Tko da sve to plati?«

»Zar misliš, da nas župnik ne bi pripustio k Stolu, Gospodnjem u običnom nedjeljnom ruhu?« rekla je djevojčica.

»Sigurno ne bi! to je posve nemoguće. To ne čini nijedan župnik na svijetu.«

»Ali ja ipak vjerujem, da čini. Pitat ću ga.«

»Ne usudi se! Morali bismo se stidjeti, što smo tako siromašni!« grmio je dječak.

»Onda ću pitati majku!«

»No, no! Nemoj to učiniti!« planuo je Anđelo. »Zar joj želiš još više otešćati srce? Ta imamo još dugova onamo od očeve bolesti i ukopa. Ne uspije li žetva, ne ćemo moći platiti ni zakupninu, i grof će nas sramotno potjerati s imanja. I ti sada hoćeš doći majci sa skupim nabavkama za prvu pričest? Ona ti ipak ne može pomoći; a ti ćeš joj

zadati samo još više briga. Uostalom, tko da nas poduči? U Ferrierama nema svećenika. Da svakog dana trčimo u Konku, ne preostaje nam vremena zbog posla na polju i u staji. Sad moramo raditi i mjesto oca. Zar ne razumiješ?«

»Da, da razumijem!« potvrdila je Marietta potišteno.

»Serenelli ne smiju kazati, da ne izvršavamo svoj dio u zajedničkom radu!« planuo je Anđelo, dok mu se na mladom čelu pokazao dubok nabor. »Svi moramo pomoći majci, ja i ti također.«

»Ja to rado činim!«

»Znam, Marietto!« Pod uplivom nježnosti položio je dječak ruku oko njenih leđa i rekao: »Uostalom mislim, da čovjek mora znati čitati i pisati, ako hoće biti pripušten svetoj pričesti. A nas oboje to ne znamo jer nismo nikad hodali u školu. Dakle, ne misli više na to!«

»Moj Bože!« promucala je Marietta i problijedila usprkos sparnog srpanjskog dana. »Ne trebam više misliti na to, veliš? Ali ja moram na to misliti po danu i po noći, ah uvijek, uvijek moram na to misliti.«

»Možda će to ipak jednom ići, kasnije, kad budeš veća!« tješio ju je Anđelo. »Još si tako mlada, još nemaš ni deset godina, a narednog će mjeseca i meni biti već dvanaesta. Moram se ustrpjeti i ja!« Šutke su nastavili put. Marietta je svoje veliko čeznuće sakrila u duši, ali pred majkom nije ipak mogla trajno tajiti, da je nešto muči.

S brigom je gospođa Asunta gledala, kako njena najstarija kćerka biva sve šutljivija. Njena se nježna lišca suzivala, a oči su odavale bol, koji su usta prešućivala. Isprva je majka mislila, da je to žalost za ocem, koja je njeno biće tako neobično promijenila, ali je zatim naslutila, da mora biti nešto drugo, od čega je trpjela. I tako je jednom poslije nedjeljnog pohoda u crkvu pitala djevojčicu, što je tišti.

»Ne ću ti reći!« odgovorila je Marietta i oči su joj se napunile suzama. »Obećala sam Anđelu da ti ništa neću reći.«

»A zašto ne, dijete?« zapitala je majka zbunjeno. »Kakvu tajnu možeš imati pred majkom?«

»Nijesmo ti htjeli zadavati briga!« odgovorila je djevojčica. »Samo bi se žalostila, da ti rečem.«

»A sada ti moram naložiti, da kažeš!«

»Ah, majčice!« zakukalo je dijete. »Samo je to, da bismo Anđelo i ja tako rado pristupili prvoj svetoj pričesti. Ali znam, mi smo siromašni.«

Majka je trenutak umorno gledala preda se. Zatim je skoro muklo rekla:

»Presiromašni! Imaš pravo! Presiromašni smo čak za darove neba!«

»Majčice!« dijete će ponovo. »Zar Spasitelj nije pozivao sebi siromahe? I danas sam čula u crkvi kako je rekao: dođite k meni svi, koji ste umorni i opterećeni! Ta to je rekao župnik; zar ti to nijesi čula?«

»Naravno, ti imaš pravo!« povladila je gospođa Asunta.

»I djecu je zvao k sebi!« nastavila je Marietta, dok se nježno fino crvenilo prelilo njenim lišćima. »Pustite malene k meni i ne branite im! Tako je rekao, ta ti si sama to tako često pripovijedala.«

»Da, dijete, to je rekao.«

»Onda zove i mene, i nitko mi to ne smije sprečavati!« zagrijala se Marietta.

»Bože, Bože!« uzdahnula je gospođa Asunta. »Srce moje, kako možeš primiti Spasitelja, ako nijesi imala nikakve pouke? Pa ti ne znaš ni čitati. Nedostaje nam novac, da ti napravimo haljinu, kupimo cipele i veo. Pa ti nemaš ni časak vremena, toliko moraš raditi, jadno, milo dijete!«

»Ah, onda se ne mogu nikada pričestiti! Ali ja više ne mogu živjeti bez Isusa!« izlanula je Marietta uz snažno jecanje. Asunta ju je zagrlila i samo jadikovala briznuvši u suze.

»Šta može učiniti tvoja jadna, iskušana majka, srce moje? Ne mogu te poslati ni u školu. Moram gledati tebe kako rasteš poput životinjice.« Kad je Marietta vidjela plakati majku, obrisala je oči i rekla:

»O tome ne ćemo više govoriti! Znala sam, da te to žalosti.«

Naredne se je nedjelje, međutim, ohrabrila. Poslije svete mise pošla je u sakristiju i izjadala svoje jade.

»Tako bih se rado pričestila,« rekla je, gledajući svećenika svojim tamnim dubokim očima.

»Ali mi smo siromašni. Majka ne može meni ni Anđelu kupiti odijela i cipele. Međutim vi ste sami kazali, da Spasitelj poziva k sebi sve koji su umorni i opterećeni, pa i djecu je pozvao.«

»Naravno, naravno!« potvrdio je sijedi župnik i trijezno promatrao dijete, koje je molilo. »Ali kad djeca idi k prvoj svetoj pričesti imadu osvanuti urešeni kod svetog stola. Drukčije ne ide. Ne pristoji se, da netko dođe u svagdanjem odijelu. Ta Gospodin je sam drznika potjerao od svadbenog stola, jer nije bio odjeven u svečano ruho.«

»Ah, gospodine župniče, pa time je mislio na ruho milosti!« odgovorila je žurno Marietta.

»I ti to znaš?« u čudu će velečasni Paliani.

»To me je već majka naučila,« potvrdilo je dijete. »I vi ste sami često govorili o tome!«

»Pa ti vrlo dobro paziš u crkvi!«

»Naravno! Mislim, da bih mogla točno kazati što ste posljednje nedjelje propovijedali.«

»Zaista s nestrpljenjem očekujem, možeš li ponoviti propovijed?« u smijehu će svećenik. »Samo počni!« Kako je pak bilo veliko iznenađenje, kad je dijete znalo riječ po riječ ponoviti ne samo glavne misli nego i čitave odlomke njegove propovijedi.

»To si izvršila izvrsno!« pohvalio je djevojčicu, kad je pocrvenivši zašutjela. »Ne bih bio ni pomislio da imam takve uzorne slušače.«

»Majka traži, da Anđelo i ja svake nedjelje kažemo, što smo zapamtili od propovijedi. Tu treba paziti. Ali rado bih još nešto rekla; samo ne znam pristoji li se!« oklijevala je Marietta.

»Samo brzo van s time!« osokolio ju je svećenik. »Nešto zlo ne će biti.«

»Kad je Spasitelj zvao k sebi djecu, nije rekao: Sad pođite najprije kući, učite čitati i pisati, obucite nove haljine, nove cipele i bijeli veo, zatim uzmite još svijeću i dođite k meni.«

»Ah, ti si prava vragoljanka!« rekao je svećenik malko zbunjen.

»Ali imaš pravo, to nije rekao. A ja ti obećajem, da ni ti ne ćeš zaostati zato, što si siromašna. Govorit ću s tvojom majkom. A sadi idi, ti mala učenjakinja! Svojim pitanjem zbunjuješ još i staroga župnika.«

»Oprostite, ako sam učinila nešto, što nije pravo!« molilo je dijete ljubeći ruku župniku.

»No, no, sve je bilo pravo!« povladio je velečasni Paliani. »O tome ću dobro razmisliti. A sad pođi i pozdravi majku!«

»Zar ne i oca? Idem još na groblje.«

»Pa naravno i oca!« Još je dugo gledao za djevojčicom, koja je žurno pošla na groblje. Zaista to je bilo dijete milosti. Kako mora biti mila Isusu! Ne, ništa je u buduće ne smije dijeliti od njega. To je u tom trenutku župnik svečano obećao.

Ali dok je velečasni Paliani još razmišljao o tome kako bi se moglo pomoći djetetu, odstranio je Gospodin sam prve poteškoće s puta. Marietta je iz župnoga stana pohitila ravno na grob svog oca i pokojniku u tako srdačnom razgovoru izjadala sve nevolje i čežnje svoga srca, da je posve nesvjesno stala glasno govoriti:

»Dragi oče, tebi smijem reći da bih rado pošla k Isusu!« izlanula je srdačno. »Ne želim još više otešćati srce majci. Ali ti smiješ znati. Sigurno si u rajskom slavlju posve blizu Spasitelja. Pa reci mu, da bih rado k Njemu. Rado bih se pričestila, pa ako to nikako ne može biti, rado bih pošla u nebo, da budem kod Isusa.« Tada je nježna ruka dotaknula njezina leđa, i kad se Marietta okrenula, prepoznala je gospođu Elviru, sobaricu grofice Mazzoleni, koja joj je prijateljski kimnula glavom i rekla:

»Hajde, hajde, kako može tako malu djevojčicu mučiti tako velika nevolja? Nijesi li ti kćerka zakupnika Goretti-a u Le Ferrierama? Čini mi se, da sam te već jednom vidjela s ocem kod glavnog blagajnika u dvoru?«

»Da, ali otac je umro!« potvrdila je djevojčica s mukom zadržavajući suze.

»Sigurno je kod dragoga Boga, i zbog toga nemoj za njim više žaliti, jer ga time uznemiruješ u nebeskoj slavi!« Nastojala ju je utješiti Elvira.

»Ah, nije to jedino!« Priznalo je dijete. »Ali ne smijem, jer ne mogu učiti katekizam. Ta ja ne znam čitati, a ni pričesnu haljinu ne može mi majka kupiti.«

Sobarica je neko vrijeme razmišljala, a zatim rekla:

»Kako bi bilo, kad bismo nas dvije zajedno učile katekizam?«

»A znate li čitati?«

»Naravno, i gospođa grofica ne će imati ništa proti tomu, ako od vremena do vremena dodeš k meni.«

»Gospođa grofica zacijelo ne će, ali hoće li biti pravo mojoj majci?«

»Samo lijepo je zamoli, pa te sigurno ne će odbiti«, ohrabrila ju je gospođa Elvira.

Kad se Marietta vratila kući, našla je majku samu u sobi. Ona, koja je inače bez prekida od prvog kukurijekanja pijetla do kasno u noć imala pune ruke posla, sjedila je kod stola glavom naslonjenom na ruke i kad je djevojčica ušla, nastojala je majka uzalud sakriti, da je plakala.

Zaprepašteno je pristupila Marietta i nježno rukom obujmivši majku oko vrata promucala:

»Zašto si tako žalosna, majčice? Zar si plakala za ocem? Gle, pa on je u nebu kod Spasitelja i presvete Djevice, i tako je sretan. Zato ne smijemo više plakati.«

»Imaš pravo!« potvrdila je udovica. »Ali teško je biti posve sam.«

»Pa ti ipak nijesi sama!« odgovorilo je dijete prijekorno.

»Imaš nas. Doskora ćemo biti veliki i brinuti se za te, i vidjet ćeš, kako ćeš tada lijepo živjeti.«

»Da, vi!« nasmiješila se majka u suzama«. Pa i dragi Bog je također ovdje! Sama si me učila: gdje je nevolja najveća, ondje je Bog najbliži!«

»Pa ne ću se tužiti!« rekla je žena. »Imam dobru djecu, radim rado i dok ostanemo zdravi, ići će. Teško mi je, međutim, što ti ne mogu ispuniti želju srca, Marietto. Presiromašni smo!«

»Ah, majčice!« odgovorila je žurno djevojčica. Htjela sam ti pripovijedati. Gospođa Elvira iz dvorca učit će me katekizam, ako samo ponekad dođem k njoj. Ona zna čitati.«

»A posao? Pa ti moraš već tako mnogo raditi i od kako oca više nema, moramo svi raditi, ti također.«

»Ja ću obavljati svoj posao posve sigurno, majčice!« obećala je Marietta. »Učinit ću sve, što hoćeš. Samo mi uvijek reci! Vidjet ćeš, naći ću još vremena, da nekoliko puta sedmično pođem u Konku. I onako treba ondje uvijek izvršiti neke nabavke, koje mogu tada odmah obaviti.«

»Vidjet ćemo, kako će biti!« potvrdila je gospođa Asunta.

Onog je trenutka zaštropotala kočija u dvorištu, i kad je Marietta potrčala na vrata, upravo je velečasni Paliani silazio s kola.

Marietta bi silno rado čula o čemu je govorio s majkom. Od prevelikog uzbuđenja kucalo joj je srce, ali se ipak stidjela prisluškivati. Nije potrajalo dugo, kad li je majka pozove u sobu.

»Gospodin te župnik hoće primiti među prvopričesnike!« rekla je gospođa Asunta, prateći dijete u sobu.

»Da, sve je uređeno!« povladio je živo stari gospodin. »Gospođa Elvira poučavat će te katekizam. Od sada ćeš također prisustvovati kod kršćanskog nauka, koji držim nedjeljom poslije sv. Mise. Kasnije će doći prava pripravna pouka, koju će držati otac Jeronim u Nettunu, jer Le Ferriere pripadaju onamo, i budući da ono, što čuješ, dobro pamtiš, ne škodi ni malo, što ne znaš čitati.«

»A haljina?« dobacila je Marietta nesigurno.

»Hajde, hajde, nešto smo našli, zar ne?« Smješak je preletio preko plemenitog lica svećenikova. »Budi mirna! Znam, kako misliš. A i zato ćemo se pobrinuti, samo računaj s time!«

»A Anđelo?« zapitala je djevojčica zabrinuto. »On ne može ostaviti posao, pa će zbog toga jedva moći učestvovati u pouci.«

»Prvo, mislim, mogla bi ga poučavati njegova sestrica. Što naučiš u Konti. učit ćeš njega. Nedjeljom i onako dolazi k svetoj misi, pa može ostati kod kršćanskog nauka, a

kasnije kad žetva bude obavljena, može jednog dana u sedmici već ostaviti posao. Što mislite, gospođo Goretti?«

»Dragi Bog će sve učiniti kako je pravo«, uzdahnula je majka.

»Moje će najveće veselje biti, kad djeca postignu svoj sveti cilj.«

Srdačnim je riječima otpratila nato župnika do kočije. Kočijaš je zavitlao bičem i potjerao konja u kas.

»Vjerujem, to nam je otac sam izmolio kod dragoga Boga na nebu!« rekla je Marietta sjajući od radosti, kad je opet bila s majkom nasamo.

»Imat ćeš pravo!« potvrdila je udovica. »Ali sada morate se također dobro pripraviti, ti i Anđelo!«

»Da, majčice!« odgovorila je djevočica i divno je svijetlo bilo u njenom pogledu.

Zemaljsko i rajsko

Ljetna žega pali nad Konkom. Iz močvara diže se otrovna para. Oblaci komaraca bruje u svjetlucavu zraku. Groznicu i zarazu isparuju Pontijske močvare, i svjetao dan, čini se, potamnjuje pod tamnim vitlanjem smrti. Tkogod može, bježi pred smrtonosnim ljetom na čisti zrak gora ili na hladniju obalu.

Zakupnici Le Ferriera, međutim, zamahuju svojim kosama usprkos vrućine, koja satire. Gospođa Asunta snažno i široko zamahuje blistavim željezom, da šuštajući pada otkos za otkosom. Anđelo kraj nje, dahćući od napora, nastoji ići s njom u korak. Poput odraslog čovjeka utire dvanaestgodišnjak put na ječmenom polju i mora napinjati svu snagu da radi kao i majka. Marijan Goretti, sedmogodišnjak, već prilično vješto povezuje otkošeno u snopove. Na susjednom polju radi Serenelli sa svojim sinom Aleksandrom. Tu i tamo starac opsuje, kad kosa udari o k a m e n , pa je i opet brusi. Još uvijek je žilav, pa mladac muči muku, da ne zaostane za ocem.

Marietta, međutim radi u kući; čisti i kuha, pere i krpa, brine se za staju i kokošinjac, pazi na ono dvoje najmlađih i usprkos svoga posla ipak je vedra i zadovoljna. Otkako zna, da će doskora pripadati prvopričesnicima, njena je tuga kao vjetrom odnesena. Pjeva i smije se, brblja sa stokom, sestricom i malim bracom, a da si naravno ne priušti ni časka odmora.

Kolačići od kestena bit će danas za ručak. Užarenih lica stoji Marietta kod ognjišta, pušta iz kestenjava brašna pripravljeno tijesto cvrčiti u zdjeli i gomila smeđe kolačiće u čitava brda; jer žeteoci su gladni. Ah, Bože, samo da bude zadovoljan stari Serenelli.

Već je podne. Bogu hvala. Tijesto je pečeno! Marietta je u najvećoj žurbi spremila stol, oko kojega su se doskora okupili svi, koji su došli s polja. Gospođa Asunta pobožno je izmolila molitvu kod stola, a zatim podijelila kolačiće najprije susjedima, iza toga djeci, i konačno sebi samoj. Nijesu mnogo govorili, jer su svi umorni od vrućine i rada. Aleksandar je Serenelli dobacio Marietti pogled priznanja.

»Tvoji kolačići idu u tek!« hvali on cmokajući ustima. »Ne dobiju se često tako tečni.«

Djevojče je pocrvenilo od ponosa, ali je skoro zatim dobilo pakostan udarac. Starac je zagrabio zapaljenu pogačicu i podigao uobičajenu galamu.

»Gdje si opet bila sa svojim mislima, ništarijo?« zagalamio je. »Polovicu si ih prepekla.«

Gospođa Asunta ponovo je susjedu napunila tanjur i pripazila da ne dobije nijednog prepečenog kolačića.

»Ostavi to, oče!« umirivao ga je Aleksandar, »za svojih deset godina kuha Marietta posve dobro, i što joj još nedostaje, već će naučiti!« Djevojčica je momku dobacila zahvalan pogled i šuteći jela dalje. Kad su zdjele bile prazne i kad su izmolili zahvalnu molitvu, pošli su Serenelli u svoj stan na popodnevni počinak. U najvećem podnevnom žaru ne može nitko raditi na polju.

Goretti su se malo odmarali. Još je mnogo posla. A Marietta u onoj strahovitoj žegi trči da uči katekizam s gospođom Elvirom.

To je najsretniji sat, što ga je priželjkivala čitavog dana. Dobra gospođa poučava dijete s velikom ljubavi. Uvijek iznova opetuje ona svaki odgovor, kako stoji u katekizmu, svojoj maloj učenici, da ga nikada ne zaboravi, a znade također razjasniti sve tako zgodno, da se je Marietta ne može dovoljno naslušati. I sat pouke prolazi uvijek prebrzo.

»Danas mi moraš pomoći kod posla!« rekla je gospođa Elvira toga dana. »Danas je svečanost u dvorcu, pa moram urediti haljine za gospođu groficu i obje mlade grofičine kćeri; imam pune ruke posla, ali mi možemo svejedno pritom učiti.

»Ah tako ću vam rado pomoći!« — promucalo je siromašno zakupnikovo dijete i pošlo je za sobaricom drhćući kroz nekoliko dragocjenih svilenih i divnim ćilimima ukrašenih soba, dok nijesu stale u sobi za čuvanje haljina, gdje je gospođa Elvira otvorila silan visokim ogledalima snabdjeven mahagonijev ormar. Maloj je Marietti pri duši kao da ju je dobra vila odvela u daleku, divnu zemlju priča; i tek kad je sobarica rasprostrla svilene haljine jednu za drugom na velikom stolu za oblačenje, siromašnom su se djetetu oči od čuda i blaženosti skoro napunile suzama.

Plaho je gladila blistavu svilu, tamno plameni baršun dragocjenih haljina, posve neodlučna, kojoj bi priznala cijenu najviše ljepote.

»Gledaj, srdašce moje,« rekla je gospođa Elvira, »ovu crvenkastu haljinu od fiorentinske svile nosila je grofica, kad je prvi put bila na dvorskoj svečenosti u kraljevskom dvoru.«

»Bože moj, kako je lijepa!« izmaknulo je djetetu, koje se je divilo. »I teško zlatno vezivo zacijelo je veoma, veoma dragocjeno, zar ne?«

»Da! Najglasovitija vezilja iz Rima radila je na tom čitav mjesec dana. Ali mi ćemo učiti katekizam. Dakle, što čini milost posvećujuća?«

»Milost posvećujuća čini nas djecom Božjom i baštinicima raja!« deklamirala je Marietta poslije kratkog oklijevanja. »Ona je vrhunaravni život duše. Isus je naziva svadbenim ruhom, bez kojega nitko ne može prispjeti na nebesku gozbu. — O gospođo Elviro, ta pogledajte ovdje haljinu od ljubičastog baršuna sa srebrnim klasovima! Moj Bože, ova je još ljepša od dvorske haljine od fiorentinske svile.«

»To je nosila grofica na velikom plemenitaškom plesu u Napulju. Nego kaži mi sada, kad je Gospodin uresio tvoju dušu milošću posvećujućom!«

»Kod krštenja, gospođo Elviro!« odgovorilo je dijete. »Ali ova ovdje, gospođo Elviro, poput neba plava sa zlatnim zvjezdicama! Presveta Djevica u raju ne može nositi ljepše haljine!«

»Još je mnogo dragocjenija haljina milosti posvećujuće!« podsjetila je gospođa Elvira.

»Naravno, naravno!« povladila je Marietta, ali ipak nije mogla izbjeći, a da njen pogled ne padne na osobito raskošnu haljinu od poput snijega bijele svile s uvezenim srebrnim ljiljanima. Obje je ruke pritisnulo dijete na uzburkano srce pri raskoši kao iz priče. »Kako divno, kako divno!« Samo je mucala.

»To je najmlađa Kontesa nosila prošle godine kao Snjeguljica. Gospođa grofica čuva ovu haljinu kao osobitu dragocjenost, jer je jadno dijete malo zatim umrlo od upale pluća. Pokojnicu je dala pokopati u dvorskoj kapeli.«

»Tačno kao u priči!« rekla je Marijetta blistavih očiju. »Morala je, dakle biti stara kao ja, kad je nosila haljinicu.«

»Da, imaš pravo: bilo joj je deset godina kao tebi. I još se je na smrtnoj postelji pričestila, i Spasitelj joj je darovao svadbenu haljinu, koja je bila dragocjenija od ove ovdje.«

»Skoro vjerujem, da bi mi pristajala!« rekla je djevojčica i čeznutljivo gledala u sobaricu.

»To bi moglo biti! Da je prebacim preko tebe?« Uzela je dragocjenu haljinu kao iz priče i spustila preko leđa djeteta, koje je sjalo od radosti. »Tomu pripada još i bijeli vijenac od cvijeća — ovdje. Namjestit ću ti ga u kosu. Moj Bože, kako si lijepa! kao mala Kontesa Eliza, samo je njena kosa bila tamnija od tvoje.«

»Oh, ona je sigurno bila tisuću puta ljepša od mene,« odgovorila je djevojčica. »Pogledaj se u zrcalo!« smješkala se sobarica, koja je sada, čini se, potpuno zaboravila na katekizam. Kad se je Marietta ugledala u blistavu staklu, uzmaknuo joj je tihi uzvik oduševljenja. Činilo joj se kao čudo, i nije se mogla do sita nagledati te krasote. Tako se vrtjela i okretala, klanjala i smijala, dotjerala jednu od smeđih kovrča, pogladila ondje nabor i nije ni primjetila, kako su se otvorila vrata i unišla blijeda, tamno odjevena gospođa i pri pogledu na dijete, kraj nje iznenađena stala.

»Moj Bože!« promucala je. »Eliza, moja Eliza!«

»Gospođa grofica!« šapnula je žurno Elvira djevojčici. Marietta se posve zbunjeno okrenula i stid joj crvenilom prekrio nježno lišce.

»To je moja mala učenica Marietta!« razjasnila je sobarica malko u neprilici. »Ja sam Vam gospođo grofice, o njoj pričala. Kod mene uči katekizam. Molim Vas oprostite . . .«

»Ah, već je dobro, moja draga!« branila se grofica, dok je prvo čuđenje ustupilo mjesto tihom, bolnom smješkanju. Pri pogledu na dražesno dijete, koje u svojoj smetenosti nije znalo, kuda da pogleda, nije moglo biti zla. »Daj mi ruku, mala moja i ne boj se!« rekla je prijazno. »Časak sam mislila na to, da opet vidim svoju jadnu Elizu u njenoj haljini iz priče. Ali i tebe veoma divno ukrasuje!«

»Htjela sam je samo jedamput isprobati!« promucala je Marietta. »To sigurno nije bilo pravo. Ali gospođa Elvira nije kriva. Htjela me je samo razveseliti.«

»Oh, ne trebaš se ni malo opravdavati«, rekla je presvijetla gospođa. »Da je tvoja kosa tamnija, bila bi veoma slična mojoj jadnoj Elizi. Haljina je veoma lijepa. Ali mala Marietta ipak ne će zaboraviti da Spasitelj još mnogo sjajnije ukrasuje dušu, kad dolazi k nama. Ne smijemo težiti za svjetskim nakitom.«

Marietta nije znala, što da kaže. U prisutnosti grofice nije mogla skinuti haljinu, pa bi ipak mnogo dala, kad bi pred njom stajala u svojoj skromnoj svagdanjoj haljini. Bila je vesela kad se je visoka gospođa obratila gospođi Elviri i rekla:

»Vi znate, to je prva priredba, koju posjećujem poslije smrti moga djeteta. I sada ne bih to učinila kad me ne bi silile društvene dužnosti. Potražite nešto što pristaje svečanosti, a primjereno je i žalosti, koju još uvijek nosim u srcu. A ti, dijete moje, moli za me kad Spasitelj dođe u tebe. Ja sam siromašna.«

»Siromašna žena?« mudrovala je Marietta, nakon što su se već davno zatvorila vrata za groficom. »Žena, koja ima takvo bogatstvo divnih haljina da je siromašna! Ta to se nije dalo uopće ni zamisliti. Moja majka, da, ona je siromašna žena, jer će joj biti teško platiti zakupninu na jesen i jer je smrt tako rano ugrabila oca. Ali grofica? Zašto se naziva siromašnom?« pitala je Marietta puna nevjerojatnog čuđenja, kad je grofica napustila sobu.

»Nijesu sretni svi, koji stanuju u dvorcima!« uzdahnula je gospođa Elvira.

Marietta je svako veče običavala učiti brata ono, što je sama naučila kod gospođe Elvire. Često je jadan dječak, koji je radio daleko iznad svojih snaga, pritom skoro zaspao, ali samo da ne ražalosti ljubljenu sestru, trudio se je da nauči. Ali danas mu je Marietta mogla samo malo saopćiti.

»Gospođa grofica ima haljina kao princesa u priči!« rekla je.

»Ne tiču me se haljine gospođe grofice!« nasmijao se dječak. »A inače nijesi ništa naučila? Onda možemo ići spavati.«

Zakupnina

Kose su i srpovi počivali. Plod bijaše spremljen, buka vršilica na gumnu umuknula. Ljeto je dalo obilan blagoslov. Ali brigama udovice Goretti nije bilo kraja. Požnjelo se trista dvostrukih centa žita i šest stotina dvostrukih centa graha i sve osim vlastite potrebe prodalo se trgovcima.

Utroškom bi bili mogli proći, kad ne bi bilo dugova zbog bolesti i smrti očeve. A kad su bili isplaćeni liječnik, ljekarnik, izrađivač mrtvačkog sanduka i grobar, ostatak nije dosizao zakupnine.

Žalosno je gospođa Asunta sjedila navečer u sobici i nepomično gledala u malene hrpice srebrnog novca, iznos njenog nečovječnog teškog rada.

»Zar ne dosiže, majko?« zapitao je Anđelo, koji je stajao iza nje i gledao preko leđa.

»Ne, sinko! uzdahnula je žena. »Nedostaje petnast lira do dospjele zakupnine.«

»Onda ne ću zakupninu ponijeti u dvorac!« promrmljao je dvanaestgodišnji dječak strogo navoranim čelom. »Ne mogu progutati, što govori glavni blagajnik!«

»Da, da, ja ću sama ponijeti novac onamo!« odgovorila je majka. »U dvorcu će uzeti u obzir što smo morali ponijeti oca na groblje.«

»Ali može također biti, da gospodin upravitelj kaže: tu se pokazuje, da bez muža ne možete gospodariti. Morat ćemo imanje dati drugomu u zakup. — Ne, ja ne ću onamo ponijeti zakupninu!«

»A ja to mogu učiniti!« javila se Marietta, koja je sasvim zabrinuto prisluškivala žalostan razgovor.

»Sutra moram na pouku. Tada mogu platiti zakupninu.«

»Ne, ne, to ne ide!« tresla je majka glavom. »Da imamo cijelu svotu, onda bi ti mogla to učiniti, ali tako moram sama govoriti s glavnim blagajnikom!«

»Ali kad bismo srdačno zamolili gospođu groficu zacijelo bi nam oprostila ostatak, koji ne možemo platiti, ona je dobra gospođa.«

»Ni na koji način!« usprotivio se Anđelov mladenački ponos. »U dvoru nas ne smiju zamijeniti s prosjacima. Grof će dobiti čitavu svotu, ako mora biti i s kamatima. Još uvijek imamo svoju stoku, možemo prodavati mlijeko, jaja i perad. Već ćemo nekako skucati kukavnih petnaest lira.«

»Treba mnogo više, nego misliš!« — uzdahnula je majka. »Pa dobro!« odgovorio je dječak odlučno. »Pomoći ću mlinaru u mlinu. Sada ovdje nema mnogo posla.«

»Oh Bože, ti i onako radiš daleko iznad tvojih snaga. Teških vreća ne ćeš moći nositi!«

»To će se vidjeti! Sutra idem u mlin!« odvratio je dječak.

»Posljednja je očeva želja bila da se vratimo u Marke u Corinaldo!« započne gospođa Asunta nakon kratkog vremena.

»On je to smatrao boljim zbog močvara. Ali kadgod razmišljam o tomu, pri duši mi je, kao da je mislio još na nešto drugo, ne samo na močvaru, a sada je nemoguće natrag u zavičaj. Tada bismo tek spali na prosjački štap.«

»Otac nije volio Serenellijevih!« rekao je dječak zamišljeno. »Čudno, inače nikad nije rekao ni pomislio ništa zla o čovjeku, ali nije htio da se s njima družimo više nego li je potrebno.«

»No da,« potvrdila je gospođa — »stari je nažalost prilično često pijan; tada psuje i buči naokolo. Ali o mladom se ne može zapravo reći ništa zlo. Ne pije i ne psuje, usprkos dalekog puta ide svake nedjelje k svetoj misi, pričešćuje se svakih osam tjedana i svake večeri moli s nama krunicu. Uljudan je i marljiv također.«

»Ja ga ipak ne volim!« progunđa Anđelo. »On nije dobar!«

»Što mu uvijek imate prigovarati, branila ga je Marietta. Prema meni je uvijek ljubezan i uvijek mi pomogne, gdje samo može.«

»A ja ne ću, da je prema tebi ljubezan!« povikne dječak. »Čuješ li, ne volim ga!«

»Ali Anđelo!« opomenula ga je gospođa Asunta i zaprepašteno gledala u razjareno lice svog najstarijeg sina. »Kako uopće smiješ reći nešto takvo. Činiš mu krivo!«

»Ne, ne, majko!« Teško se svladao. »Ne činim mu krivo, a možda ćete i sami to jednom iskusiti!« Još uvijek posve zbunjen okrenuo se prema vratima. »Idem u staju!«

»Što mu je?« zapitala je majka, tresući glavom. »Tek što je govor o Aleksandru, razljuti se.«

»On se posve sigurno vara!« rekla je djevojčica i ponovo se prihvatila krpanja, koje je bila napustila. Gospođa Asunta strpala je novac oprezno u kožnatu torbu.

»Najviše me boli, što ne možemo dati čitati pokojničku misu za oca!« uzdahnula je ona, sjetivši se ponovo svoga siromaštva.

»To ćemo više moliti za njega,« rekla je tiho Marietta.

Anđelo je međutim nakrmio volove i krave.

»Pa ipak je zao čovjek!« škrinuo je zubima. »Otac mi nije uzalud naložio, da čuvam Mariettu, imat ću otvorene oči.«

Narednog je dana Marietta pratila majku na tegobnom putu u grofovski dvorac.

»Idem s tobom!« rekla je, kad je gospođa Asunta uzdišući stupila u upravu blizu ulaska u park. Glavni je blagajnik jedva dignuo pogled s papira, na kojima je pisao. Bijaše njegov običaj puštati zakupnike neka čekaju, eda tako osjete važnost njegove službe. Bio je uredno piskaralo šiljasta nosa, pogleda, koji prosijeca, iza naočara s okvirima od nikla, naborana, uvela lica. Jednom je Marietta na godišnjem sajmu u Nettunu vidjela kazalište lutaka. Ondje je također nastupao pisar, koji je glavom blagajniku toliko sličio, da ih čovjek ne bi mogao razlikovati. Nije mogla inače, a da se glasno ne nasmije.

Nerado je grofovski upravitelj dignuo pogled s papira i tresući glavom promatrao mlado stvorenje, koje se je usudilo remetiti sveti mir njegove pisarne. A zatim je odložio držalo i pitao ženu, što želi.

»Donosim zakupninu za Goretti-a u Le Ferrierama!« odgovorila mu je seljakinja.

»Tako, tako!« kašljucao je blagajnik i listao u omotu spisa. »Goretti! Da, ovdje je! Izbrojite novac ovdje na stol!«

Gospođa je Asunta odvezala torbu i brižljivo slagala kovani novac u hrpice.

»Nedostaje nažalost petnaest lira!« rekla je na koncu. »Nadam se, da ću ih domalo moći donijeti!«

»Nedostaje petnaest lira?« planuo je pisar. »Zacijelo nijesam dobro čuo?«

»Vi ste posve dobro čuli!« odgovorila je seljakinja, koju je blagajnikovo uzbuđenije samo još više smirilo. »Uistinu nedostaje još petnaest lira. Ali vi znate, da mi je nedavno umro muž, troškovi su bili veliki i mi smo upali u dugove.«

»Kako da ja to znam, da je vaš muž umro!« rekao je pisar prezirno. To tek moram pogledati u spisima. Točno, da, Luiđi Goretti umro je pred dva mjeseca. Ali jesam li ga možda ja ubio? Hej? Ili ga je na koncu konca ubio grof? Što možemo mi zato? Zbog toga imate vi ipak platiti zakupninu, pa ako to ne izvršite, moram vam imanje uzeti. Razumijete li, gospođo Goretti?«

»Da, vi govorite dosta glasno!« — smiješkala se zakupnica bolno. Ali blagajnik nije imao razumijevanja za šalu.

»Čime mi vi to dolazite?« bjesnio je. »Sa mnom hoćete praviti neslane šale, a mlado derište ima se čemu smijati. Zakupninu ne možete platiti. Ali narugati se grofovskom činovniku, to znadu prosjaci.« Ogorčenom je čovjeku pištio glas od srdžbe. Tada je rekla Asunta:

»Gospodine moj! Vi se varate! Mi nijesmo prosjaci! Svi smo mi zajedno teško radili. I mala Marietta sama već ima od rada ispucane ruke. Daleko nam je svaka pomisao, da vas na bilo koji način vrijeđamo. Ali prosjacima nas ne smije nitko nazivati. Ostatak zakupnine dobit ćete što moguće prije. A sad nam dajte potvrdu o plaćenom iznosu, i onda vas ne ćemo dulje smetati u vašem poslu.«

Bijesneći ispostavio je blagajnik zatraženu potvrdu i predao je bez riječi list seljakinji. Na njen oproštajni pozdrav odgovorio je samo pakosnim režanjem.

»Jadna majčica!« rekla je Marietta, kad su obje napustile upravu. »Tako mi je žao, što sam se smijala, ali morala sam misliti na gradskog pisara u kazalištu lutaka; onaj je imao točno tako dug šiljasti nos i na njemu zavijene naočare.«

»Ne smiješ se nikomu rugati, Marietto!« odgovorila je majka strogo. »Ali ako tko vrši svoju dužnost i radi, koliko može, ne smije ga nitko vrijeđati, čak ni onda, kad bi jednom ostao dužan nekoliko lira.«

Zatim kimne glavom kćeri i krene kući, dok se Marietta kroz divan park uputi prema dvorcu na sat katekizma.

»No, tebi se ipak nešto dogodilo?« zapitala je gospođa Elvira, kad je ugledala polucrveno lišce svoje male učenice. Oklijevajući priznala je Marietta.

»Blagajnik je nesretan čovjek,« rekla je sobarica smješeći se. »Ima zlu ženu, kod kuće uopće nema riječi. Tada iskaljuje svoj bijes na stranim osobama. Sigurno ne misli tako zlo.«

»Zar ga tuče?« zapitala je Marietta samilosno.

»Tko?«

»No, zla žena!«

»Mislim, da je tako!« udarila je Elvira u smijeh.

»Ako se jednom udam, ne ću tući svog muža!« rekla je djevojčica odlučno.

»Gle, gle, maleno biće već misli na udaju!«

»Još ne znam posve točno, hoću li se udati!« odgovorila je djevojčica snatreći.« Ne uzmognem li naći muža, koji je tako dobar kao moj dragi otac, tada se uopće ne ću udavati.«

»Sad dođi, mala radoznalice! Učit ćemo katekizam!« smijala se gospođa Elvira. Kad se je Marietta sat kasnije opraštala, rekla je sobarica: »Uostalom govorit ću s gospođom groficom, tada će upravitelj posve sigurno morati povući debelu crtu preko onih petnaest lira, koje još dugujete. Grofica Mazzoleni je dobra.«

»Oh, ne učinite to!« molila je djevojčica. »Vi ne poznajete moju majku. Posve sigurno joj ne bi bilo pravo. Što duguje, ono hoće da i plati.«

»Zbog majke mogla bih ti zavidjeti!« rekla je sobarica zamišljeno.

»Da, ona je dobra i ja je veoma volim!« kimne djevojčica i zahvalivši na pouci otiđe.

Oštar okršaj

Čitavu je jesen Anđelo radio u mlinu. Ondje su bili veoma zadovoljni sa snažnim dječakom, koji je nadomještao slugu i bio zadovoljan malenom plaćom. Često je naveče bio kao isprebijan od prevelikog tereta, što mu ga je nalagao dvostruki dnevni posao na gospodarstvu i u mlinu. Ali kad je majci odbrojio petnaest lira, koje su još nedostajale, njegove su oči blistale od ponosa i veselja.

»Zahvaljujem ti od srca, dječače moj!« rekla je seljakinja uzbuđeno. »Ali sad se ne smiješ više tako naprezati!«

»Još neko vrijeme mora biti!« odgovorio je Anđelo zamišljeno. »Sad ću štedjeti za prvopričesno odijelo. Mlinar će me još zaposliti cijelu zimu.«

»A pouka?« ubacila je Marietta.

»Pa ti ideš onamo, a ja ću naučiti od tebe!« odgovorio je brat. »Nedjeljom sam prisutan, a velečasni je Paliani sam rekao, da znam sve tako dobro kao i ostali, barem tako dobro kao dječaci. A sutra idem s tobom u Konku. Želim sam uplatiti onih petnaest lira. Bacit ću ih blagajniku na stol, da će mu tintarnica zaplesati pred nosom.«

»Ne, toga ne ću!« rekla je gospođa Asunta. »Blagajnik je malko čudan čovjek, to je točno. Ali tko zna, možda ima tajnu nevolju, koju teško podnosi. Budi prijazan s njim! Čuješ li? Neuljudan ne smiješ nipošto biti!«

»Vjerujem, tebi može netko zapaliti krov nad glavom, i ti ćeš mu biti još uvijek prijazna, majko!« smijao se dječak. »Ali da se smiriš, bit ću prema njemu pristojniji, nego li staro piskaralo zaslužuje.«

Narednog je dana Anđelo zaista otpratio svoju sestricu u Konku i ušao s njom u pisarnu. Blagajnik je primjereno svojim načelima najprije načinio tako, kao da ih ne vidi. Ali se Anđelo već dao primijetiti. Kašljao je, što je samo jače mogao.

»Na, čovjek nema vremena?« kriještao je pisar potiskujući naočare na čelo i ispitujući brata i sestru krivim pogledom.

»To ovisi o tome, što se ima razumijeti pod »čovjek«, odgovorio je Anđelo. »Ako mislite mene, mogu samo reći da seljak nema nikada vremena biti na sve strane.«

»Seljak?« rugao se je pisar. »Već je seljak? Mislio sam da je još zelen mladac.«

»Pa ipak je seljak! I zbog toga nema vremena čekati. Uostalom mislim da se i vama žuri sa zakupninom.

»Tko je on uopće?« zapitao je blagajnik, koji je opet uzeo držalo i piskarao po svojim papirima.

»On je sin zakupnice Goretti iz Le Ferriera i rado bi platio ostatak zakupnine. I ako se vama s time ne žuri, žuri se svakako nama i to veoma.« I Anđelo je izvukao kožnatu torbu, i izbrojio na stol petnaest srebrnih lira i zamolio potvrdu.

»Ah, da, Goretti!« sjetio se je blagajnik, listao u svojoj glavnoj knjizi i primjetio: »Naravno, Goretti! Zacijelo je tvoja sestra ona mala žaba, koja običaje ismjehivati ozbiljne ljude.« S puno prijekora gledao je blagajnik djevojčicu, koja je stidljivo oborila pogled u tlo. Anđelo je imao na ustima snažniji odgovor, ali ga je Marietta pogledom i pritiskom ruke molila, da šuti i da starog čovjeka još više ne draži.

»Molim Vas potvrdu!«

Kancelarijsko pero je zastrugalo po papiru, zatim je blagajnik pružio zatraženu potvrdu i uz zloban smijeh rekao:

»Pročitaj je samo dobro, moj mladiću, je li dobra?«

»Brojke odgovaraju!« potvrdio je Anđelo, složivši potvrdu i spremivši u džep. »Ostalo ne znam čitati.«

»Ali zato znadeš bolje govoriti!« otkresao je starac.

»Ne samo govoriti, gospodine blagajniče, nego i raditi!« rekao je Anđelo mirno. »Konačno svi ovdje u dvorcu ipak živite od rada vaših zakupnika!«

»Nosite se odavle!« povikao je bijesno blagajnik i brkovi su mu poigravali od uzbuđenja.

»Bio si strašno bezobrazan, Anđelo!« rekla je Marietta kad su napustili grofovsku kancelariju. Da to majka zna, sigurno bi te izgrdila.«

»Ne mogu podnositi ljude, koji s visoka gledaju druge samo zato, što rade gnojnim vilama, a ne perom,« promrmljao je Anđelo prkosno. »Uostalom nijesam ga htio uvrijediti i čvrsto sam bio odlučio da ne ću kazati ništa, što bi ga moglo uvrijediti. Ali eto riječ brzo padne!«

»Znam, da nijesi zlo mislio!« umirivala ga sestra. »Ali sada pođimo zajedno ka gospođi Elviri. Ona želi čuti, jesi li i ti sve dobro naučio.«

»Mora li to zaista biti?« upitao je Anđelo, koji je najednom postao čudnovato plašljiv.

»Da, mora biti!« potvrdila je Marietta odlučno.

»No onda u ime Božje!«

Dječak je u neprilici okretao svoju kapu u rukama, kad je stajao pred grofičinom sobaricom.

»To je, dakle, Anđelo?« smješkala se gospođa Elvira. »Marietta je već toliko pripovijedala o tebi. Veoma me raduje, što oboje po prvi put smijete primiti Spasitelja. Morate se samo dobro pripraviti. Od prvog i od posljednjeg pričesnog dana zavisi često vremenita sreća i vječno blaženstvo. Ali sjednite! Odmah ću ispitivati. Reci mi, Anđelo, tko počinja grijeh?«

Dječak je razmišljao samo kratak trenutak, a zatim je kao iz puške odapeo: »Grijeh počinja tko s voljom i znanjem prekrši Božju zapovijed.« Marietta nije mogla sasvim potisnuti uzdah olakšanja, kad je čula brata tako odlučno odgovoriti. Ali dolazilo je sve teže.

»Kako se zove trostruka zla požuda, koja nas hoće zavesti na grijeh?« Anđelo je odbio i ovaj udarac: »Požuda očiju, požuda tijela i oholost života!« kresnuo je. Pozor, dječačiću — evo već opet poput udarca mača gađa novo pitanje:

»Kad napast postaje grijeh?« I opet je odbio:

»Kad privolimo, postaje napast grijeh.« I još zveket ukrštenih mačeva.

»Što moramo učiniti, da nadvladamo napast?«

»Moramo bdjeti i moliti i oduprijeti joj se u početku. Gospodin kaže: Bdijte i molite, da ne padnete u napast!«

Očima punim žara izdržao je dječak oštar okršaj. U borbenoj vatri skočio je na noge i sad stajao malko prignut pred ispitivačicom, kao da je svako pitanje htio pročitati s njenih usana, prije nego li je bilo izrečeno, upravo kao borac, koji predviđa udarac, da ga odbije poput munje brzim protuudarcem.

Gospođa Elvira je položila oružje. Dječak je sjajno položio svoj ispit i nije ostao dužan nijednog odgovora.

»To je bilo odlično!« pohvalila je dječaka. »Sjajno ste učili zajedno!«

»Marietta mi je sve tako često kazivala na glas, dok konačno nijesam imao u glavi!« priznao je dječak.

»Malu učiteljicu moram zaista osobito pohvaliti!« smješila se sobarica. Djevojčica je pocrvenila od ponosa. Dvoboj je pratila isprva potajnim strahom, zatim sve većim pouzdanjem i konačno pravim pobjedničkim osjećajem. Svaki su odgovor, koji je dao brat, izgovarale i njene usne, ali posve sretna je priznala, da ni ona sama ne bi bila bolje odgovorila.

Kad su se oboje vraćali kući, stiskala je Marietta čvrsto ruku brata i rekla:

»Tako sam se radovala, što si sve tako dobro znao!«

»Oh, to nije bilo tako strašno!« odgovorio je dječak veselo. »Pa ti si mi sve tako često ponavljala, da bi to mogla zapamtiti i papiga.« I Marietta se morala smijati, i nakon što su izmolili molitvu za oca, na groblju, pošli su radosno kući. Malo prije nego li su stigli kući, rekao je Anđelo smijući se:

»Kad bi me bila zapitala, što je zapravo trostruka zla požuda, požuda očiju, požuda tijela i oholost života, ne bih bio znao mnogo reći. Znaš li ti to?«

»Baš tako točno također ne!« priznala je mala učiteljica nekoliko zasramljeno.

»A otprilike? Znaš li otprilike?« navaljivao je brat nemilosrdno. »Vidiš, ni otprilike ne znaš. Ali ja znam barem otprilike.«

»Tako, pa što je požuda očiju?«

»To je, kad se svaki cirkus hoće vidjeti.«

»A što je požuda tijela?«

»To je zapravo najlakše. Ako netko jede makarone, pa k tome hoće još i kobasicu.«

»Misliš li, da se sigurno misli baš na to?« posumnjala je Marietta.

»No, pa to je barem jasno!«

»A što je onda oholost života?«

»Nju ima blagajnik, jer misli, da je on sam grof, a zakupnik da nije čovjek!«

»Ah da,« uzdahnula je Marietta. »Požuda očiju i oholost života doduše nemam, ali požudu tijela imam ponekad, jer komad kobasice posve dobro pristaje uz makarone.«

»Budi samo mirna, i ja ponekad imam požudu tijela!« umirivao je Anđelo grižnju savjesti svoje sestrice.

»Ponekad je to također samo želja za komadom ovčje pečenke.«

Oba anđela čuvara, koji su pratili brata i sestru, zacijelo su se malko smijali dragoj nevinosti, ukoliko se čisti duh uopće može smijati. Ne, djeca još nijesu znala mnogo o pogubnosti grijeha. Djevojčica sigurno ne. A dječak? — Da, on je u svom čistom srcu nešto naslućivao, ali se je čitav njegov dječački prkos odupirao nečistoći, iako još posve nesvjesno. Ponajprije je smatrao svojom najsvetijom zadaćom, da svoju sestricu zaštiti od svakoga zla.

Noćna straža

Jesen je minula, ali je sa zimom tmurno i sablasno ušla nevolja u selo bez Spasitelja. Od staje do staje šuljala se teška stočna pošast, i mnogi je siromašan seljak izgubio zadnje govedo. I na zakupnom dobru Goretti-a bolovala su goveda. Pjenaste sline curile su iz ranjavih ustiju, i natekle, gnojne noge jedva su mogle nositi izmršavjela tjelesa. Noć na noć čuva netko stražu kraj bijednih stvorenja, da bude pri ruci u trenutku najveće nevolje. Te je večeri Anđelo položio svežanj slame u stajski kut. Prekrštenih ruku ispod glave buljio je u svjetlucavi plamenčić svjetiljke, ili je sažalno i pun brige gledao izmučene životinje, kojima je mogao pružiti tek malo olakšanje. Uvijek se je iznova dizao, brisao slinu s gubica i gnoj između papaka, tu i tamo nagovorio jedno od ispaćenih goveda, koja su pred punim jaslama stajala, bez želje za jelom. Zatim se je žalosno vratio k svom ležaju i stao iznova razmišljati.

Moj Bože, što će biti, propadne li stoka? Tada bismo zaista bili siromašni, a u proljeće morali bismo se sami upregnuti u plug. Zato se je, dakle, mjesecima tako nemilosrdno mrcvario, slagao novčić do novčića, da sestri i samom sebi omogući prvopričesni dan. No, na to ne treba uopće ni misliti, ako stoka ugine. Anđelo je htio moliti, ali je jedva mogao sabrati misli, jer mu prevelika briga nije dala mira. Pa ipak bi molitva bila tako potrebna, jer ne pomogne li sada Bog, sve je izgubljeno. Morali bi onda svi biti sretni, ako bilo gdje nađu službu kao sluge i sluškinje, on sam, majka, Marietta i kasnije ostali.

»Moj Bože, zar nas nijesi dosta udario?« Uzdahnuo je dječak. Uzeo si nam oca, zar ćeš nam sada oduzeti još i stoku? Ti si ipak sama Dobrota i Milosrđe, ne uzmi nam još posljednje i ne učini nas nesretnima!«

Poput krika izgubila se molitva nesretnog dječaka, i opet je zavladala tišina, samo katkada prekinuta tegobnim mukanjem ispaćenih goveda. Goretti su već davno pošli na počinak, jedino stari Serenelli nije bio još kod kuće.

Sad je Anđelo čuo, da je pas zalajao. Kućna su se vrata otvorila i teški su koraci udarali po podu. Nema sumnje! Giovanni Serenelli vratio se kući, pijan kao obično u posljednje vrijeme, kad je imao mnogo razloga da uštedi svaku paru.

Anđelo je čuo starca kleti i galamiti, jer se u tami nije snalazio. Tada su se otvorila stajska vrata, pijanac je zateturao preko glinastoga tla, zaustavio se pred dječakom ukočena pogleda i promucao:

»Nema nikakve svrhe! Marva crkava i mi s njom! Nosi se u postelju! Ne trebate više moliti krunicu — možeš reći svojoj staroj! Sve je uzalud. Ondje se gore ni Gospodin Bog ni sveta Djevica nimalo ne brinu za naše smrdljive volove i krave! Hvala!«

Ludim grohotom otapkao je natrag k vratima i trenutak kasnije čulo se, kako je praskajući zatvorio vrata sobice. Dječaku je najednom stalo biti hladno, iako nije bilo tako mrzlo među životinjama.

Nakon kratkog vremena zaškripala su ponovo stajska vrata. Ušao je Aleksandar Serenelli, prišao k dječaku i zarežao:

»Stari je opet pijan kao klada. Ne mogu biti ondje i gledati nevolju. Sad će i tako pola sata lupati amo tamo i ispiti ostatak rakije, dok se konačno kao mokra krpa ne sruši u kut. Dotle ću ostati ovdje. Što rade životinje?«

»Nije ni bolje ni gore, samo je, čini se, oboljela Šarka,« odgovorio je dječak, koji kasnog posjetioca nije rado gledao. Njegovo se je svježe lice namrgodilo, kad je Aleksandar ušao.

»Najbolja krava mljekarica!« rekao je mladi Serenelli. »No, konačno je svejedno!«

»Kako ti to misliš? zapitao je Anđelo.

»Morao si ipak već naučiti, da ondje gore kod uprave svijeta nije sve u redu!« nasmijao se Aleksandar podrugljivo. »Mi seljaci izmrcvarimo se do krvi i ne dolazimo ni do čega, fina gospoda sjede u svojim dvorcima i žive ugodno na naš račun.«

»Kakva posla ima to s Bogom?« promrmljao je Anđelo namrgodivši čelo.

»Eto, on samo promatra i ne govori ništa, vjerojatno je s time sporazuman. Svi oni drže zajedno, baruni, grofovi, knezovi, biskupi i popovi, a i dragi Bog također,«

»Ti huliš!« povikao je Anđelo i sa svog svežnja slame skočio na noge.

»Što ti mladiću znaš kako ide u svijetu!« cerio se Aleskandar šćućurivši se sam na ležaj. »Gledaj ovamo! Ta ti ne znaš čitati, ali ja sam naučio! Ovdje imam novinu iz Firence. Zove se »Nezavisne obavijesti«. To bi morao čitati: »Oslobođenje iz ropstva Crkvenog čudoređa«, i ovdje članak: »Protiv tvrdoglavih i napretku neprijateljskih svećenika«. Tada će ti biti jasno, zašto sjedimo u balegi, dok odličnici banče u svojim palačama, a siromasi gladuju. Čekaj, ovdje piše:

»— Mračnjaci —, time se naravno misli na svećenike, — najpogibeljniji su narodni neprijatelji. Oni sistematski zaglupljuju mase, njihove mozgove obavijaju tamjanom i svojim propovijedima, pri čemu gladne tješe drugim svijetom, da ih oni, koji posjeduju, toliko lakše mogu opljačkati! — Je li ti to dosta, ili da čitam dalje?«

»Što ovdje stoji, gola je besmislica!« odgovorio je Anđelo srdito. »Ja samo znam, da su svećenici veliki dobročinitelji siromaha. Velečasni Paliano dijeli s gladnima posljednji komad kruha, a velečasni Signori dao bi prosjaku svoju posljednju košulju, da je njegova kućanica pred njim ne sakriva.«

»Oh, to čine samo, da omile narodu i dođu do utjecaja. Ali kad propovijeda koji od njih protiv bogataša kako je činio Gospodin? Tko od duhovne gospode ima odvažnosti kazati grofu Mazzoleniju, da će prije deva proći kroz uši od igle, nego bogataš ući u nebo? Hej, jesi li takvo što već ikad čuo u crkvi u Konki ili Cisterni ili Campomortu ili Nettunu? Ni papa kod sv. Petra ne kaže ni riječi o tome. Već bi mogao Evanđelje primijeniti na sebe samoga. U svemu onom sjaju, u kojem živi. Ali sada opet odlazim. Stari je prestao bučiti i hrče u kutu. Pa to je i jedino, što jedan đavo ima: rakija i... No, o tome ti još ništa ne razumiješ! Laku noć! Promisli, što sam ti kazao!«

Dugo je još vremena Anđelo mrko buljio preda se, nakon što momak bijaše ostavio staju. Borio se proti tomu, pa ipak mu je uvijek iznova dolazila misao, da Aleksandar nema posve krivo. Je li to red u svijetu, da bogat besposličar uživa u bogatstvu i slasti, dok se seljak do krvi muči i konačno mora životariti u bijedi i sramoti, kako se dogodilo siromašnom, marljivom ocu. A Crkva samo gleda i šuti. Je li tome doista tako? Anđelo je konačno odlučio pitati o tome velečasnog Paliana naredne nedjelje poslije kršćanskog nauka. Taj će mu vjerojatno moći dati razjašnjenje.

Dane poslije toga proveo je neobično tiho. Majka ga je promatrala pritajenom brigom, jer se bojala, da bi mogao biti bolestan. Ili je to bilo samo od prevelikog rada, što ga je obavljao? Danju je radio na imanju i u mlinu, a noću je dosta često bdio kod bolesne stoke.

»Danas ću ja ostati u staji,« izjavila je gospođa Asunta, kad je opet došao red na Gorettije da straže. Dječak je doduše izjavio, da je to njegova stvar, a majka da je sama umorna do smrti. Ali seljakinja nije popustila, A Anđelo je znao, da je njezina volja bila odlučna. Pokorio se je, ali je majci preporučio, da pazi posebice na kravu Šarku. Valjda će ova noć odlučiti, hoće li se spasiti ili uginuti, od čega neka ih Bog očuva.

»Tvoja majka već zna, na što treba paziti!« odvratila je seljakinja.

Marietta je izjavila, da ne može spavati, ako majka čuva stražu, pa je tako dobila dozvolu da pođe s njom u staju. Gospođa Asunta je pažljivo promatrala volove i krave, blago je polagala ruku među njihove rogove i tako ih prijazno nagovarala, da je sama nerazumna životinja osjećala nešto od njene dobrote. Šarka je glupo buljila u seljakinju. Njezine su oči odavale bol i strah. Gospođa je Asunta jednom govedu, koje se je bez snage, iscrpljeno i s uvenulom kožom zgurilo na svježoj slami, napunila kabao vodom, jer bolesna životinja nije više mogla doseći jasle. Grozničava je krava požudno pila hladno piće, ali dobačene repe nije htjela jesti.

»Anđelo ima pravo, ove će se noći odlučiti!« rekla je gospođa Asunta, gledajući bolesnu životinju. »Čini se, da su životinje preboljele najgore, a kod toga nam mora pomoći dragi Bog. Tako nikada ne hvata nijednu životinju.«

»Molimo!« odobrila je Marietta revno.

Obje su zaista svom pobožnošću molile krunicu. Kad su svršile, rekla je majka:

»Sad legni, Marietto! Mir ti je potreban.«

»Ah, majčice!« moljaše dijete, »tako je lijepo biti na samo s tobom. Preko dana imaš uvijek pune ruke posla, ja također. A sada možemo po volji razgovarati. Zar ne ćeš pričati, kako si to tako često činila, dok je otac još živio? Znaš o Genovevi sa srnom ili nešto o dragim svecima. To tado rado slušam!«

»Onda mi reci, koji je danas dan!«

»Trinaesti prosinca!«

»Blagdan svete Lucije!« rekla je majka, zatim je pozvala kćerkicu, da legne, i stala je pripovijedati: »Živjela je pred mnogo, mnogo stotina godina djevojčica u Sirakuzi na otoku Siciliji. Bila je umiljatija od svih ostalih u čitavom gradu. Ali je djevicu vlastiti zaručnik prijavio kao kršćanku i pobrinuo se da je bace u tamnicu samo zato, jer je čitavo svoje bogatstvo porazdijelila siromasima.

»Lijep zaručnik!« vrtjela je Marietta glavom.

»Luciju su doveli pred suca, koji ju je pozvao da pogrdi Isusa. Budući da se je djevojčica usprotivila, naredio je sudac, da joj se oduzme najljepši ures, koji je posjedovala.«

»A što je to bilo?« htjela je Marietta znati. »Valjda biserna ogrlica ili zlatna narukvica?«

»Ne, njen najljepši ukras bila je čistoća njena srca!« odgovorila je majka. »Sudac bijaše naime upitao Luciju, je li Sveti Duh u njoj. Tada je odgovorila: »Tko nevino i čisto živi, hram je Duha Svetoga.« Tada ju je htio dati odvesti u zlu kuću k pokvarenim ljudima. Ali joj je Bog udijelio tako silnu snagu, da je nitko nije mogao pomaknuti s mjesta, iako je premnogo njih htjelo to učiniti. Još su deset parova volova upregli ispred nje, ali se i njihova snaga izjalovila!«

»Moj Bože, a ja ne znam čvrsto držati ni najmanje tele!« uzdahnula je Marietta.

Tada ju je sudac dao žeći bakljama i izraniti bodežima. Ali Lucija nije umrla, dok joj svećenik nije donio svetu Popudbinu. Tek sa Spasiteljem u srcu pošla je u nebo, gdje ju je čekala kruna čistoće i mučeništva.«

Dugo je Marietta razmišljala o svetoj legendi, a zatim je malo stidljivo rekla:

»Majčice, što zapravo znači biti nevin i čist? Lucija je to ipak znala. Ja sam tako glupa, da toga ne znam!«

»Gospodin župnik reći će ti prije nego li pođeš prvoj svetoj ispovijedi.«

»Ali ja bih to tako rado znala već sada!« ustrajala je djevojčica.

»Kako da ti ja jadna žena to razjasnim, janješce moje?« oklijevala je majka malko u neprilici. »Gle, tko ljubi nevinost, ne može slušati ništa zlo, govoriti ili misliti, ili čak učiniti ništa nečisto.«

»Ali, majčice, pa ja tako često zaprljam ruke kod rada! Ta to nije zlo, zar ne?«

»Zacijelo nije! Ali gle, srce mora ostati čisto, posve čisto. Tu ne smije nijedan prašak unutra, nikakav grijeh, ništa loše. Ah, kako da ti to kažem? Tvoja duša mora biti lijepa kao ljiljan, ne smije imati nikakve mrlje.«

Sve je to Marietta već dosta često čula, i gospođa Elvira i velečasni Paliano govorili su o tome. Znala je, da i najmanji grijeh uprlja dušu, kao kad tko kaže neistinu, ili ako se svađa ili je lakom ili nije pobožan kod molitve. Teška riječ nevinost, međutim, značila je po svoj prilici još nešto drugo, što ni sama majka nije znala pravo reći. Eto, jednoga će dana ona to već razumjeti. I Marietta nije ispitivala dalje, i na posljetku je zaspala na siromašnom snopu slame.

Snivala je veoma neobičan san. Vidjela je samu sebe pred poganskim sucem, koji je tražio, da žrtvuje lažnim bogovima i zataji Isusa. Budući da se oduprla, dao je za njene ruke i noge upregnuti deset pari volova i mnogi su muževi tjerali životinje svojim bodljikama. »Sad će me rastrgati!« kriknula je Marietta i probudila se.

»Dijete moje, što si teško sanjala?« zapitala je majka smiješeći se, kad je kćerka uz krik skočila sa svog ležaja.

»Ah, ništa, sanjala sam samo o dvadeset volova!« odgovorila je Marietta, a zatim ponovo pala nauzmak i zaspala. Vidjela se u mračnoj tamnici, samo je slabašno mjesečevo svijetlo prodiralo kroz rešetke prozora. Tada se otvore vrata i poganski je sudac unišao praćen od mnogih nevaljanaca, koji su u rukama nosili baklje. I sudac koji je prišao, uzdignuo je bodež, da mu je oštrica bljesnula u svijetlu baklji, i rekao: »Ne učiniš li mi po volji, moraš umrijeti!« Marietta je podignula ruku proti oružju, koje joj se prijetilo i ukočeno gledala suca. I gle čuda! Njegovo se je lice nenadano promijenilo. Nije bio sudac, koji je u rukama držao oružje, nego Aleksandar Serenelli, i njegove su oči tako mrko, strašno sijevale, da je Marietta iznova vrisnula i — probudila se.

»Ali dijete!« zavrtjela je majka glavom. »Što je s tobom?«

»Aleksandar je stajao preda mnom i htio me ubiti bodežom, majčice!« promucala je zastrašeno.

»Kakve li to gluposti ne sanjaš!« smiješila se seljakinja. »Legni opet i spavaj mirno. Ta ja sam ovdje i bdijem.«

Maloj su se sanjalici ponovo sklopile oči i spavala je bez prekida do jutra.

Kad ju je majka probudila, njeno je prvo pitanje bilo, kako je s marvom.

»Mislim, da je Šarki postalo nešto bolje preko noći!« odgovorila je majka. »Čini se, da je groznica nestala.«

Anđelo, koji je malo zatim stupio u staju i nakon što je kratko pozdravio majku i sestru, obratio se bolesnoj kravi, i kimnuo je isto tako zadovoljan i rekao:

»Čini se, da jede! Bogu hvala!«

»Da, hvala Bogu!« ponovila je žena pobožno. Zatim su pošli na posao.

Novi je dan bio tu.

Razgovor u sakristiji

Kad je naredne nedjelje završila služba Božja i poslije nje kršćanski nauk, prišapnuo je Anđelo svojoj sestrici: »Čekaj me vani! Imam nešto pitati gospodina župnika!«

Čitavu su ga sedmicu pratile mučne sumnje, što ih bijaše probudio razgovor u staji. Konačno će sada čuti odgovor.

Velečasni je Paliano u čudo gledao seoskog dječaka, koji je stajao ovdje u sakristiji i uvjeravao da ima s njime razgovarati o nečemu veoma važnom.

»No, onda samo pali!« osokolio ga je svećenik. Časkom je Anđelo bio u iskušenju da zapita bilo što beznačajno, ali se zatim trgnuo i rekao:

»Gospodine župniče, htio bih Vas pitati, zašto na svijetu ima siromaha i bogataša.«

»No, da ima siromaha, to je, kao svaka nevolja, u vezi s istočnim grijehom. Zemlja nije više raj« odgovorio je župnik začuđeno. »Svi smo griješili u Adamu.«

»Samo siromasi ili i bogataši?«

»Naravno bogataši također.«

»I grof Mazzoleni?«

»Naravno, svi ljudi, osim našega dragog Gospodina i njegove Majke, milosti pune.«

»Ako su svi griješili, zašto onda svi ne snose istu sudbinu? Zašto onda ima još ljudi, koji u svojim dvorcima žive kao u raju?«

»Ah, dragi dječače, najprije upoznaj svijet«, nasmiješio se svećenik bolno. »Zar uistinu misliš, da iza zlatnih bogataša leži raj? Oni su često mnogo nesretniji od siromaha! Gle, Anđelo, dragi Bog vodi svakoga po svome osobitom putu. Jednoga opterećuje zemaljskim dobrima i daje da čitavo svoje bogatstvo vuče do posljednjih vrata života, kada mora položiti račun o čitavom zlatnom teretu. Bit će ponekad težak i veoma zamršen račun, da li je netko pravo upravljao svojim zemaljskim dobrom. — Drugoga otpušta dragi Bog s poput perja lakom prtljagom, pa kad

dođe na posljednja vrata, račun je mnogo brže učinjen. A sad gledaj, prvoga naziva svijet bogatašem i zavidi mu, jer je tako veoma opterećen zemaljskim dobrom. Drugoga zovu oni siromahom i misle, da je njegova sudbina zla, jer ne treba toliko vući sa sobom.«

Dječak je trenutak razmišljao, a zatim je potresavši glavom rekao:

»To zvuči lijepo, ali se sasvim ne slažem.«

»Ne slažeš se?«

»Ne, jer, gledajte, velečasni, evo siromah vuče sa sobom ipak posve, posve teško breme. Znam od pokojnoga oca, kako se poslom ubijao, i kako se muči majka. Pa i ja također radim. Ne, siromahu nije tako lako, seljaku zakupniku pogotovo ne.

»No da, i ti imaš opet pravo!« potvrdio je svećenik. »Eto svaki ima snositi svoje breme i jednoga dana istovariti pred dragim Bogom. Međutim rado bih bio prisutan, kad istovaruju bogataš i siromah! Tu dođe neki hvalisavac i ispražnjuje svoje škrinje, zlatne zdjele, iz kojih je jeo, pune kese, koje je prištedio, i sve svoje. Međutim što misliš, što će tada reći dragi Bog?«

»Što?«

»Reći će: — Dragi prijatelju, sve ovo nema ovdje gore nikakve vrijednosti. To ne može unutra kroz posljednja vrata. Ti to samo odbaci! Ovdje ne vrijedi to ni toliko, koliko ljuska od graha. — Ali i siromah dolazi sa svojim bremenom i ispražnjava i pokazuje dragom Bogu komad za komadom. To je težak posao, koji je nosio iz godine u godinu: nevolja, brige za svagdanji kruh, za ženu i dijete, za dragu marvu, suze, koje je isplakao, bijedu i glad, koji je prepatio, sav bol teškoga života. I što misliš, što će dragi Bog tada kazati?«

»A što?«

»Kazat će: — Dobri prijatelju, ti nosiš veoma dragocjeno dobro na moja vrata. Na nebu sjat će ti to oko čela sjajnije nego li kruna kralju. Samo uniđi i uzmi sve sa sobom. Upravo ništa od onoga, što si nosio i prepatio, nije pošlo izgubljeno! Zar na koncu čovjek ne bi bio radije siromah nego li bogataš?«

Tiho je povladio dječak i u njegovim je očima zablistalo. Poslije kratkog vremena rekao je:

»Sve je to sasvim lijepo i najveće siromaštvo tako gledano ne čini se nesrećom. Ali zar ne bi ipak bilo bolje, da bi zemaljska imovina bila malko bolje razdijeljena? Ili je li doista tako, da Bog i Crkva, da papa u Rimu hoće, da jedni jedva imadu svagdanji kruh za naredni dan, dok drugi banče i razbacuju? Je li to Bog doista tako hoće?«

»Rado bih znao, tko ti je utuvio tako neobične misli u glavu!« potresao je svećenik glavom. »Međutim mogu ti bolje otvoriti oči. Što sam upravo rekao dobra je i istinita utjeha za sve siromahe i zaista milo Evanđelje za svakoga, koji trpi nevolju. Ali Bog bi zacijelo radije vidio, kad bi na zemlji bilo nešto više reda i prava, a i Crkva to želi. Gledaj ovamo! Poznaš li ovoga?« velečasni je Paliano pokazao na sliku, koja je visjela na zidu i pokazivala dobrostivo staračko lice.

»Naravno!« potvrdio je Anđelo. »Pa to je naš sveti Otac papa Lav XIII.«

»Dobro! Imade sada više od devedeset godina, ali je za čitavog života razmišljao o tome, kako bi se moglo pomoći siromasima, radnicima u tvornicama i na velikim imanjima, i glasno je doviknuo čitavom svijetu, da se svakomu mora dati njegovo i da je grijeh, koji vapije u nebo, ako se uskraćuje radnicima plaća za njihov rad. Objavio je više velikih okružnica o tome, i ti moraš znati, da čitav svijet pažljivo sluša, ako papa nešto reče ili napiše.«

»A je li od onda postalo bolje?« zapitao je dječak poslije kratkog razmišljanja.

»Ah, ne znam!« uzdahnuo je svećenik. Između čuti i učiniti često je veoma dugi put. A ima ih također, koji pravo ni ne će čuti, ako im se ne dopada ono, što se kaže. Na Crkvi svakako ne leži krivnja, ako se još nijesu opametile sve glave. Međutim ona tješi siromahe ne samo riječima, nego kolikod može, i djelima ljubavi. Je li to bilo ono, što si htio znati?«

»Mislim, da jest!« potvrdio je dječak. Zatim je stisnuvši svećeniku ruku natukao kapu na crnu kosu i spremio se na odlazak. Ali ga je svećenik dozvao natrag i rekao:

»Anđele Goretti, ako te opet nešto bude tištilo, što bi rado znao, dođi opet k meni! I ako je kod vas nevolja, ne će uzmanjkati pomoć.«

»Ah, ne, mi ćemo i sami moći proći!« odgovorio je Anđelo ponosno. »Majci ne bi bilo po volji primiti pomoć dok si god možemo sami pomoći.«

»To je dostojno svake hvale!« potvrdio je svećenik. Ali čuj, ti i Marietta, vi ćete iduće godine poći k stolu Gospodnjem. Pravu pripravnu pouku morate onda primiti u vašoj župnoj crkvi u Nettunu, iako je put nešto dalji. Dat će vam ga otac Jeronim od Crkve svetog Mihovila. Dvaput u tjednu morate onamo, propitao sam se o tome. Utorkom i petkom poslije podne u četiri sata.«

»Teško će to ići!« uzdahnuo je dječak. »Imamo tako mnogo posla.«

»Promisli, najvažniji je posao rad za Boga i dušu.«

»Vidjet ćemo, kako ćemo to urediti!« potvrdio je dječak i otkoracao teškim seljačkim korakom.

Vani ga je čekala sestrica i skoro umirala od znatiželje, o čemu je dječak tako dugo govorio s velečasnim gospodinom. Međutim je Anđelo protiv svoje navike ostao prilično škrt na riječima, ali je Marietta ipak primijetila, da mu je sa srca skinuto nešto, što ga je posljednjih dana očito tištilo. Radi toga je i ona postala vesela i zaboravila svoju znatiželju.

Pred proljećem

Tko bi jednog od prvih dana ranog proljeća godine 1901. bio pogledao u crkvu svetog Mihovila Arkanđela u Nettunu, bio bi se veoma divio crno — plavokovrčastim dječacima i djevojčicama, koji su tako tiho i pobožno sjedjeli ondje i slušali pobožnog oca Jeronima, a da ni časka nijesu skrenuli pogledom.

O gorkoj muci i smrti našega Gospodina govorio je svećenik, koji je pred njima stajao u crnoj haljini, opasan kožnim pojasom, noseći sliku presvetog Srca Isusova na desnoj strani grudi. Mršavo i iscrpljeno bijaše njegovo obličje, ali je iz očiju sijevala dobrota. Pripadao je redu Passionista, koji je pred malne dva stoljeća osnovao sveti Pavao od Križa, da među ljudima širi pobožnost prema Muci Spasiteljevoj.

Otac je Jeronim govorio o šibanom Gospodinu i djeci je bilo pri duši, kao da pred sobom vide za stup privezano čisto Tijelo bez ljage, isprebijeno i rastrgano od nemilosrdnih udaraca, izranjeno od glave do pete, preplavljeno od presvete Krvi.

»I sad Ga pogledajte, draga moja djeco!« nastavio je svećenik uvjerljivim glasom. »Pogledajte Ga! Posljednji je udaravc biča zviznuo zrakom. Krvnici odstupaju, sjedaju nekoliko po strani galameći i smijući se, ispijaju vrč vina, jer im je postalo vruće od okrutnog posla. Ali Gospodin još uvijek visi o svom pojasu na stupu, kao da su ga zaboravili, i mora čekati da Ga odvežu, da pretrpi novu muku. Oči je zatvorio. Njegova su usta nijema, glava umorno prignuta. Ali gledajte, sad diže svoj obraz, njegovo se oko otvara. Gleda vas, tebe ovdje i tebe i tebe i sve, sve! I otvara usta i šapće ti glasom, koji još dršće od premnogih bolova: »Dijete moje, to sam pretrpio za te, da nikad nečisto ne sagriješiš. Tako sam isprebijan, da okajem grijehe tijela. Ako kaniš i ti učiniti nešto tako strašno, onda prigrabi opet bič, koji je krvnicima pao iz ruku i udaraj me iznova! Dijete moje, hoćeš li to učiniti?«

Svećenik je ušutio, minutima gledao bez riječi djecu, vidio, kako su dječaci stiskali šake, kao da bi htjeli udariti

i potjerati mučitelje Isusove. Vidio je, kako su djevojčice potajno brisale suze i potresale glavama u znak priznanja da ne žele nikada pripadati onima. koji su Spsitelju nanijeli toliko zlo.

Anđelo je Goretti čtvrsto stiskao od rada otvrdnule ruke i duboki ozbiljni nabor pojavio mu se među očima, koje su planule u svetom gnjevu.

»Nikada, nikada!« treperilo je uvijek iznova s usana male Mariette. Ah da, sada je znala, ta je požuda tijela bila posve drugo nego ono, što su ona i Anđelo jednom mislili, nešto posve gadno, nešto, što nije znalo za stid, nešto, što je potjecalo iz mračnog ponora pakla i posve sigurno također iznova onamo vodilo. I svećeniku bijaše postalo teško pružiti čistoj duši pojam ovog grijeha, ali kad joj je sinulo prvo razumijevanje, odvratila se od toga takvom snagom, da se je otac Jeronim malne prestrašio takve svete žestine. Ne, ne, tisuća puta radije izgubiti život, nego Spasitelja uvrijediti takvim grijehom.

Marietta je sada znala, da je trebalo sačuvati krepost, koja je dragocjenija od čitavog svijeta i čuvati se grijeha, koji je gori od smrti.

»Ako se uspnete do Konka i zatim pođete na jug,« nastavio je napokon otac Jeronim, »doći ćete u područje Pontijskih močvara. Jao putniku, koji u noćno doba izgubi pravi put i dospije u glib! Propada sve dublje, dok se na koncu mulj bez dna ne sklopi nad njim. Tu više nema spasenja. Tako je s nečistim grijehom. On povlači onoga, koji mu se preda sve dublje u svoje blato, pa ako milost Božja ne izvrši čudo, izgubljen je vremenito i vječno!«

»Vremenito i vječno!« ponovila je Marietta zgrozivši se i njeno je svježe lišce bilo posve blijedo.

Međutim ne treba zapasti u glib, da čovjek umre! Za vrućih dana vidite, kako iznad Pontijskih močvara lebdi magla. Otrovna para izlazi iz muljevitih voda i nosi groznicu, a često i smrt po zemlji. Točno tako je s porokom nečistoće. I najmanji dašak grijeha treba izbjegavati, da duša ne oboli od opasne groznice i na koncu potpuno ne usahne i ne umre. Tako nemojte ništa ni misliti, ni gledati,

ni čitati, ni slušati, što je nečisto, da nikada, a ma nikada ne učinite nešto, što bi nanovo zlostavljalo bičevanog Spasitelja!«

Posve ozbiljno otišla su djeca s tog sata kući. Brat i sestra jedva su na tom putu progovorili riječ. Tek kad su prispjeli u roditeljsku kuću, rekao je Anđelo:

»Nikada, Marietto, nikada! Razumiješ li?«

»Nikada!« potvrdila je djevojčica odlučno, i njeno lišce je bilo svijetlo u sjaju sunca, koje je zapadalo.

U početku korizme pošla je Marietta k prvoj svetoj ispovijedi. Puna srdačnog kajanja ispovijedila je sve svoje malene pogreške. U molitvi je bila rastresena, roditelje nije uvijek na riječ poslušala, s braćom bilo je već jednom srdžbe i ponekad nije posve točno rekla istinu. Da i tašta je također jednom bila, i sa stidom sjećala se, kako je u haljini malene grofice stajala pred ogledalom. Sve je to priznala s tako srdačnom skrušenosti, da su anđeo čuvar i svećenik, koji je slušao, zacijelo bili zadovoljni.

»Dijete moje!« rekao je otac Jeronim, kad je svršila, »dragi te je Bog do danas divno čuvao i očuvao od teškog grijeha. Sad čuvaj svoje srce, da ostane posve čisto i bez ljage. Preporučaj se dnevno zaštiti Božjoj i ljubavi presvete Djevice. Moli ih veoma, veoma srdačno, da ti pomognu očuvati čistoću srca, jer nijedna djevojčica nema ljepšega uresa.«

Marietta se vratila kući posve sretna s bratom, koji je isto tako ispovijedio svoje dječačke grijehe. Bila je tako vesela, kao da joj je dragi Bog s duše otpuhnuo ne samo trunke prašine, vidljive na suncu, nego također skinuo veoma tešku hridinu. Nije uopće znala, kuda će sa svom radosti svog srca.

»U cijelom svom životu nijesam još nikada bila tako radosna!« rekla je blistajući od zadovoljstva.

Pripravljanje puta

Crkva je skinula ljubičasto ruho pokore i zaodjela se bijelim uskrsnim sjajem. Približavao se sveti dan, kad je Marietta po prvi put imala u svoju dušu primiti Gospodina. Noć nije mogla tako očekivati sunčanu zraku, kao što je Marietta očekivala Otajstvo ljubavi.

Gdje je samo mogla, činila je dobro. Na svaki je majčin mig uvijek poslušala, najtajniju joj je želju pročitala u očima i pohrlila, da je ispuni. Kad je nekoga vidjela žalosna, razveselila ga je opet dobrom riječi, malenom pomoći, sitnim darom, kakav je smoglo njeno siromaštvo.

Zar je onda bilo čudo, da je i sama stekla ljubav svijuju, da ju je svaki nastojao razveseliti? Tako su joj susjedi često darivali svakovrsne dobre stvari, pecivo ili suhe smokve, i Marietta se veselila, što opet ima dar za druge.

U onim je danima stari Serenelli žestoko obolio od malarije. Marietta je od majke dobila dozvolu, da ga smije njegovati, pa ga je okruživala takvom pažnjom, kao da bi joj bio pravi otac, iako joj je bio malo zahvalan. Bjesnio je, psovao, svađao se s Bogom i ljudima, raskopao je ležište, tek što mu ga je Marietta uredila.

»Starac ti je malo zahvalan!« cerio se češće Aleksandar. »Nimalo ne zaslužuje, da se toliko mučiš oko njega!«

»Pa ipak je tvoj otac, Aleksandre!« odgovorila je djevojčica prijekorno.

»Moj da, ali ne i tvoj!«

»Inače nema nikoga, koji bi ga njegovao.«

»Naravno, i ja kao njegov sin morao bih ti se zahvaliti zato, što se tako brineš za njega.«

»Ne bi li mi ispunio jednu želju?« zapitala je Marietta poslije kratkog razmišljanja.

»Svaku, koju hoćeš!« potvrdio je momak.

»Onda skini ove razuzdane slike, koje ovdje naokolo vise!«

»Smetaju li ti?« nasmijao se momak. »Smatram ih posve ljupkima!«

»Ogavne su!« odvratila je Marietta odlučno. »Grijeh je pogledati ih!«

»A ako ih ostavim da vise,« ispod oka će Aleksandar, »zar više ne ćeš njegovati oca?«

»Svakako, njegovat ću ga još i tada!« odgovorila je Marietta sigurno. »Tada ću samo još više moliti Božju zaštitu za se, a i za te!«

»Onda bih ih ipak morao ostaviti da vise« nasmijao se momak. »Ali budi mirna, skinut ću ih.«

»Zahvaljujem ti zato, Šandro!« rekla je djevojčica, kad se mladi Serenelli prihvatio, da udalji ogavne novinske izreske. »Gledaj, nijesam mogla pravo ni disati, dok su još visjele.«

»Zar je zrak sada postao čišći?« nasmijao se Aleksandar pola podrugljivo, pola dobroćudno.

»Da, posve sigurno! I molim te, ne izvješaj ih više! Baci ih u vatru!«

»Ovdje te svakako više ne će uznemirivati, dok budeš njegovala oca!« Još uvijek smijući se napustio je Aleksandar sobicu.

Tjednima se starac Serenelli borio sa smrću i mogao vjerovati da će poći za Luiđijem Goretti, koji je umro godinu dana prije. Ali se zatim oporavio i jednog je jutra bio bez groznice.

»Marietto, ti si me njegovala?« zapitao je, kao da je prvi put vidi kraj svog ležaja. »Zar si ti njegovala starog Serenellija?«

»Da! To je bila samo moja kršćanska dužnost, ali tako sam vesela, što Vam je opet bolje.«

»Da, prokleta močvara!« škrgutao je zubima ozdravljenik. »Gadno me je pograbila. Nije doduše prvi put, ali nikada nije bilo tako kao sada. Jednog će nas dana močvara sve podaviti — i tebe, Marietto. Trebate se vratiti u Marku, majka i svi vi! Tvoj otac je to htio. Nijeste stvoreni za Konku!«

»Pa Vi sami znate, da to ne ide!« uzdahnula je Marietta. »Ali Bog nas ne će ostaviti!«

»Bog« promuklo je rekao starac. »Glupa stvar; zar još ne znaš, da Bog drži samo s bogatašima i odličnicima? Posve ništa mu nije stalo do nevoljnog zakupnika u močvarama!«

»To ne smijete reći! Serenelli, Vi hulite!« ogorčeno je planula Marietta. »On nas sve veoma ljubi. Ne mogu

Vam ni izreći, kako nas veoma ljubi. Ali ako ga čovjek opet ne uzljubi, ne osjeća više njegove ljubavi. To je rekao otac, otac Jeronim!«

»Otac Jeronim je zacijelo pobožan muž?« nasmijao se starac.

»O da, i predobar muž! Ne mogu Vam uopće ni reći, kako je dobar!«

»No, oduševljavaš se točno kao malena djevojčica! Ali doskora ćeš imati svoj veliki dan, zar ne?«

»Samo još nekoliko tjedana!« blistala je Marietta od radosti.

»A kako ćeš pristupiti k stolu Gospodnjem? Imaš li već bijelu haljinu i veo? Ili će te otac Jeronim primiti u tvom šarenom barjačiću i prugastoj marami? To ne vjerujem. Tu prestaje čak Božja ljubav, ako čovjek ne dođe dovoljno otmjeno odjeven!«

»Otac je rekao, da je posve jednako, kako netko dođe odjeven, mora biti samo časno odjeven.«

»Ali reci pošteno, zar ti ne bi bilo teško, kad bi morala poći u svojoj običnoj nedjeljnoj haljini?«

»Ah da, rado bih se nakitila i za Gospodina!« uzdahnulo je dijete. »Ali ako ne može biti, Spasitelj me ne će odbiti.«

Starac je dugo šutio, a zatim ponovo stao govoriti:

»Ne znam, koliko je od onda prošlo godina, kad sam i ja u crnom kaputu s bijelim povojem na ruci pristupio k prvoj svetoj pričesti. Bijaše to također u Marku, odakle su došli tvoji roditelji. Tada bijah i ja tako radostan i sretan kao i ti, Marietto, sada. Ali od toga nije mnogo preostalo.«

»Serenelli, molit ću za vas!« obećala je Marietta.

»Dobro, dobro! Samo ne znam, ima li kod mene starog grešnika još pomoći!« nasmijao se on. »Ali sad idi! Želim malko spavati!«

Poput vjetra brzo su prošli posljednji tjedni pred svetim blagdanom Tijelovom, danom prve svete pričesti. Marietta je svetom revnošću nastojala očistiti svoju dušu od najmanjeg i najskrivenijeg grijeha. Ipak se to dogodilo bez ikakva straha i oklijevanja, čime se muči mnoga pobožna

duša. Njena djetinja ljubav prema Isusu i neograničeno pouzdanje u Njega sačuvali su je od beskorisnog mudrovanja.

Jednog se je jutra vratila prilično uzbuđena s bunara, kamo je dnevno dolazila po vodu. Majka ju je zapitala, što se dogodilo.

»Ah, majčice,« odgovorila je poslije kratkog oklijevanja, »kod bunara bilo je nekoliko djevojaka, koje su tako ružno govorile. Sigurno je bio grijeh.«

»Zašto nijesi otišla?« pitala je gospođa Asunta.

»Nijesam mogla, morala sam čekati, dok su se posude napunile.«

»Ne trebaš se, dakle, ni uzrujavati. Pusti, da ono, što je na jedno uho ušlo, opet izađe na drugo! Samo ništa od toga ne puštaj u svoje srce. Ne trebam pitati, jesi li i ti tako govorila. Zar ne?«

»Majčice, kako bih mogla to učiniti!« pobunila se Marietta. »Posve bih sigurno radije umrla. Otac Jeronim također uvijek kaže: »Čuvajte jezik, jer kod svete pričesti dotiče Tijelo Gospodnje!«

Uto su malena braća dojurila u sobu i zamalo je neugodan doživljaj bio zaboravljen, a Mariettina duša vedra kao uvijek u sunčanom sjaju milosti.

Ali ni zemaljski ures nije trebao nedostajati. U tjednu poslije Duhova pojavila se susjeda, gospođa Tereza Cimarelli, i donijela maloj poput snijega bijelu haljinu. Gospođa Asunta Felici — Condelotti darovala joj cipele, dok joj je gospođa Elvira predala divan veo s najfinijim čipkama kao dar grofice. Stari Serenelli, koji je pred nekoliko dana mogao napustiti bolesnički ležaj, osvanuo je u sobi Gorettijevoj s predmetom zamotanim u fini svileni papir.

»Marietto, želim ti i ja nešto pokloniti,« rekao je malo nespretno. »Primi kao zahvalu za njegu u bolesti.« I izvadio je iz omota veliku, lijepim bojama ukrašenu svijeću i predao joj.

»Moj Bože, kako je lijepa, kako je to lijepo!« tepala je Marietta, kad je primila sve te dragocjene stvari. »Svi ste prema meni tako dobri. To nikako ne zaslužujem!«

»Pa ipak ti to zaslužuješ!« rekao je stari Serenelli i mirno nestao s vratiju.

Kad je Marietta ostala sama s majkom, rekla je seljakinja: »Gledaj, dijete, sve su ti to darovali drugi, a tvoja majka nije mogla ništa učiniti, tako je siromašna. Ali ja imam ipak još nešto za te.« Drhtavom je rukom zatim iz plave baršunaste tkanine izvukla crvenu koralnu ogrlicu i dvije naušnice.

»Tvoj mi ih je otac darovao onoga dana, kad smo si u crkvi u Corinaldu zauvijek dali ruke!« rekla je uzbuđeno. »A sad nosi ih ti na tvoj najljepši dan.«

»Moj Bože!« tepalo je dijete i pocrvenilo od radosti. »Zar mi to uistinu pripada?«

»Da, to je tvoje, jer udovici ne pristoji kititi se. A ti trebaš nositi nakit, na čast Boga, koji će doskora biti tvoj gost.«

Marietta, koja je za pokus već obukla bijelu haljinu i dragocjeni veo, pustila je, da je majka okiti ogrlicom i naušnicama.

»Pogledaj se sad u zrcalu!« nasmiješila se gospođa Asunta.

Marietta je jedva smogla riječ od udivljenja. Samo je tepala:

»Kako je to lijepo! Bože moj, kako je lijepo! Prelijepo za mene!«

»Ali ne — za Spasitelja, za kojega se kitiš!« odvratila je majka. Ali mlado se lišce najednom posve neobično promijenilo. Marietta je problijedila i velikim očima ukočeno gledala u ogledalo. Zatim je drhtavom rukom dohvatila tamnocrvenu ogrlicu.

»Ali što je, dijete moje, što ti je?« zapitala je majka nemirno. A Marietta je rukom prešla preko čela, i dok joj se vraćala boja u lišca, smješeći je rekla:

»Alaj sam luda stvarca. Samo trenutak mi je bilo pri srcu, kao da su zrnca koralne ogrlice same kapi krvi.«

»Snivaš otvorenih očiju!« šalila se majka, ali je još dugo morala misliti na neobičnu riječ.

Uostalom i Anđelo je imao sve, što je trebao za svoj častan dan. Bio je nadasve ponosan na to da je sam prištedio za odijelo i cipele. Svijeća je bila dar mlinara svome malenom slugi.

Tako je eto sve bilo pripravljeno za svadbeni dan duša. Župnik Nettuna, prečasni Signori, ispitivao je prvopričesnike i na svoju radost pronašao sve dobro pripravljene.

Toga je dana gospođa Asunta Goretti posjetila župnika u njegovom stanu i rekla:

»Vi ste, gospodine župniče, pripustili moju djecu k prvopričesnom slavlju. Ipak mi biva teško pri srcu, kad pomislim, da sam možda još nešto zanemarila u njihovoj pripravi. Oboje su dobre volje, ali vidite, ja imam toliko posla u staji i na polju, otkako mi je dragi Bog uzeo muža, da se ne mogu brinuti za djecu tako kao ostale majke. A i Anđelo nije mogao prisustvovati čitavoj pouci, jer je posao tako pritiskao. A ja ne bih htjela, da bi se bilo što zanemarilo.«

»Dobra ženo!« odgovorio je svećenik, »poznam Vašu djecu. Posve mirno možemo oboje pustiti da pođu ka Gospodinu. A Vi ih povjerite miloj Majci Božjoj! Izručite ih njezinoj zaštiti i sve će biti dobro!«

I seljakinja je otišla utješena.

Tijelovo

Zvonjava se razlijegala od zvonika do zvonika preko krovova lučkog grada Nettuna, vijencima ovjenčanim ulicama i onamo preko sinjeg mora pozdravljala je cvijećem i zastavicama ukrašene ribarske čamce i javljala blagdan nad blagdanima — uzvišeno Tijelovo.

Svuda su se otvarala vrata i prozori. U pobožnoj znatiželji tiskali su se ljudi na ulicama, koje su vodile k crkvi svete Majke Milosti i iščekivali svečanu povorku, kojoj će prvopričesnici iz svetog Mihovila Arkanđela biti dopraćeni u svetište Bogorodice.

Bilo je, kao da je onaj dan čudesno promijeno sve te ljude, koji su dugo čekali. Sad više nijesu bili prodavači voća i pečenjari kestenja, ribari, piljarice, lučki radnici, nego djeca svete Majke Crkve. Njezin je svečani dan bio također njihov dan. Zbog toga su ljudi odbacili teret svagdašnjice, zaodjeli se u šarena ruha i njihova su lica bila jasna u odsjevu blistavog proljetnog sunca.

Radostan je pozdrav letio od kuće do kuće, od vrata do vrata. Šareni sagovi i tkanine visjele su sa svih prozora, na kojima između svijeća i cvijeća stajahu slike svetaca, da svjedoče o pobožnom duhu njihovih stanovnika i ujedno pozdrave Spasitelja, koji će doskora u zlatnoj pokaznici proći ukrašenim ulicama.

Ah, da, u gradu na moru ne stanuju samo sveci. Mnoga je čovječja bijeda prebivala pod vrućim krovovima Nettuna, kao što svuda može biti više grešnika, nego li pravednika. Toga su dana bili stanovnici svjesni u istinskoj skrušenosti srdaca i iskrenim kajanjem, kad su se u njihovim desnicama micali kipovi Majke Božje i svetog Alojzija. Na koncu su ipak znali za tajnost spasenja, a domalo će u pravoj poniznosti i kajanju prignuti koljeno pred Spasiteljem svijeta, sigurni, da će se Onaj, koji je također razbojniku na križu oprostio, smilovati i njihovoj nesavršenosti. Dobra volja u Nettunu nije nipošto nedostajala.

Da, i onda je jednom bilo vrijeme, kad je bilo još sve bez poroka i posve svijetlo. Možda je to već bilo pred mno-

go, mnogo godina. Ali jednom je ipak čovjek kao prvopričesnik prošao ulicama Nettuna, okružen zvonjavom zvona i naroda, koji se divio. O da, tada je svaki bio posve sretan i blaženo je koracao u svetište u ljubavi Onoga, kojega će primiti kao gosta u svoje srce.

»Kad bi samo bilo ostalo tako!« uzdahnula je krčmarica »k svetom Antunu«. Da, da, krčma je imala pobožno ime, ali što se ponekad u njoj zbivalo, nije bilo zgodno za oči tog svetog pustinjaka. No da, nešto malo sjaja i novosti ovoga dana past će također na krčmaricu »k svetom Antunu«. Zbog toga je svog zaštitnika, koji je inače skromno i sigurno često nezadovoljno stajao u kutu zadimljene krčmarske sobe, smjestila između palma i svijeća pred vratima.

Konačno je gore uz ulicu jeknula svečana jeka. Trublje su odjeknule uz pobožan latinski koral, što ga je bistrim glasovima pjevao kor dječaka iz Nettuna. I onda su se primicali ministranti s križem, zastavama i svijećama malne u beskrajnom redu, zatim u bijelo odjevene djevojčice, koje su iz spletenih košarica sipale putem bezbrojno cvijeće, pa opet ministranti pobožno sklopljenih ruku, ali ispod oka gledajući divotu, koja je danas pokrivala čitavo siromaštvo. Zatim su dolazile pobožne redovnice sakrivajući čedno ruke pod svojim škapularom. One naravno nijesu gledale ispod oka kao znatiželjni ministranti, ali su ipak činile to tako vješto, da nitko nije primijetio. Opet je dolazila četica ovjenčanih anđela, kojima su nedostajala još samo nebeska krila, noseći u rukama svakovrsne svete znakove, i onda prvopričesnici dva po dva, najprije dječaci u crnom odijelu, bijelom povezicom na ljevici i blagoslovljenom svijećom u desnici. Među posljednjima stupao je Anđelo čvrstim korakom, ne skrivajući ni sada u sebi seljaka, iako su mu nove cipele bile neudobne. Ali je njegovo srce jurilo putem naprijed i već bilo kod Onoga, koji će se svratiti k njemu.

I onda, o Majko Božja! Djevojčice u sniježnobijelim platnenim ili čak svilenim haljinama, s blistavim čipkastim velom na kovrčastim kosama, držeći ponosno u rukama posvećenu svijeću, obasjane zlatnim svijetlom proljetnog jutra.

Nijesu se orosile oči samo krčmarici »k svetom Antunu«, kad je prolazila draga nevinost u svoj radosti pobožnog

očekivanja. Skoro sve su djevojčice čedno oborile oči, kako im bijaše preporučio otac Jeronim, da zemaljski sjaj ne rastrese njihovu pobožnost. Upravo je dolazila djevojčica, koja je plavokosu glavicu uokvirenu dragocjenim velom od čipaka, uspravila i sjajnim očima gledala u zvonik Marijine crkve, sveti cilj hodočašća.

Lišcem zažarenim od radosti i čežnje stupala je preko cvjetnog saga, a da nije ni vidjela ni čula ništa od pobožnog žamora, koji je ispunio ulice. Njezino je srce bilo kod Spasitelja, koji ju je čekao.

Nije čula one, koji su kliktali od udivljenja i nje se tu i tamo dotaknuli.

»Ona je od svih najljepša!« prišapnula je krčmarica neznanki, koju je gužva slučajno dogurala do nje. — »Koja bi to mogla biti?«

»Poznajem je!« odgovorila je ona žena gledajući za djevojčicom.

»Siromašno zakupničko dijete iz Le Ferriera. Zove se Marija Goretti. Sama sam je poučavala.«

»Siromašno zakupničko dijete,« čudila se krčmarica. »Ali ima dragocjen veo.«

»To je dar moje gospodarice grofice Mazzoleni iz Konke!« rekla je gospođa Elvira. »Ali oprostite i ja hoću u crkvu.« Tako se je s ostalim narodom priključila svećenicima, koji su bili na kraju povorke i stupali u zlatom izvezenim plaštevima i dalmatikama.

Klicanje je ispunilo kuću Božju do posljednjeg kuta. U sjaju stotine svijeća bliještila je slika Djevice milostive s velikog oltara, a orgulje su uz zvukove gusala i trubalja intonirale u slavu prosvete Djevice himnu, u koju je klicajući od veselja upalo tisuća glasova. Dječaci su iz zbora zapalili svijeće prvopričesnicima, koji su danas imali svoja mjesta u prostoru pred oltarom. Onda je bistro kao srebro odjeknuo znak zvonca onamo od strane sakristije. U pratnji ministranata i pomoćnika svećenika pristupio je k oltaru starac župnik prečasni Signori i okrenuvši se k djeci primao svečanu obnovu krsnoga zavjeta. Kao sveta prisega odjekivao je svetištem neprestano ponavljan »Obećajemo«, srdačan, požrtvovan »Odričemo«. Ova djeca nijesu znala

mnogo o burama, koje su na njih čekale još daleko, daleko na svijetlom obzorju njihove mladosti. Još je svijetlo i snažno gorio u svima plamen svete spremnosti, da do posljednjeg dana održe vjernost Spasitelju.

Kod svoje crkvene stolice stajala je žarko sklopljenih izmučenih ruku gospođa Asunta i prisluškivala, ne bi li iz zbora onih, koji su obnavljali krsni zavjet, čula glas svoje djece. Svaku je njihovu riječ tiho ponavljala. Ona, iskusna, od bola iskušana žena poznavala je ponore života, ali je u ovom satu obećala Bogu, da će bdjeti nad dječakom i djevojčicom i svom ih snagom svoje ljubavi braniti od zla.

U jednom uglu crkve stajao je Aleksandar Serenelli prekrštenih ruku na prsima, upijajući žarkim očima sliku pobožne nevinosti. Sedam je godina od onda, kad je i on sa zapaljenom svijećom u ruci obećao i prisegao kao djeca ondje kod oltara. Bilo je to u crkvi u Torretti kod Ankone. Jasno je vidio starca svećenika pred sobom, osjećao njegov pogled, kao da ga hoće pitati: »Aleksandre, što je postalo od tvog krsnog zavjeta?« Tmurno je Aleksandar pognuo glavu. Ah, da, niti njegov prvopričesni dan nije značio za njega nepomućenu uspomenu. Majka nije tada više živjela, a otac? Njega su naveče posve pijana doveli kući! U večer njegovog prvopričesnog dana!

Kako je brzo posve ugasnuo sjaj tog dana. Vuklo ga u svaki smrad života. Sve je dublje tonuo, a sad je bio preveliki kukavica, i nemoćan da bi se odlučno borio protiv zla.

U to je započela sveta Misa. Poslije Evanđelja pošao je prečasni Signori na propovjedaonicu. Još je jednom predočio djeci sreću velikog dana i svim ih žarom svoje pastirske brige zaklinjao, da svoja srca sačuvaju čista, eda Gospodin u svako doba uzmogne ući u njih.

»Dragi moji mali Božji gosti,« nastavio je svećenik svoj govor, »tako ste lijepi danas u vašem svečanom ruhu, u sjaju svijeća, u blistavom proljeću vašega života. Kad bi netko poput vašega anđela čuvara mogao vidjeti vaše duše ukrašene čistoćom i nevinosti, vidio bi ljepotu, kakve čovjek na ovom svijetu ne će nikada naći. Tko se uspinje na visoke gore i vidi bijele vrhunce u jutarnjem sjaju blistati u krasoti, koju još nijedna ljudska noga nije obeščastila, divno i jasno u nedirnutoj čistoći, taj bi zaista bio prisiljen

pasti na koljena, da se pokloni Stvoritelju, koji je stvorio takva čudesa. Pa ipak je takva slika samo blijeda sjena prema neopisivoj krasoti djevičanski čiste duše, koja je puna Boga. Čuvajte, moja mila djeco, čuvajte ovaj najljepši ukras, što ga zemlja i nebo mogu dati.«

Zatim se je propovjednik obratio k odraslima. I njih je sa svom uvjerljivošću zamolio, da bdiju nad svetim proljećem ove djece, eda mraz grijeha ne uništi nježan cvijet.

»Ali teško onomu, koji sablazni jednoga od ovih malenih!« zaorile su njegove riječi značno u tišini. »Teško onomu, koji postane upropastitelj, kad je pozvan za zaštitnika i vođu! Za njega vrijedi Gospodinova riječ: bolje bi mu bilo, da mu se o vrat objesi mlinski kamen i da potone u dubinu mora. Čuvajte se, da ne prezrete jednoga od ovih malenih, koji vjeruju u mene, veli ponovo Gospodin, jer njihovi anđeli neprestano gledaju lice moga Oca, koji je na nebesima!«

Obraćajući se k slici Djevice milostive završio je svećenik srdačnom molitvom:

»Sveta Majko i Djevice Marijo! U svoj brizi svog duhovnog pastirstva preporučujem Ti ovu djecu! Uzmi njihova srca pod svoju zaštitu i ne daj im nikada nešto misliti, govoriti ili činiti, što bi moglo ugroziti njihovu nevinost. Štiti ih, prečista Djevice, kako si na zemlji čuvala i štitila Onoga, kojega nose tvoje ruke. Budi im utočište u svakoj napasti i pogibli. Pa kad Te u oluji života zazovu, uslišaj ih i budi im blizu s Tvojom ljubavi, koja uvijek pomaže! Amen.«

Nitko se u Nettuna nije sjetio, da je starac župnik ikada prigodom prve pričesti progovorio tako uvjerljive i potresne riječi. Činilo se, kao da negdje vidi, kako se poput rušilačke oluje diže strahovita opasnost, koja je prijetila nevinosti jedne duše, i u Božjoj kući nije bilo nijednog, koji ne bi bio do dna duše potresen njegovom riječi.

Sveta se je žrtva približavala svom vrhuncu. Gospodin se je navratio u bijelu hostiju svećenika i u svjetlucavi kruh u ciboriju. Tiho je odjeknulo srebrno zvonce na oltaru, da vjernike opomene na klanjanje. To je bio trenutak, u kojemu je Božja milost nadmoćno kucala na svako srce. Kucala je i na tvoje srce, Aleksandre Serenelli. Gospodin obnavlja svoju žrtvu na Golgoti. Njegova krv ima snagu

da opere i tvoju dušu, makar bila crvenija od sve krvi svijeta. I tebi daje snagu, da se preobratiš i istrgneš iz močvare grijeha, u kojoj ćeš posvema utonuti.

»Oprosti nam naše grijehe!« moli svećenik na oltaru. Izgovaraj zajedno svete riječi, što ih je Gospodin sam položio na naše usne! Govori zajedno »Libera nos a malo!« — »Izbavi nas od zla!«

Ali nešto se buni u tvojoj duši protiv poziva milosti. Je li tmurna malodušnost i ludi prkos, koji se protivi Božjem glasu: »Ne mogu! Prekasno je! Nema više spasonosnoga čuda za onoga, koji je utonuo u glibu. On ide samo naprijed iz dubine u dubinu!«

I opet ga zove potajni glas: Ne čuješ li Aleksandre, kako s oltara odjekuje o Božjem Jaganjcu, koji oduzima grijehe svijeta? Svijeta, Aleksandre! Što je tvoj grijeh prema grijesima cijeloga svijeta, i Jaganjac ih oduzima, uništava bujicom svoje Krvi.

Gle, sad se svećenik obraća k vjernicima. U njegovim je rukama zlatan kalež s Kruhom Života. I opet odjekuje srebrno zvonce, i opet zvuči obećavajući, opominjući i pozivajući sve ljude Božanska riječ: »Evo Jaganjac Božji, koji oduzima grijehe svijeta!« To izgovaraj i ti, Aleksandre Serenelli! »Gospodine, nijesam dostojan da unideš pod krov moj, nego samo reci riječ i ozdravit će duša moja!« — I tvoja duša, i tvoje bolesno srce, Aleksandre Serenelli! Samo jedna jedina riječ! Riječ tvojega Spasitelja!« —

Uto stupaju djeca k raširenom platnu, koje danas nadomještava pričesni stol. Još su doduše premladi da posvema shvate veliko čudo, koje se u njima zbiva, ali ipak drhću duše u pobožnom uzbuđenju. Tajna vjere, misterij ljubavi, dovijeka neiscrpivi izvore!

Asunta Goretti traži pogledom svoju djecu, čiji je sveti put pratila najžarčim molitvama. Kraj nje se uzdiže osmogodišnji Marijan, da očima uhvati vanjsko lice Nepojmljivoga, dok mali Šandro moli majku, da ga malko digne, ne bi li i on vidio brata i sestru.

Aleksandar Serenelli vidi samo Mariettu, koja se sada uspinje stepenicama oltara, zažarena lica od iščekivanja i radosti, i vraća se, prekrštenih ruku na grudima, na svoje mjesto, želeći, da nikad ne ostavi Onoga, koji je sada postao

njezin gost. Tada poput munje sine kroz dušu momka, i on nesvjestan samoga sebe, grčevito stisne ruke i promuca: »Bože, ako me hoćeš spasiti, neka se onda to dogodi po ovom djetetu!«

Marietta Goretti kleči u svojoj klupi. skrivajući lice rukama. Želi moliti, pred Gospodina iznijeti sve molbe, što ih je za taj trenutak stotinu puta izmislila. Ali sada je sve kao izbrisano u moru ljubavi, koja preplavljuje njenu dušu. I njena ljubav ne nalazi riječi. Tek se polagano snalazi, kao da se s visina neizrecivih čudesa vraća natrag na zemlju. Sada moli Onoga, koji je došao k njoj, iznosi mu sve svoje molbe, moli za oca, koji već godinu dana sniva na groblju, za majku, koja si je izranila ruke, da svojoj djeci omogući ove trenutke, za braću svu, malenu i veliku, za sve dobročinitelje, za bolesnog Serenellija, za Aleksandra! Da, i za njega, i pri srcu joj je, kao da za njega mora od svega srca moliti dragoga Boga.

Svečanost za Mariettinu pobožnost prebrzo je pri kraju. Ah, ona bi svom Spasitelju imala još tako mnogo reći, pa kad ju je majka vani pred vratima crkve zagrlila, promucala je malko u neprilici:

»Još sam zaboravila tako mnogo od onoga, što sam mu bezuvjetno htjela reći!«

»Ta sad ga imaš u srcu, pa možeš uvijek s Njim govoriti. On će te sigurno čuti!« tješila ju je seljakinja.

Goretti su nešto založili kod znanaca u gradu, da ne zakasne na procesiju.

Dva sata kasnije prolaze prvopričesnici u svečanoj tjelovskoj procesiji okićenim ulicama. Svoje mjesto imaju s ministrantima neposredno pred Presvetim, koje svećenici naizmjence nose u zlatnoj pokaznici. Marietta ima dovoljno prilike, da razgovara s Onim, kojega ljubi iznad svega; ali kad je procesija pri kraju, misli, da je rekla samo najnužnije.

S majkom i braćom, koja su veoma brbljala, vratila se poslije posljednog blagoslova kući. Ali sama je ostala šutljiva. Pa kad joj je Anđelo upravio pitanje, nije dobio odgovora. Ništa nije čula, jer je još sa čitavom svojom ljubavlju i pobožnošću bila kod Onoga, kojega je primila u svoju dušu.

Tek kad su se ukazale kuće Le Ferriera, obratila se k majci i zapitala:

»Majko, često sam žalosna bila, što Isus na Tijelovo ne prolazi i kroz naše selo i što nemamo crkve. Ali Ga sada ipak nosimo u svojim srcima, pa Le Ferriere nijesu više selo bez Spasitelja!«

»Da, imaš pravo, Marietto! Sad je Spasitelj došao k nama, i ti Ga smiješ ponijeti u našu kuću.«

U tihoj su radosti proveli dan. Poslije jela pošli su svi u Konku, da i ocu reknu nešto o svijetlu velike svečanosti.

Naredne noći nije Marietta dugo zaspala. Imala je još premnogo govoriti s Onim, koji se je kao gost svratio u njezino srce.

Bijela golubica

Opet je bila žetva. Kose su opet šuštale kroz polje, koje se lelijalo. Opet su se pošast i smrt sablasno izdizale iz užarene grozničave zemlje. Stari je Serenelli opet ležao s teškim napadajima malarije. Bio je dakle jedan čovjek manje za spremanje dragoga kruha. Zato su veći teret nosili ostali.

Budući da su majka i Anđelo radili vani, ostao je Marietti sav posao u kući. Njezin je dan počeo kod prvog pjetlova kukurijekanja. To je značilo: opskrbiti marvu, donijeti vodu s bunara, nahraniti kokoši i guske, zapaliti vatru, kuhati i prati, krpati i plesti, i njegovati starog Serenellija. I pri svemu tome bila je Marietta od svega srca vesela. Budila je, kad bijaše doba, malenog brata i sestricu, zaodijevala ih, sklapala im ručice i s njima molila jutarnju molitvu, oduševljeno prisluškivala prve riječi drage mezimice Đeđije i bdjela nad njezinim nesigurnim koračićima. Zatim bi opet šestogodišnjeg Šandra udarila po prstima, kad bi kao znatiželjan psić zavirivao u lonce. I pri svemu tome bila je od svega srca vesela, pjevala je i brbljala, smijala se i šalila, kako to znade samo pravo Božje dijete.

Ali pri tom nije ni časa smjela biti bez posla. Kako je brzo prošlo jutro! Onda su došli kosci, sjeli za stol i bili bi veoma nezadovoljni, kad bi morali čekati na jelo. Malo je sa strahom pogledavala Marietta od jednoga do drugoga, da li im prija jelo, i tek kada su svi čestito zagrabili, bila je zadovoljna, a i malko ponosna.

»Marietta, sve, što je pravo!« hvalio ju je i tada Aleksandar Serenelli. »Domalo ćeš biti savršena kuharica.« Ah takvo je priznanje bio med za hrabro dijete, iako je majka odmah dodala:

»Ne čini mi dijete taštim, Aleksandre!«

Čudno je bilo, da je Anđelo uvijek zlovoljno gledao, kad mu je mladi Serenelli pohvalio sestru, i još više, kad je kod tih riječi u Mariettinim očima vidio veseo blijesak. Zvučilo je malko surovo, kad je zatim rekao:

»Eto, svi obavljamo naš posao, mi vani, a Marietta u kuhinji. Stoga ne treba o tome ni govoriti!«

»Ali Anđelo!« opomenula ga je majka, zbunjena neobičnom odrešitošću. Dječak je oborio glavu duboko nad tanjur i zašutio. Marietta se uvijek zaprepastila radi bratove neuljudnosti, ali kad su bili sami nastojao ju je Anđelo umiriti nekolikim dobro smišljenim riječima. To mu je uspijevalo usprkos tomu, što se je izražavao dosta nespretno. Ali zatim je na polju bijesno probijao prolaz kroz žito.

Aleksandar nije kraj njega manje revno vršio svoj posao. Obojica su ostali prilično šutljivi kod posla. Mladi je Serenelli u posljednje vrijeme mnogo razbijao glavu, sa svojim je mislima bio često kod Mariette, koja mu se od Tijelova učinila neobično promijenjenom.

Nije postala baš drukčija u svom vladanju. Iz dana u dan radila je svoj posao kao obično. Naveče je predmolila krunicu, kako je uvijek činila. Ipak se činila momku nekako izmijenjena, ne u vanjskom ponašanju, nego u tajanstvenoj dubini duše. Nešto se visoko dizalo u svakoj riječi, koju je izrekla, sjalo iz svakog izražaja lica, iz čitavog njenog bića. Aleksandar ne bi to nikako mogao izraziti riječima. Ali u svemu bijaše dobrota i radost, da, nešto, što nije potjecalo s ovog svijeta. Iz skrivenog je vrela crpla snagu svog mladog života, i u razornom je, ubilačkom ljetu, koje čini sušiti cvjetove i umirati ljude, procvala malne u nadzemaljsku ljepotu.

To tako ljubazno dijete razvilo se u bezazlenom miru srca, poput pupoljka u najljepši cvijet djevičanskog djevojaštva, čuvajući nježnom čistoćom tajnu životu, koja se budi.

Uvijek iznova, kod posla, u tišini blagdanskog predvečerja, na samotnom ležaju gledao je Aleksandar sliku djevojke pred sobom. Činila mu se kao svetinja, pred kojom može čovjek samo pasti na koljena i moliti. Najskrovitija, već davno nečistoćom izopačenih godina zatrpana dubina otvorila se u njemu, i gdjekad ga je zahvatila čežnja da bude čist i dobar te se otrese truleži, da uzmogne vrijedno uzdignuti pogled k toj djevojci. U takvim je trenucima mladi Serenelli sklapao ruke i molio.

Zatim mu se takvo osjećanje opet pričnilo samo kao smiješno vezivanje uhvaćenika u nemilosrdne lance, koji su bili sakriveni u njegovoj prljavoj dubini.

A Marietta? Ne stvaraj joj svetačku aureolu, glupane! Ti dobro znaš, kakve su sve, kad im se probudi krv! Ta dosta si daleko došao u svijetu. Uvijek je bilo isto u svim lukama! Blato! Blato! Gadno blato! Ali čovjek je tome navikao i osjećao se dobro!

Često je Aleksandra, dok je bez sna ležao u sobici i buljio u zrak, obuzeo tajanstven strah, koji ga je željeznom pandžom gušio. Slutio je, da će se jednog dana dogoditi nešto strašno, ali nešto, što se ne može zadržati, kao što se ne može zadržati noć, koju sunce odgoni.

Aleksandar je u posljednje vrijeme u nekom fiorentinskom listu pročitao članak, u kojemu je pisalo, da su lašci oni, koji govore o slobodi volje. Mračna sudbina, kaže se u članku, leži nad svakim pojedincem i od sreće je iznuđen svaki čin, ma koliko se čovjek s tobožnjom slobodom odluke protivio tomu. Muhamed da se je više negoli Krist približio istini, kad je učio, da je sve u životu sudbina, da ne treba stoga vjerovati samo u Alaha, nego i u nasljedstvo krvi i u vlastitu prošlost, čime je točno unaprijed određeno svako djelo. Aleksandar je pažljivo slušao hrkanje, koje je dolazilo iz susjedne sobice. Njegov je otac bio nevjerojatan pijanica. Njegova majka —? Ah, on je nije nikada poznao. Izgubila je pamet zbog rane smrti njegova brata i umrla u duševnoj noći.

Kakva će biti njegova sudbina? Aleksandar je osjećao, da će ona na bilo koji način biti povezana s djevojkom, koju su po danu i po noći pratile sve njegove misli! Oznojena čela planuo je sa svog ležaja, buljio u tamu, buljio, buljio, kao da bilo kako želi zgrabiti sudbinu, koja mu je iz mraka prilazila.

Ni Anđelo nije nalazio mira poslije veoma teškog dnevnog rada. Vrijedan je dječak naslućivao neku opasnost, kao što se osjeća oluja, još prije negoli se nagomilaju tmasti oblaci te udari prvi grom. Neprestano je u šutljivim noćima morao misliti na oca, koji mu je preporučivao sestru i naložio, da nad njom bdije. »Budi njezin anđeo!« govorio je tada. Upozoravao ga je na Aleksandra kao da u duhu vidi veliku opasnost. Međutim, nije li to sve bilo samo ludo pomišljanje? Kad je Aleksandar i samo najtišom riječi uvrijedio djevojku? Nije li prema njoj bio pun pažnje? Nije li joj

oduzimao svaki teret i posao, ako je ikako mogao? Svako je veče s Gorettijevima molio krunicu. Svake nedjelje hodao k svetoj misi u Konku, u Nettuno, u Campomorto, i često su ga vidjeli u ispovjedaonici i kod svetog pričesnog stola. Posve je sigurno postao drukčiji. Prljave slike nije više izvjesio, otkako ih bijaše odstranio na Mariettine molbe. A i čitao nije više tako mnoge nevaljale sveske i časopise, što ih je otac zajedno sa svojom nedjeljnom pijanošću donosio iz Nettuna, ili ih je pokućarac nudio na prodaju. Anđelo je jednom čak primjetio, da je vratio Nikoli nekoliko loših knjižica, jer je slučajno nadošla Marietta. Je li se onda smjelo o njemu misliti zlo? Nije li bio farizej onaj, koji je u oku bližnjega vidio trunak?

Usprkos tomu nije Anđelu pošlo za rukom, da mladoga Serenellija gleda bez nepovjerenja, pa je nad svakom njegovom riječi i svakim pogledom bdio potajnim i neprijateljskim strahom.

Najmanje je Marietta očekivala kakvo zlo od strane mladog Serenellija. Gospođa Asunta razjasnila joj je, da su njegovo djetinjstvo i mladost prošli bez dobrote majčine, da je poznavao samo bol i sablazan, da je život s njime postupao kao pas s krpom. S njime treba imati ustrpljivosti i mnogo za nj moliti.

Tako se događalo, da Marietta nije nikad usnula, a da za mladoga Serenellija nije izmolila Očenaš i Zdravomariju.

Sedmice su prolazile, sjetva je bila spremljena i smjeli su se nadati dobrom prinosu. Po prvi put zalazili su u zimu bez velike brige. Zakupninu su mogli platiti u određeno vrijeme bez svakog odbitka. I Anđelo se posebice radovao, što će dužnu svotu odnijeti u upravu.

Jesen je prošla. Nastupilo je doba Adventa sa svojim tihim radostima i konačno dalo mjesta božićnom veselju.

Goretti su se obdarili izmjenično onime, što je smogla njihova ljubav i siromaštvo. Anđelo je ovoga puta sasvim iznenadio sestru osobito milim darom, poput snijega bijelom golubicom.

»Dobro je čuvaj!« opomenuo je dječak smješeći se. »Na hridini gnijezdi mnogo grabilica, i brzo propadne tako nedužna životinjica.«

»Veoma ću je voljeti i čuvati!« obećala je veselo Marietta. »Ali znaš, zatvoriti je u krletku ili privezati ne mogu. Onda mora dragi Bog zajedno pripaziti da je ne zadesi nikakvo zlo.«

»Da, dragi Bog!« potvrdio je dječak. »A i ja ću također još na to pripaziti.«

»Ne mogu zapravo ni pomisliti, da bi ptica grabilica mogla vrebati na tako milu, nedužnu životinjicu. Ta nikomu ne čini ništa na žao.«

»Eto, ne poznaš grabilica!« odgovorio je dječak i stisnuo usnice.

Aleksandar je smješeći se prisluškivao razgovor.

Zatim je malko prezirno rekao:

»Što mi je stalo do golubice? Ako je proždere jastrijeb, dobit ćeš od mene drugu. U svijetu ima dosta bijelih golubica, a i ptica grabilica želi živjeti!«

Anđelo mu je dobacio ljutit pogled, ali rekao nije ništa, jer nije htio remetiti mir svetog blagdana.

Zavodnik

Godina 1902. započela je s dobrom nadom. Jesen je dala obilnu žetvu, pa je gospođa Asunta mislila, da će, ako ni nova godina ne otkaže svoj blagoslov, moći ostaviti malaričnu Konku i u pokrajini Ankoni preuzeti koje zakupno imanje. Tako će ispuniti obećanje, koje je zadala mužu na smrtnom času.

Opet je svanulo novo proljeće. Plug se zarinuo u njivu i sjetva se povjerila škrtoj zemlji. Poslije kratkog zimskog počinka sve su ruke bile pune posla. I Marietti je bio ispunjen teškim poslom svaki dan od ranog jutra do kasne večeri. Sada malne dvanaestgodišnjakinja bila je posvuda, gdje je trebalo zahvatiti, u polju, u staji, u kući, kuhinji, i sve joj je brzo polazilo za rukom, te bi se doista bilo moglo vjerovati u čaroliju. Prije nego li je završio dan, obavili su u Gorettijevu stanu večernju pobožnost. Marietta je predmolila krunicu i pritom gledala u kip Naše Drage Gospe, pred kojim je u nedjeljama gorilo maleno svijetlo. Njezin je bistar glas nizao jednu Zdravomariju za drugom i najavljivao radosna, žalosna, ili slavna otajstva, dok su ostali s pobožnim žarom na kraju prihvaćali sveti pozdrav. Tako su u najtežem danu u večer pleli divan vijenac i sa svim ga mukama i brigama zajedno darivali miloj Božjoj Majci i Njezinom Presvetom Sinu.

Svi su Goretti: Asunta, Anđelo, Marijan, Šandro, čak i četverogodišnja Ersilija, prisustvovali kod pobožnosti. Često je majka u krilu držala i dvogodišnju Đeđiju, pri čemu je i ova, koliko je mogla, tepala svete riječi.

Večernja je krunica bila zaista jedina utjeha, koju su imali u selu bez Spasitelja. I Aleksandar Serenelli našao se kod krunice i odgovarao svojim dubokim, malko tvrdim glasom. Pri tom je neprestano gledao prema predmoliteljici i nije više mogao odvratiti oči od nje. Kako je bila lijepa ova djevojka, koja je upravo sada prešla svoje djetinstvo i razvijala se u divnu djevojku, kao kad se pupoljci otvaraju u cvjetove.

Za lijepih dana molili su krunicu u malenom vrtu, i kad je zatim sunce na zapadu divnim sjajem okružilo kosu djevojke, pričinila se Marietta grubom momku često kao svetica, koje čistoću ni najtajnija misao ne smije potamniti. Ali kad je Aleksandar u svojoj sobici čučio nad svojim zlim knjigama i spisima, usplamtjela je u njemu, slično vatri, što tinja, požuda, koja ga je najprije prestrašila, a zatim pomalo njime sasvim zavladala. Zatim je zatvorio knjigu, koju je čitao i prepustio se opasnom sanjarenju.

U njemu je ipak bilo nešto, što se odupiralo takvim predodžbama. Momak je odrastao bez materinje ljubavi, bez veće brige dobra oca. Život ga je tvrdo pograbio i mahnito njime vitlao. Što mu je od djetinjih dana još preostalo sveto, već je davno izgubilo sav svoj sjaj. Njegov je vjerski život postao bezbrižan, prazan mehanizam, koji se podržavao u pokretu, jer je upravo tako trebalo biti. Aleksandar bi sam jedva znao reći, vjeruje li još nešto, što je prelazilo zemaljske stvari.

Međutim do sada mu je jedno bilo sveto i nepovredivo: Marietta Goretti.

Njena čistoća, njena iskrena, sveta pobožnost bila mu je kao posljednje lijepo priviđenje davno nestalog svijeta, kao jedna jedina zvijezda na tamnom nebeskom svodu. Tako se je Aleksandar prenerazio najprije, kad je postao svijestan, da se je taj svoj posljednji ideal, iako samo u mislima, usudio obeščastiti.

U takvim je trenucima momak grčio ruke, a njegove su usne izgovarale bilo kakve molitve, koje su zatim isto tako brzo opet zanijemile, kako su bile izgovorene. Aleksandar se je iznova prepustio nejasnom snu svojih osjećaja.

Jedne nedjelje, kad je Marietta poslije zajedničke krunice bila zaposlena kod malenog Marijinog kipa, da nanovo uredi cvijeće i dolije mu vode, pristao joj je Aleksandar i rekao:

»Marietta, manjka mi dugme na košulji, koju bih rado sutra obukao. Hoćeš li mi ga prišiti?«

»Hoću,« povladila je djevojka. »Znam, kako vi muškarci nespretno baratate iglom. Samo donesi!«

»U mojoj je sobici! Samo je uzmi!« odgovorio je momak. Marietta nije ništa slutila, inače bi bila morala razabrati tajno podrhtavanje njegovog glasa i vidjeti tinjanje u

njegovim očima. A kad tamo pošla je za mladim čovjekom bez ikakve zlobe.

»Gdje je košulja?« zapitala je djevojka, kad je s momkom ušla u sobicu. »Je li ovo, što leži ondje na stolici? — Ali tu ne manjka nikakvo dugme!« utvrdila je poslije kratkog ispitivanja.

»Našalio sam se samo!« cerio se je Aleksandar. »Htio sam samo s tobom biti nasamo, jer sam ti htio nešto kazati.«

»Ali ti praviš neobične šale!« nasmijala se djevojka još uvijek ništa ne sluteći. »Što si mi htio reći? Mora zaista biti nešto veoma važno, kad nitko ne smije čuti. Dakle?«

»Marietta, znaš li zapravo, kako si lijepa?« promucao je momak nespretno.

»Da to čujem, morala sam s tobom u tvoju sobicu?« nasmijala se glasno djevojka. »Može biti, da ima još ružnijih. Jadna Ruža ima grbu, a Ana hromu nogu. Vesela sam, što mi je dragi Bog dao zdrave i ravne udove. Ali lijepa? Dragi Bože, kako može biti lijep netko, koji poput mene mora raditi od ranog jutra do kasno u noć? Ali ti mi se samo rugaš!«

»Čuj, moram ti još nešto kazati!« nastavio je Aleksandar surovim glasom i pokušao dijete povući k sebi. »Marietta, ja te volim!«

»Moramo ljubiti sve ljude!« odgovorila je djevojka nevino. »Tako volim i ja tebe!«

»Ti me ljubiš?« mucao je Aleksandar rasplamtivši se.

»Pa dakako! Tako glasi Božja zapovijed! Ljubim majku, Anđela, braću i sestru, tebe i sve, sve ljude!«

»Ne ljubiš me dakle više nego Anđela?« planuo je Aleksandar zlovoljno.

»Ali što to misliš?« odgovorila je Marietta začuđeno. »Pa Anđelo je moj brat.«

»A ja?«

»Ti, ti si eto, jedan, koji s nama stanuje pod istim krovom, dakle moj si bližnji, kako se kaže u Bibliji, i bližnjega moramo ljubiti.«

»Ljubav prema bližnjemu je također ljubav!« odgovorio je momak. »Ali više nijesi tako glupa, da ne razumiješ. Ili ne ćeš razumjeti, samo da me mučiš.«

Prestrašeno gledala je Marietta u blijedo istrošeno lice. Odbijajući uzdigla je ruku i promucala:

»Što je to s tobom? Što ti je? Plašiš me!«

Kad se je okrenula prema vratima, malne zvjerski ju je pograbio svojim šakama i svoje usne pritisnuo na njezine.

Bijesna požuda povukla je djevojku, koja ništa nije slutila, u plameni vrtlog, koji joj je prijetio propašću. Obuzela ju je vrtoglavica, ali se zatim trgnula silovitom snagom i s odvratnošću odbila od sebe razuzdanog momka, da je teturajući pao na svoj ležaj. Kriknuvši je opet skočio na noge, kao izvan sebe rukama prešao preko razbarušene kose i drhtao:

»Ne idi još, Marietta! Žao mi je i nikad se više ne će dogoditi. Svladalo me je, ni sam ne znam kako!« Ali ga je djevojka bez riječi ukočeno gledala, u pogledu joj je duboka groza, kao da po prvi put oči u oči vidi grijeh.

»Ne idi, dok mi nijesi oprostila!« molio je Aleksandar. A Marietta je odgovorila blijedim usnama:

»Moli Boga za oproštenje, ne mene!« Zatim je napustila sobicu, dok se Aleksandar uz mukli jauk srušio na tlo sakrivajući rukama obraz.

Da svoje uzbuđenje sakrije pred majkom, Marietta je pohitila u vrt, ali se trenutak morala osloniti na dovratak, jer joj je pri duši bilo, kao da je noge ne mogu više nositi. Široko otvorenim očima zurila je u mrklu noć. Nije vidjela zvijezda, kojima se ovjenčalo nebo, nije čula pjesme slavuja na staroj kruški. Sve joj se činilo strašno i promijenjeno. Doteturala je do bunara, hladila svoje užareno čelo, ali ni sama joj se voda više nije učinila čista. Sve joj se činilo uprljano, otrovano, propalo, kao što propadahu zemlja i ljudi pod maglama, koje se šuljaju s močvara.

Nenadan joj je strah obuzeo srce, izbačeno iz svog mira. Osjećala se osamljenom i nezaštićenom pod hladnim, praznim nebom, uobražavala si da vidi mrak, kako se poput neprijaznog bića sa svih strana prijeteći šulja prema njoj. Bilo joj je, kao da više ne može disati. Iznenada je osjetila duboku želju, da gleda u čiste, jasne oči svoje majke. I pohitala je u sobu i na veliko svoje veselje našla majku samu. Svijeća je gorjela slabašno, tako da gospođa Asun-

ta nije vidjela, kako je Marietta bila blijeda. Ali je slutila, da ju je nešto pokretalo, da je nešto strano, grozno našlo put u njeno srce.

»Što ti je, Marietta?« upitala je puštajući, da joj igla padne u krilo.

»Ništa majko, posve ništa!« promucala je uzaludno nastojeći da dade čvrstinu svome glasu.

»Nešto mi sakrivaš!« nastavila je majka nemirno. Ali je Marietta mjesto odgovora takvom žestinom obavila ruke oko vrata majke, da se ova tek sada veoma prestrašila zbog neobičnog izljeva strastvene nježnosti. Zabrinuta riješila se njenih ruku i ispitujući joj pogledala u zažareno lice.

»Što imaš, Marietta?« ponovo je zapitala.

»Ah, ništa, ništa!« odgovorila je ona. »Samo tako sam vesela, što sam kod tebe!«

»Ludice!« potresla je majka glavom. »Idi u krevet! Sutra ćeš k ranoj misi u Campomorto na pričest. Ja ću sama zatim poći na veliku misu.«

Marietta nije ove noći dugo našla sna. Neprestano je vidjela istrošeno, gadno lice razvratnog momka i osjećala odvratan zahvat njegovih ruku. Jadnica se je smatrala osramoćenom i obeščašćenom. Je li sutradan smjela primiti Spasitelja s ovim usnama, koje su bile oskvrnute vatrom grijeha? Ah, kako bi rado dozvala anđela, koji je jednom posvetio usta prorokova, da užarenim ugljem očisti i njene usne.

Ona sama sigurno nije bila svjesna grijeha, ali se ipak nije osjećala vrijednom da drugog jutra primi Spasitelja u svoje srce. Kod kršćanskog je nauka čula, da crkva iznova mora biti posvećena, ako se u njoj dogodio zločin. Tako je bilo i njoj, kao da Božje milosrđe tek mora opet očistiti i posvetiti njeno blizinom grijeha zbunjeno srce. Konačno je odlučila, premda se već ispovijedila, da još jednom potraži utjehu i mir u sakramentu pokore. S tom je mišlju napokon zaspala.

Ujutro je neobično tiha i povučena u se, pošla uz gospođu Tereziju Cimarelli na dugi put u Campomorto. Susjeda se je veoma čudila njezinoj šutljivosti pa je na koncu držala da njezinu promjenu mora razjasniti očekivanjem svete pričesti.

Isto su tako šuteći malo otraga njih stupala istim putem druga dvojica, stari Serenelli i njegov sin Aleksandar. Momak nije ni časka puštao s očiju malu Goretti. Opetovano je prečuo pitanje svog oca ili davao posve krivi odgovor.

»Upravo bih rado znao, gdje si opet sa svojim mislima!« gunđao je starac i zatim također zapao u zlovoljnu šutnju.

Na Mariettinu veliku radost svećenik je još sjedio u ispovijedaonici. Požurila se s pripravom. A kad ju je svećenik začuđeno zapitao, zašto drži, da se danas mora još jednom ispovijedati, dala je u svojem uzbuđenju tako zbunjene odgovore, da je najprije uopće nije razumio. A kad je zatim konačno shvatio, obuzelo ga je duboko saučešće s mučenim, preplašenim djetetom. Tješio ju je srdačnim riječima, uvjeravao, da njezino srce ni najmanje nije postalo nečisto, jer nije privolila na grijeh.

»Slično i gore, drago moje dijete,« rekao je, »nije bilo uštađeno ni mnogom svecu. Neki su od njih i umrli za čistoću svog srca i treba ih izjednačiti svetim mučenicima. Povjeri samo svoju nevinost Spasitelju i Njegovoj Majci. Oni će te sigurno čuvati, kako je dragi Bog očuvao tri mladića u užarenoj peći. Pođi u miru! Odrešenja ne trebaš jer nijesi sagriješila. A sada, kad poznaš pogibao, izbjegavaj, da ne budeš sama s onim momkom! Moraš mu oprostiti, da, i mnogo moliti za nj. Možda si ti, upravo ti pozvana za to, da ga spasiš. Da vječno ne propadne!«

Marietta je utješena ostavila ispovjedaonicu i žarkom je pobožnošću i ljubavlju primila Tijelo Gospodinovo. Gostu svoje duše u srdačnoj je molitvi preporučila čistoću svog srca i dušu onoga, koji je htio postati njezin zavodnik.

Prijeteće sjene

Poput ljudi dozrijeva brzo i sjetva u sunčanoj pripeci juga. Već u lipnju želi su žito i spremili tako vruće očekivani žetveni blagoslov u žitnice. Kad su spremili posljednja kola pšenice, gospođa je Asunta sa svojom djecom izmolila srdačnu zahvalnu molitvu. Još je dugo tog dana bila na nogama s najstarijima:

»Dobri Bog nam je pomogao!« rekla je, »pa se smijemo nadati, da ćemo se doskora moći vratiti kući u Ankonu. Iznajmit ćemo maleno imanje i sami ga obrađivati.«

»Tako je pravo!« potvrdio je Anđelo. »Već je vrijeme, da odemo odavle. Oca nam je ugrabila Konka, a ponekad je tako, kao da nam prijeti novo zlo!«

»Kako možeš nešto takvo reći?« nastavila je majka prestrašeno. »Ostanemo li zdravi, ne će nam se dogoditi nikakvo zlo. Ali i ja ću biti vesela, ako otiđemo odavle!«

»A otac!« rekla je Marietta i malko prijekorno pogledala majku. »Morali bismo također ostaviti njegov grob i ne bismo ondje više mogli moliti.«

»Otac će biti kod nas, gdjegod mi bili«, odgovorila je majka. »Osim toga njegova je posljednja volja bila da odselimo iz te močvarne zemlje.«

»Otac je znao, zašto nam je to naredio!« rekao je Anđelo. »Ne, ne bijaše to samo zbog močvare, — evo, čujte samo!« Iz stambene sobice Serenellijevih, gdje su otac i sin na njihov način pri flaši rakije slavili posljednji dan žetve, dolazila je razuzdana vika. »Starac je već posve pijan, a mladić . . .!«

»Aleksandar nije tako loš!« branila je seljakinja momka. »Proveo je tvrdu mladost bez radosti i nikada nije poznavao majku.«

»Mislim, da za bližnje treba više moliti nego li grditi ih!« rekla je Marietta.

»Hajdmo spavati!« odredila je majka. »Novi dan — novi posao.«

»Još ću se pobrinuti za marvu!« dignuo se dječak.

»Ne, nego idi u krevet!« zamolila je sestra, »tako si umoran, da jedva možeš otvarati oči. Ja ću već sama pogledati kod životinja.« Time je sama, a da nije pričekala prigovora pošla u staju i bacila životinjama sijena.

U svojoj zaposlenosti nije opazila, da su se vrata staje otvorila, pa kad se spremila za odlazak, ugledala je pred sobom Aleksandra Serenellija. Kosa mu je bila razbarušena, oči su mu plamtjele strastvenom požudom i očito više nije mogao obuzdati svojih osjećaja.

»Pusti me proći!« molila je Marietta, kad joj je zakrčio put. Ali ju je Aleksandar divlje pograbio u svoje ruke i mucao:

»Danas ne ćeš me se više riješiti!«

»Moraš me pustiti!« dahnula je djevojka u smrtnom strahu. »Ti si pijan.«

»Može biti, da sam pijan!« mucao je momak. »Ali ti si lijepa, i danas hoću tebe, razumiješ li?«

»Isuse, Marijo!« viknulo je dijete očajno braneći se.

»Moli, koliko hoćeš! Danas ti ne će pomoći ni Bog ni đavao!« zaškripio je zubima momak, koji je izgubio prisebnost duha. Ali su ga tada nenadano pograbile dvije snažne šake i oborile na tlo.

»Huljo!« dahnuo je Anđelo, kojega je nerazjašnjiv nemir natjerao za setrom i u bijesnom gnjevu udario na pijanca, koji je usprkos veće snage, imao dosta muke, da se obrani od razjarenog dječaka. Konačno se digne i pričinjao se kao da će udariti na Anđela, ali se zatim okrenuo i tresnuvši vratima izišao.

»Je li to već jednom učinio?« zaškripio je zubima Anđelo povlačeći znojnu kosu sa čela. Marietta je jedva smogla riječ, tako ju je napadaj prestrašio.

»Bio je pijan!« lanula je konačno.

»Želim znati, je li to već jednom učinio?« dahnuo je dječak.

»Da to je drugi put!« odgovorila je djevojka još uvijek na smrt blijeda.

»Pseto!« viknuo je Anđelo plamteći od gnjeva.

»On ponekad ne zna, što čini,« nastojala je Marietta još braniti razvratnika.

»Molim te, Anđelo, ne reci majci ništa, ona ima dosta briga.«

»Možda imaš pravo!« povladio je dječak — smirujući se samo s mukom. A zatim je ipak saučešće prevladalo gnjev. Prignuo se k sestri, koja je drščući pala na stoličicu bez naslonjača i zapitao: »Je li ti prouzročio bol, Marietto?«

»Ne, ništa se nije dogodilo!« odgovorila je djevojka. »Došao si baš u pravo vrijeme.«

»Tko zna, ne bih li drugi put mogao doći prekasno! Molim te, Marietta, budi oprezna! Vjerujem, da je momak u svojoj strasti kadar sve učiniti. Gdjekad mi se čini, da je opsjednut od đavola.«

»Molimo, da mu pomogne njegov anđeo čuvar!« odgovorila je Marietta razmišljajući.

»Gdje ste tako dugo?« rekla je gospođa Asunta i digla pogled sa svog rada, kad su nakon kratkog vremena oboje ponovo ušli u sobu. »A sad pođite na počinak!«

Zaželjeli su jedno drugome laku noć,

»Dođi odmah, ne puštaj me samu!« molila je Marietta i majka je na svoje najveće čuđenje opažala iz njezinih riječi sakriven strah. Dugo je morala misliti na to, kad su djeca već bila otišla iz sobe. Marietta inače nije bila ni malo plašljiva. Nije se plašila ni sablasti, pa ni zmija, kojih je dosta bilo u Konki. Kad bi se majka u poslu na polju preplašla zmije, Marietta bi uvijek skočila pred nju, da gmizavca otjera. A sada čini se, da se sama plaši u svojoj sobici.

Dani su se vukli u žarkoj ljetnoj žegi. Obje su obitelji šutke obavljale svoj posao. Iznad imanja, na kojem je život prolazio tiše i šutljivije nego inače, ležala je sjena, koja je grozno prijetila.

Marietta se od onoga večera hotimice uklanjala Aleksandru s puta, gdje je samo mogla. Momak je doduše nastojao opravdati zao čin; rekao je, da je od rakije izgubio pamet, pa zapravo nije znao, što je učinio. Djevojka je, međutim, jedva smogla nekoliko riječi, tako se je tresla od groze, ako je samo došao u njezinu blizinu.

Tako su jedni kraj drugih živjeli nekoliko sedmica. Anđelo je s mlađim Serenellijem govorio samo najpotrebnije, jedva je mogao prikriti svoj prezir, ali je, koliko je god mogao, bdio nad svakim korakom sestre. Obećao bijaše ocu na samrtnom času, da će je štititi.

Gospođa je Asunta oduvijek u kući i u poslu bila veoma tiha, pa je stoga s Aleksandrom jedva tu i tamo izmijenila po koju kratku riječ. Stari je Serenelli ovoga ljeta ponovo patio od teških napadaja groznice, pa je i onako starom, ogorčenom čovjeku, samo neumjereno uživanje alkohola odvezalo jezik.

Što dalje to se Aleksandar više osjećao okružen zidom šutnje i nepovjerenja, koje je uzaludno nastojao ukloniti Mariettino ga je plaho, bojažljivo biće konačno tako razbijesnilo, da je prema njoj postao okrutan. Ništa mu više nije mogla učiniti po volji. Uvijek je nešto prigovarao i kudio, a šutnja, kojom je djevojka sve strpljivo podnosila samo ga je još ogorčavala.

»Što ti je, Aleksandre?« zapitala bi ga ponekad gospođa Asunta, kad bi se momak prema njezinoj kćeri pokazao nepravedan i razdražen.

»Što bi mi moglo biti?« zaškripio je zubima mladi Serenelli. »Nije mi posve ništa, ponajprije nemam više teka. Marietta bi zaita mogla naučiti bolje kuhati, da uvijek isto ne donosi na stol.«

»Pa inače uvijek si je branio!« rekao je starac i dobacio sinu ispitujući pogled. »Meni danas vanredno prija.«

»Ali meni je toga dosta!« progunđao je Aleksandar, bacio žlicu i dignuo se.

Marietta je prignula glavu iznad tanjura i ništa nije rekla. Gospođa Asunta je uzdahnula, dok je Anđelo žmirkajući očima bez riječi promatrao neotesanog momka, otprilike kao kad se promatra divlja zvjerka, za koju čovjek ne zna čemu se od nje ima nadati.

»Neka zna nebo, što je glupom klipanu!« promrmljao je stari Serenelli. »Od nedavna posve se promijenio.« Ali je i Marietta postala druga. Tiha i blijeda vršila je svoj posao, na njenim su usnama zanijemile vesele pjesme. Jedva se je nasmiješila i našalila s mlađom braćom. Gospođa je Asunta jedne večeri uzela dijete i zapitala za uzrok promjene.

»Ah, nije ništa!« promucala je Marietta problijedivši.

»Nešto imaš na srcu, što te tišti, dijete moje!« ustrajala je majka. »Zar to ne ćeš kazati svojoj majci? Bila bih mirnija, da znadem ma što bilo.« Tada se je Marietta nenadano jecajući bacila u njezin naručaj i tresući se cijelim tijelom promucala:

»Majko, ne ostavi me nikad samu u kući... Bojim se!«

»Ali koga?« ispitivala je Asunta smeteno. »Pa što ti se ovdje može dogoditi? Jedva ikada dođe u našu pustoš stranac. Izbij si lude misli iz glave! Budi opet moje pametno i veselo dijete!«

»Ah, da, imaš pravo, majko!« nasmiješila se Marietta bolno. »Ja sam eto glupa stvarca.«

Ne, ni pod koju cijenu ne bi majci priznala, čega se tako strašno plaši. Stidljivost joj je zatvorila usta, još više nego li strah. Jedino se u ispovjedaonici izjašnjavala, dobivala savjet i utjehu.

»Dijete moje, moli za njega!« govorio joj opetovano svećenik. »Ali izbjegavaj njegovu blizinu, koliko možeš, prije svega svako zadržavanje s njime nasamo!« Marietta je činila tako, ali Aleksandar, koji je stalan bijeg pred sobom promatrao sve većim gnjevom, nije u tom vidio ništa drugo, nego znak njezina prezira, zbog čega je strahovito trpio. Osjećao se od svih odbačen, pa je više nego prije tražio utočište u lošim knjigama, čitao je duboko u noć, opijao se vatrenim prikazivanjima uzbudljivih romana i pripovijesti. Često je iz ruku ispustio čestim čitanjem zgužvane listove, buljio je preda se i prepuštao se opasnom snatrenju. Bilo je doduše trenutaka, kad se je i u njemu probudila savjest, i već se zgrozio na samu pomisao, da je zgriješio prema Marietti. Da dogodilo se, te je zdvojno zvao Boga u pomoć da ga očuva. Ali takvo se je probuđenje savjesti svaki put izgubilo u vrtlogu nesmetanih, lošim štivom potpirivanih strasti, i konac je bila uvijek ista odluka, da otpor djeteta skrši u dobru ili zlu, ako mora biti, i silom.

Od pokućarca Nikole Tordela kupio je jednog dana bodež, dugo, šiljasto oružje, koje je brižljivo sakrivao pred očima drugih ukućana, ali ga ponekad, kad je znao, da ga nitko ne vidi, izvukao i groznom pohotom promatrao.

»Ako drukčije ne ide, pomoći ćeš mi!« zaškripio je zubima. U knjigama je bilo dovoljno primjera, da ljudi u divljoj strasti nijesu uzmicali pred bodežom, i njihov je čin čak bio obavijen izgledom junaštva.

»Sutra će mi pripadati!« odlučio je jedne noći, koju je većim dijelom proveo čitajući loše štivo. »Sutra će biti moja, pa makar je morao ubiti. Ali vidjet ću, hoće li njezina nevinost izdržati, kad joj pritisnem bodež na grlo.«

Mučeništvo

Zagušljiva sparina, koja je naviještala oluju, osjećala se već u ranim jutranjim satima dana 5. srpnja. Noć je donijela tek malo osvježenja. Od močvara valjale se teške groznične magle, a žene i djevojke, koje su svojim vrčevima i čabrima dolazile k bunaru, bile su tiše nego inače, kao da osjećaju neku kob, koja prijeti, da će zapaliti okužen zrak.

»Kao da će udariti nevrijeme!« rekla je Terezija Cimarelli, kad je kod bunara naišla na Mariju Goretti. »U zraku je nešto loše.«

»Da, zagušljivo je!« uzdahnula je djevojka. »Skoro se plašim dana. Kad bi samo već bilo sutra!«

»Misliš, jer je sutra nedjelja, zar ne?«

»Ah da, nećete li sutra poći sa mnom u Campomorto? Rado bih se pričestila i jedva mogu izdržati, da Spasitelj dođe k meni!« Marietta se nagnula preko ruba bunara i napunila svoj čabar. Kad se ispravila, gospođa je Terezija u njenim očima primjetila suze.

»Što ti je, Marietta?« zapitala je zabrinuto. »Prije si bila tako vesela, pjevala si od jutra do mraka, a sad si postala veoma šutljiva ptičica. Čovjek bi se morao skoro bojati za tebe!«

»I ja se bojim!« odgovorila je drhtavim glasom.

»A zašto?«

»Ah, nije vrijedno spomena. Jučer je jastrijeb rastrgao moju bijelu golubicu, koju mi je Anđelo poklonio za Božić, pa mi je pri srcu, kao da će se i meni dogoditi neko zlo!«

»Otkad si tako praznovjerna?« nasmiješila se Cimarelli. »Bez Božje volje ne može ti se dogoditi nikakvo zlo.«

»Možda Bog hoće, da trpim!« odgovorila je Marietta tiho.

»Onda će ti također dati snage, da uzmogneš nositi svoj križ!« tješila ju je gospođa Terezija. »Ali kakav je to govor u ranom ljetnom danu? Budi vesela, Marietto, smij se i pjevaj, kako si prije činila! Sutra ćemo poći zajedno u Campomorto.«

Čitavo je jutro Marietta provela u tihoj čežnji za Božanskim jelom koje će primiti drugog dana. Obavila je svoj posao u kući i staji kao i obično, ali je čitavo njezino osjećanje i mišljenje bilo kod Boga. Iz dvorišta odjekivalo je tapkanje volova, koji su vršili grah, i povici Aleksandra Serenellija i Anđela, koji su tjerali volove. Gospođa Asunta i Marijan bacali su grahovinu pod noge životinja, dok su Šandro i Ersilio pomagali malim uslugama.

Staroga je Serenellija opet napala groznica i ležao je stenjajući na gomili slame pred stajskim vratima. Marietta ga je već više puta pozvala da pođe u svoju sobicu, ali je starac samo mrzovoljno odbijao, jer je držao, da ne će moći disati u zatvorenom prostoru. Nije se pojavio u podne ni kod stola. Kao obično uzeli su šutke oskudan, ali dobro pripremljen objed. Aleksandar je neprestano mrko pogledavao prema Marietti, koja se nije usudila dignuti pogled.

»Odmah ćemo ponovo na posao!« rekla je Asunta, nakon što su izmolili zahvalnu molitvu. Ostali su potvrdili i ustali. Aleksandar je još jednom pošao u svoju sobicu, ali se doskora vratio u kuhinju, i Marietti, koja je spremala posuđe rekao:

»Moraš mi još zakrpati košulju. Rado bih je sutra obukao!«

»Gdje je košulja?« zapitala je Marietta, a da nije digla pogleda.

»Leži gore na mojem krevetu. Krpa i sve što trebaš, leži kraj nje. Idem dolje vršiti.«

»Uredit ću ti!« povladila je djevojka, i kad se pobrinula za posuđe, popela se u Aleksandrovu sobu, uzela je košulju i zakrpu, sjela vani na stepenice i dala se na posao, dok je mala Đeđija čučala kraj nje i pri podnevnoj vrućini domalo zaspala.

Volovi su međutim ponovo stupali u krugovima. Anđelo je gonio prvi, Aleksandar drugi jaram volova. Nakon nekog vremena obratio se momak gospođi Asunti i rekao:

»Molim vas, gonite vi trenutak! Idem samo časak gore!«

»Dobro!« potvrdila je gospođa.

»Kamo ide Aleksandar?« upitao je Anđelo nemirno.

»U svoju sobicu!« odgovorila je majka.

»Gdje je Marietta?« zapitao je dječak.

»U kuhinji!« Seljakinja je prisluhnula malo pri neobičnom pitanju, koje ju je na neki način uznemirilo, a zatim je i dalje obavljala svoj posao i tjerala volove uvijek u istom krugu.

Marietta se silno prestrašila, kad je vidjela Aleksandra, kako se žurno uspinje stepenicama. Ali činilo se kao da se i ne osvrće na nju, samo je žurno pošao u svoju sobicu, gdje je djevojka čula hodati amo tamo. Marietta bi bila mogla ustati i otići, ali se činilo, da momak ovog puta ne misli ništa zlo. Nije ju ni pogledao. A i sestricu, koja je kraj nje spavala nije mogla probuditi. Tako je, iako drhtavim rukama, nastavila svoje krpanje.

Tada se nenadno otvore vrata i Aleksandar reče grubim glasom: »Dođi unutra, Marietto!«

»Čemu?« promucala je ona, od straha nesposobna da ustane.

»Imaš doći unutra!« ponovio je Serenelli promuklo. Zatim se izobličena lica oborio na nju, silom odvukao u sobicu i udarcem noge zatvorio vrata. Razvratnik je bacio djevojku na svoj ležaj i silom joj stao trgati haljinu s tijela.

Ali se Marietta branila očajničkom snagom i odbijala divljaka, ali ga time još više dovodila do bezumnog bijesa.

»Marietto!« zasoptao je momak. »Budeš li se branila, ubit ću te!« Iznenada je djevojka ugledala dug, šiljast bodež, koji joj Aleksandar prijeteći pritisne na grlo. Htjela bi vikati, ali od užasa nije sposobna od sebe dati ni glasa.

»Popusti!« zaurlao je Aleksandar. »Inače ću te ubiti!«

»Ti si lud!« zajecala je djevojka. »Što hoćeš učiniti, grijeh je, težak grijeh. — doći ćeš u pakao, ako to učiniš!«

»Nemam ni ovdje ništa drugo, nego pakao. Svi postupaju sa mnom kao sa psom!« zapjenio se od bijesa.

»Pusti me!« podignulo se ponovo djevojče. To se dogodilo posljednjim ostatkom njene samosvijesti.

»Za posljednji put!« zapištio je Aleksandar, »popusti ili umri!«

»Radije umrijeti nego li sagriješiti!« promucala je djevojka. I momak je stao strašnim oružjem udarati u tijelo siromašnog djeteta. Marietta je vrisnula, ali usprkos groznim bolovima mislila je više na to, da zaštiti tijelo pred razgoličenjem, nego li na to, da odbije bodež.

Konačno je bjesomučnik popustio. Marietta se naglo u smrtnom strahu digla, izvukla na vrata i pozvala u pomoć. Zatim je pala kraj sestrice, koju je vika probudila i koja je razrogačenim očima gledala u palu sestru.

Aleksandar je još jednom naglo otvorio vrata, oborio se na iskrvavljenu i strašnim joj oružjem zadao još šest udaraca u leđa. Zatim je nesigurno odteturao u svoju sobicu, bacio bodež iza ormara i zakrčio vrata.

Međutim je netko čuo poziv za pomoć. Stari Serenelli popeo se žurno stepenicama gore i blijed kao krpa ugledavši dijete, koje je krvarilo i previjalo se u strašnim bolovima, promucao:

»Što se dogodilo?«

»Aleksandar me je na smrt izbo!« zajecala je djevojka. »Moj Bože! ... Umirem! ... Majko ... Majko!«

Mala je Đeđija udarila u glasan plač i dozivala majku. Gospođa je Asunta još uvijek ne sluteći zla poslala Marijana gore, da prigleda malenu sestricu, ali je tada čula užasnut krik starog Serenellia, čula ga je, gdje viče:

»Asunta, dođi brzo gore!«

»Sveta Djevice, što se dogodilo?: povikala je na smrt prestrašena žena. Ostavila je sve i potrčala stepenicama gore, praćena od Anđela i susjeda Marijana i Terezije Cimarelli, koji su brzo dotrčali čuvši vrisak.

Kriknuvši prignula se majka k svojoj jadnoj kćerci, koja je ležala blijeda i nepokretna.

»Mrtva je!« promucala je nesretna žena.

»Ne, još diše!« rekla je Terezija Cimarelli, koja je klečala kraj malene mučenice.

»Idem po pomoć!« rekao je Terezijin muž Marijo i žurno otišao.

Prevelika je bol malne oduzela svijest seljakinji, ali je ona skupila svu snagu i pokušala svojim rukama zaustaviti krv, koja je šikljala iz rana.

Kao skamenjen stajao je Anđelo, a zatim blijed rekao:

»To je učinio Aleksandar!«

Majka i gospođa Terezija odnijele su na smrt ranjenu u krevet, svukle haljinu i povezale brojne rane, kako su mogle.

Napokon je Marietta otvorila oči, smeteno gledala majku, braću i sestre, Cimarellijeve, a zatim na smrt blijedo lice razvukla od bolova, koji su se ponovo javili.

»Tko je to učinio?« izašlo je bezvučno iz ustiju majke.

»Aleksandar!« uzdahnula je mala.

»A zašto?«

»Htio me je zavesti na težak grijeh, ali ja ipak nijesam mogla tako teško uvrijediti Spasitelja.«

»Je li već prije pokušao nešto takvo?« promucala je majka prestrašeno.

»Da, dva puta!«

»Pa zašto mi nijesi o tom ništa rekla?«

»Nisam mogla govoriti o tomu!« odgovorila je mala jedva primjetno. Zatim joj se sklope oči. Nesvijest je prekrila njene bolove.

Vijest o strašnom događaju raširila se brzo po svem selu. Svi su dojurili, žene i djeca, seljaci, sluge i služavke.

»Dajte nam ubojicu!« vikali su u bezgraničnom bijesu.

»Ubit ćemo ga!« Neki od susjeda već su galamali po stepenicama i pokušali silom provaliti u Aleksandrovu sobu.

Marietta se probudila na tu buku i slušala divlje, prijeteće povike. Strašna je bol zavila u tamu njena osjetila, ali se ona obranila od nesvijesti i prihvativši majčinu ruku promucala:

»Neka mu ne učine ništa nažao! Neka svi otiđu! Samo Aleksandra ne puštajte k meni!«

»On te ne će više mučiti, srce moje!« mirila ju je majka u suzama. »Nego pođite, Terezijo, otpremite ljude iz kuće!«

Mučno je gospođa Cimarelli naišla na odziv kod razbješnjelog mnoštva, rekla je, da mala mučenica moli da poštede zloduha.

»Zvijer to ne zaslužuje!« vikali su svi bez reda.

»Naprijed, srušite vrata, ubit ćemo ga!«

»Mislite na to, da jadna Marietta treba mira!« zaklinjala je Terezija razbješnjele.

»Da, to je istina!« odgovorili su razboritiji, pa su i ostali bacili uzdignute motke i sjekire, kojima su pokušali razbiti vrata. »Istina je, jadno dijete potrebno je mira! Ali čuvat ćemo pred vratima, da nam ne uteče, prije nego li dođu oružnici.«

U međuvremenu navukao je Aleksandar dahćući od napora čitavo pokućstvo iz sobe i njime zabarikadirao vrata. Drščući slušao je divlje povike, koji su tražili njegovu smrt. Kad je zatim na Terezijinu opomenu zavladao mir, bacio se na svoj ležaj i poput luđaka buljio preda se.

Konačno su donijeli nosiljku i spremili je, da Mariettu odnesu u bolnicu »Orsenigo«, koju su vodila milosrdna braća svetog Ivana od Boga. Oprezno su je smjestili na nosiljku i iznijeli iz kuće, dok su oni, koji su stajali naokolo, u šutnji, puni poštovanja, dali mjesta. Kad su vidili na smrt blijedo obličje malene patnice, udarili su u plač i jecanje, ne samo žene i djeca, nego i muškarci.

»Ne činite mu ništa nažao!« tepalo je na smrt ranjeno dijete i svojim tamnim očima moleći gledalo mnoštvo.

»Marietto, moli za nas!« promucala je jedna od susjeda sklopljenim rukama, kao da moli sveticu.

»Marietto, moli za nas!« ponavljalo je usrdnu molbu stotinjak glasova.

»Marietto moli za nas!« ponavljala su srdačno tri, četiri glasa.

Kad su konačno došli oružnici, provalili vrata i ubicu okovanog odveli, promatrali su to seljaci neiskazanim bijesom i odvratnošću. Usprkos molbi djeteta, da poštede ubojicu, kanili su oboriti se na njega i oteti ga oružnicima iz ruku.

»Dajte nam ga, da ga ubijemo!« vikali su neki i prijetili sjekirama i štapovima.

»Trčite, trčite brzo!« vikali su drugi, »jurite trkom, inače ćemo ga još rastrgati na komade.« Oružnici, koji su se na očigled razbješnjelog mnoštva bojali za vlastiti život, po-

žurili su, da uhvaćenika što brže izvedu iz sela. Međutim je još dugo za njima odjekivao krik:

»Smrt ubojici, smrt, smrt!«

U blizini općinske šume dostigli su oružnici s uhvaćenikom nosiljku. Majka i oboje Cimarellijevih, koji su pratili malu patnicu, nastojali su, da ih Marietta ne vidi. Ali je sirotica ipak vidjela okovanog, zgrozila se od užasa i promucala:

»Neka mu ne učine ništa nažao! On sigurno trpi više od mene!«

Aleksandar je mrka pogleda prošao, a da svoje žrtve nije ni pogledao.

Dalek je bio put u Nettuno, i Marietta je neizrecivo trpjela od potresanja, koja su po neravnoj cesti bila neizbježiva. Neprestano je zapitkivala majku:

»Je li još daleko? — Nijesmo li već tu?«

Večernja su zvona zvonila, kad su prispjeli u Nettuno. U svim ulicama tiskali su se ljudi, da vide malu mučenicu, čija je junačka borba bila i ovdje već poznata.

Marietta, koju je groznica žestoko stala tresti, smiješila se, kad je vidjela sve one ljude, i tiho govorila:

»Vidiš li, majčice, sve ove ljude, i čuješ li zvona? Opet je prva sveta pričest u crkvi NAŠE DRAGE GOSPE MILOSTI.«

»Da, Spasitelj te čeka, srce moje,« odgovorila je u suzama seljakinja. »Ali gle, već smo došli.«

Vrata su se bolnice otvorila. Milosrdna je ljubav primila na smrt izranjenu djevojku. Smjesta su je odveli u operacijsku dvoranu. Otac Martin Guijarro, kućni kapelan, saslušao je ispovijed jadne djevojke, donio joj Tijelo Gospodinovo, koje je primila žarkom pobožnošću.

»Sad eto ne trebam čekati do sutra!« dahnula je patnica, preko čijeg se lica prelilo divno svijetlo. »Spasitelj je danas već došao k meni.«

»Zar se ne bojiš operacije? Imat ćeš bolova!« rekao je svećenik dirnut.

»Ne, ne, ne bojim se!« odgovorila je mala junakinja. »Spasitelj je ovdje i pomoći će mi trpjeti!«

Liječnici dr. Bartoli i njegovi drugovi Perotti, Gazurelli i Onesti morali su kod operacje neizrecivo mučiti jadno dijete, jer se nijesu usudili uspavati je. Budnim je sjetilima Marietta trpjela silne patnje, dok su liječnici čistili, sašili i povezali četrnaest teških rana, koje su izmrcvarile čitavo tijelo. Uza sve to nijesu oni, koji su bili naokolo, čuli nikakve pritužbe, samo je malen uzdah, srdačna strelovita molitva ponekad prešla preko usana patnice.

Liječnici su znali, da djevojku može spasiti još samo čudo, jer su bila povrijeđena od strašnih uboda pluća, srce i crijeva. Htjeli su ipak učiniti što se dalo, da se spasi mladi život.

Konačno je teško djelo izvršeno. Mariettu su prenijeli u bolesničku sobu. Kad se majka plačući prignula nad njom, pokušala se djevojka nasmiješiti i rekla je:

»Ne plači, majčice! Dobro mi je. Što rade braća i sestrice?«

»Svi oni mole za tebe!« odgovorila je žena, koja je jedva vladala svojim jezikom. Neprestano je jadnica gubila svijest. Kad je zatim dolazila k sebi, jecala je ponekad, mučena velikim strahom:

»Ne puštajte Aleksandra ovamo!«

»Ne, ne, anđele moj! Nikada više ne će on doći k tebi.«

Zatim je opet zamolila gutljaj vode, ali je bijedna majka znala, da njeno žedno dijete ne smije piti.

»Dobro!« kimnula je mala glavom. »Trpjet ću i to s Isusom. I on je žeđao, i nijesu mu dali ništa nego žuč i ocat.«

»Vani se spuštala noć. Liječnik je još jednom posjetio bolesnike i zamolio majku da ostavi dijete.

»Dok god ste ovdje,« rekao je, »ne će se dijete, koje vas tako ljubi, smiriti.«

»Onda ću otići!« uzdahnula je žena i digla se Marietta je zapitala.

»Zar ne ćeš ostati kod mene?«

»Liječnik ne dozvoljava,« odgovorila je majka. »Ali će Terezija ostati ovdje i bdjeti kraj tebe.«

»Ali gdje ćeš spavati?«

»Ah, ne vodi brige o tome! Već će me nekamo smjestiti.«

»Majčice, meni je posve dobro,« nastojala je Marietta umiriti majku na rastanku.

»Da, da, dobro ti je!« promucala je žena. »Ali ne smiješ više tako mnogo govoriti. Liječnik ne dozvoljava.«

Tako je Asunta otišla od nevolje i bola izmučena srca.

Još je iste večeri kod patnice osvanuo župnik prečasni Temistoklo Signori. Kad ga je Marietta vidjela. zasjale su joj oči od radosti.

»Oh, Vi ste, gospodine župniče!« dahnula je. »Znate li još, kako ste mi pružili prvu svetu pričest?«

»Razumije se, da znam, dobro dijete moje!« potvrdio je glavom starac. »Ne mogu ti ni iskazati, kako me boli, kad te vidim da ovako trpiš!«

»U srcu imam Spasitelja!« odgovorilo je dijete, kao da ne treba drugog razjašnjenja.

Iz ruke svećenika primila je zatim zadnje pomazanje i opće odrešenje.

»Sad je sve dobro!« rekao je župnik, kad je obavio sveti čin. »Sutra je blagdan predragocjene Krvi našega Gospodina. Misli na to, kad osjetiš bolove, da je i On dao svoju krv za nas.«

»Da, gospodine župniče!« odobrila je djevojka glavom, a zatim su joj se oči umorno sklopile.

Kad je gospođa Asunta sutradan ponovo ušla u bolesničku sobu, našla je svoje dijete budno, očiju čvrsto uperenih u sliku Majke Božje.

»Mila Bogorodica me čeka!« prišapnula je Marietta majci. Malo zatim došao je i otac Martin.

»Marietto,« rekao je, »imam za te još posve osobitu utjehu. Ne bi li se upisala u Marijinu kongregaciju? Tada bi na osobit način bila dijete naše drage nebeske Majke.«

»Od da, kako rado!« odgovorila je djevojka.

»Onda će se u Rimu tvoje ime upisati u popis kongregacije. Međutim evo ti posvećena medaljica Marijine djece. Je li ti pravo?«

»Da, veoma, veoma pravo!«

Svećenik je maloj oko vrata metnuo plavu vrpcu sa srebrnom medaljicom, dok su Mariettine oči sjale od radosti.

»Jesi li sada posve zadovoljna?« upitao je otac.

»Da, potpuno!« Svetom je pobožnosti djevojka prinijela posvećenu medaljicu k ustima i žarko poljubila.

Marietta je još jednom primila Tijelo Gospodinovo. Sva je soba blještala i mirisala od nebrojenog cvijeća, ruža, ljiljana i poljskih cvjetova. Pred otvorenim su vratima klečala pobožna braća reda, mnogi bolesnici i nijedno oko nije ostalo bez suza i dubokog ganuća, kad je prečasni Signori pružio svetu popudbinu maloj mučenici. Prvu i zadnju pričest podijelila joj je ista ruka.

»Marietto,« rekao je svećenik, kad je izmolio zahvalne molitve, »Spasitelj je na svojem križu oprostio onima, koji su ga na nj pribili. Ne ćeš li i ti oprostiti Aleksandru?«

»Da, da, opraštam mu iz ljubavi prema Isusu!« odvratila je mučenica. »I u nebu neka bude blizu mene.«

Tada joj je oko palo na brata Anđela, koji je za vrijeme svetog čina ušao u sobu.

»Anđelo!« pozvala ga je po imenu patnica, »dođi k meni!« Drščući stupio je mladić ka krevetu i pružio sestri ruku. »I ti moraš oprostiti, čuješ li, Anđelo?«

»Nanio ti je takav bol,« promucao je brat.

»Ali ti ćeš mu ipak oprostiti?« nagonila ga djevojka. »Zar ne, ti mu ipak opraštaš?«

»Da, tebi za ljubav!« izlanuo je mučno mladić.

»Ne meni za ljubav! Bogu za ljubav moraš to učiniti!«

»Da, Marietto, Bogu za ljubav!« mucao je Anđelo na smrt blijedim usnama. »Ali sebi ne mogu oprostiti, što nijesam više pripazio na te. Ta znao sam!«

»Bog me je htio uzeti na svoj križ, Anđelo!« tješila ga sestra. »Ne smiješ se žalostiti.«

Mladić je bez riječi oborio glavu i povukao se natrag. Čitav su dan pobožni ljudi u crkvama Nettuna molili za Mariettino ozdravljenje. Neprestano su braća i ostali bolesnici bolnice dolazili u bolesničku sobu, da vide milu mučenicu.

»Marijo,« rekao je brat Meirado, ljekarnik bolnice, »kad budeš u raju, hoćeš li onda misliti na me?«

»Oh, tko zna, koji će prije doći onamo!« odgovorila je mala smješeći se.

»Ah, ako dođeš ti, Marijo?« ustrajao je brat.

»Onda ću Vas se rado sjećati.«

Čitavog su dana rođaci i prijatelji čuvali stražu kod njezine postelje. Kad se približavao sat, u koji je naš Spasitelj umro na križu, činilo se, da će i Mariettin mladi život uteći iz izmučenog tijela.

»Ponesi me bliže Majci Božjoj!« molila je u groznici. A zatim je pipala za rukom gospođe Asunte i dahnula: »Majko, oče!«

Majka je htjela uzvratiti dragom riječi, ali od jecanja nije smogla ni riječi.

»Oprosti mi, majčice!« šaptalo je djevojče. Mislila je, da se morala opravdati, jer je majku sjetila očeve smrti.

Započeo je posljednji boj. Iako joj je duh bio opsjenjen blizinom smrti, njene su usne neprestano tepale srdačne molitve. Kad se primicao kraj, još se jedamput uspravila i od straha izobličena lica viknula:

»Što radiš, Aleksandre? Doći ćeš u pakao!« Još joj se jednom vratila svijest.

»Oče naš!« rekla je tiho. Pokušala je izgovarati svete riječi za onima, koji su stajali oko nje. Ali je prispjela samo do pete molbe. Poput tihog daha izašlo je iz njenih usta: »... kako i mi otpuštamo dužnicima našim!« Tada je, iznemogla, izdahnula dušu upravo u času, kad su molitelji izrekli Amen.

Majka je zaklopila Mariettine oči i spustila se plačući na njezin krevet. Otac Martin nagnuo se tješeći je i rekao:

»Ne trebate plakati, Asunto Goretti. Dijete, koje ste za ovu zemlju izgubili, molit će za Vas na nebu.«

Poput vatre raširila se vijest o preminuću djeteta po svem Nettunu.

»Svetica je umrla!« šaptali su. »I svojemu je ubojici oprostila. Moramo joj se moliti.«

Tko je samo mogao, prošao je kraj lijesa u bolnici, bacio je posljednji pogled na divno preobraženo lice i potajno dodao žarku molitvu.

Dne 8. srpnja odnijeli su je u grob. Nepregledno mnoštvo ljudi ispratilo ju je posljednji put. Lijes su obasipali divnim cvijećem. Djeca su u rukama nosila palme, da tako počaste mučenicu svete čistoće. Po svim su crkvama odjekivala zvona, i njihova se zvonjava onima, koji su prisluškivali, nije činila pogrebna zvonjava, nego kao jasan, snažan uskrsni alleluja.

Na nadgrobni kamen napisali su riječi:

6. srpnja 1902.
Ovdje počiva djevičansko tijelo
dvanaestgodišnje junačke djevojke
Marije Goretti

Duboko ožalošćena vratila se obitelj Goretti kući u Le Ferriere. Četiri mjeseca kasnije odselila se Asunta sa svoje četvero djece u domaći kraj u Corinaldo. Bolan je svima bio rastanak od dragih grobova, ali su bezuvjetno htjeli ispuniti posljednju očevu želju. Preuzeli su u zakup imanje grofa Bronorija. Božji je blagoslov pratio marljive zakupnike i grof se iskazao kao dobrostiv gospodar i odan dobročinitelj.

A na grob u Nettuno hodali su bezbrojni, umorni i opterećeni, da u nevolji kod dragog djeteta nađu pomoć i utjehu.

Bog je mnogim čudesima proslavio svoju službenicu.

Pokora i slava

Aleksandar je Serenelli međutim okajavao svoj zločin u kaznionici Noto na Siciliji. Sud ga je osudio na trideset godina teške tamnice. Ubica je šutke saslušao osudu. U tamnici je najprije bio potpuno zatvoren i nepristupačan svakoj duhovnoj utjehi.

Nekoliko godina kasnije imao je Serenelli neobičan san. Vidio je Mariettu, gdje u divnom vrtu trga cvijeće. Dijete ga je tada ugledalo, pristupilo mu, smješeći se i bez straha pružilo mu bijele ljiljane i crvene ruže. I Serenelli je uzeo cvijeće, koje se je u njegovim rukama promijenilo u bijele i crvene plamene.

Sutradan je dobio posjet svećenika. Svećenik, navikao vidjeti ga tvrdokorna, preko mjere se začudio, što je ubicu našao posve promijenjena. Na njegovo pitanje ispričao mu je Aleksandar san.

»Možete li mi razjasniti, što sam u snu vidio?« zapitao je.

»Mislim, da razjašnjenje nije teško!« odgovorio je svećenik. »Mala mučenica poklanja Vam zasluge svoje čistoće i ljubavi, koje su po ljiljanima i ružama slikovito prikazane i stvara ih plamenima ognja, koji Vaše ruke čiste od teškog ubistva. Sigurno je, da svetica moli za Vas!«

Još istoga dana ubica je ispovijedio svoj zločin i dobio Božje oproštenje. Zatim je pisao biskupu Monsinjoru Bladini-ju, koji ga je prije posjećivao u njegovoj ćeliji, a da nije mogao omekšati njegovo srce.

»Oplakujem svoj zao čin. To više, jer sam svjestan, da sam oduzeo život nevinoj djevojci, koja se do zadnjeg trenutka borila za svoju djevojačku čast i radije žrtvovala život, nego li da popusti mojoj pohoti, koja me je nagnala na tako strašan i zao korak. Izražavam javno gnušanje prema svom nedjelu i molim za oproštenje Boga i obitelj, koju sam svojim zločinom ubacio u veliku žalost. Usuđujem se izraziti nadu, da ću i ja, kao mnogi drugi na tom svijetu, naći milost.«

Od onoga se dana Serenelli sasvim promijenio. Ponizno je snosio tešku kaznu. Primio ju je kao pokoru za svoj zlo-

čin. Oprostili su mu dvije godine tamnice.

Poslije dvadeset osam godina otvorila su mu se vrata tamnice.

Budući da se plašio povratka u svijet, pokucao je na vrata kapucinskog samostana u Ascolo Piceno, gdje su ga uzeli za slugu.

U isto je vrijeme postao član trećega reda svetog Franje. Svima je postao uzor pobožnosti u pokori i molitvi.

Samo je jedanput ostavio samostan. To je bilo malo pred Božićem 1937. godine. Serenelli je otputovao u Corinaldo i na sam Božićni blagdan stupio u stan Gorettijevih.

»Gospođo Asunto,« rekao je, nakon što se dao prepoznati, »opraštate li mi?« A žena je bez oklijevanja primila ruku, koja je prolila krv njene kćeri i rekla:

»Marietta Vam je oprostila. Kako da ne bih ja?«

Deset godina kasnije, 27. travnja 1947. doživjela je gospođa Asunta proglašenje svoje kćeri blaženom u crkvi svetog Petra u Rimu. Stotinu je svijeća gorjelo pred oltarima. Svjetiljke na apostolovom grobu plamtjele su u svjetlom sjaju. Nepregledno mnoštvo naroda tiskalo se u širokim trijemovima, a papa Pijo XII. namjesnik Božji, sjedio je na prijestolju, okružen kardinalima, biskupima i prelatima.

Tišina bez daha vladala je u svetištu, kad je papa podignuo glas i dvanaestgodišnju djevojku Mariju Goretti proglasio blaženom. Onda je poput snažnog radosnog klicanja odjeknula molitva mnogih tisuća:

»Blažena Marija Goretti, moli za nas!«

Posve blizu kora imala je mjesto siromašna seljakinja, Mariettina majka Asunta.

»Marietto, moli za me!« molila je ona uz čitavo ono klicanje, i kao nikad prije osjećala, da ju je Bog po djetetu osobito blagoslovio.

Tri godine kasnije doživjela je starica sreću, koju je pred njom doživjela samo majka svetog Alojzija. Dne 25. lipnja 1950. prisustvovala je proglašenju svoje kćeri svetom.

Asunta, bolom iskušana, siromašna žena iz močvara, čula je ime svog djeteta iz ustiju sv. Oca, kardinala i biskupa, stotina tisuća, koje su ispunile crkvu i trg pred njom.

I s njima svima sklopila je također Asunta svoje ruke i prihvatila kliktaj slavlja:

»Sveta Marijo Goretti, moli za nas!«

Dodatak

Iako ova knjižica donosi slobodno pripovijedanje, ipak se sasvim oslanja na povijesne činjenice.

Kao izvori stajala su piscu na raspolaganje ova djela:

Svećenik Prof. Armando Gualandi, Pia Società San Paolo: »La beata Maria Goretti, Martire della Purità« — S. A. S. Società Apostolato stampa.

P. Aurelio della Passione, Sac. Passionista: »La beata Maria Goretti, Martire della Purezza,« Roma, Tipografia Baldazzi, 1947.

* * *

SV. OTAC PIO XII. MLADEŽI

»Čujte, draga djeco, očev glas: vaše oči neka gledaju prema visinama, kako dolikuje ljudskim bićima; da, uzdignete svoj pogled još više prema visinama, iznad zvijezda, kako to dolikuje Božjoj djeci. Vaša domovina je ondje gore na nebu; ondje je vaš Otac, koji čeka na vas, da vas okruni vijencem svoje slave, svog vječnog blaženstva i sreće.

Obećajte nam, draga mladeži, da ne ćete uzmicati ni pred mučeništvom krvi, ni pred onim nekrvnim, tihim, kojemu su svjedoci samo Bog i anđeli. Tražite od Gospe, Prečiste Majke, snagu, da vas očuva neokaljane usred tolike prljavštine i tolikog blata.

SADRŽAJ

	Str.
Anđeo	5
Selo bez Spasitelja	11
Otac umire	15
Sveto čeznuće	22
Zemaljsko i rajsko	30
Zakupnina	35
Oštar okršaj	40
Noćna straža	45
Razgovor u sakristiji	52
Pred proljećem	56
Pripravljanje puta	59
Tijelovo	65
Bijela golubica	73
Zavodnik	78
Prijeteće sjene	84
Mučeništvo	89
Pokora i slava	101
Dodatak	103